

הפני

למוד מ"ח דברים שהתורה נקנית בהם
פרק קנין תורה, מסכת אבות

מתוך שיחות הרב צבי יהודה הכהן קוק זצ"ל

לזכרו של הרב אלישע וישליצקי זצ"ל

קרדיט תמונת שער: ישיבת מרכז הרב

תוכן העניינים

בלב טוב	70	פתח דבר	7
באמונת חכמים	72	המשנה	10
בקבלת יסורין	74	הקדמה	11
הקבוצה השישית -		הסבר עבודה בחוברת	12
אישיות הלומד	77	טבלת תכנון לימוד	13
המכיר את מקומו	78	הקבוצה הראשונה -	
השמח בחלקו	80	מעשה הלמוד	15
העושה סייג לתורה	82	בתלמוד	16
אינו מחזיק טובה לעצמו	84	שמיעת האוזן	18
הקבוצה השביעית -		בעריכת שפתיים	20
חמש אהבות	87	בינת הלב	22
אהוב	88	שכלות הלב	24
אוהב את המקום	90	הקבוצה השנייה -	
אוהב את הבריות	92	המידות	27
אוהב את הצדקות	94	באימה	28
אוהב את המישרים	96	ביראה	30
אוהב את התוכחות	98	בענוה	32
הקבוצה השמינית -		בשמחה	34
עדינות עילאית	101	בטהרה	36
מתרחק מו הכבוד	102	הקבוצה השלישית -	
אינו מגיש ליבו בתלמודו	104	למוד בישיבה ובחברה	39
אינו שמח בהוראה	106	בשימוש חכמים	40
הקבוצה התשיעית -		בדקדוק חברים	42
חבר מעולה	109	בפלפול התלמידים	44
נושא בעול עם חברו	110	בישוב	46
מכריעו לכף זכות	112	במקרא	48
מעמידו על האמת	114	במשנה	50
מעמידו על השלום	116	הקבוצה הרביעית -	
הקבוצה העשירית -		ששת המיעוטים בחברה	53
תלמיד מעולה	119	במיעוט סחורה	54
מתיישב לבו בתלמודו	120	במיעוט דרך ארץ	56
שואל ומשיב, שומע ומוסיף	122	במיעוט תענוג	58
הלומד על-מנת ללמד והלומד		במיעוט שינה	60
על-מנת לעשות	124	במיעוט שיחה	62
המחכים את רבו	126	במיעוט שחוק	64
המכוון את שמועתו	128	הקבוצה החמישית -	
האומר דבר בשם אומרו	130	מידות עילאיות ללומד תורה	67
מסכת אבות, פרק ו, קניין תורה	132	בארץ אפיים	68

ברכת הגב' שושנה נגר

ראש המנהל לחינוך דתי

לומדים ולומדות יקרים,

"תורה ציווה לנו משה מורשה קהילת יעקב" – "מורשה" כוללת שתי נקודות זמן: עבר ועתיד.

אנו כמערכת חינוכית פועלים להיות מוסרי התורה, פועלים להנחיל התורה לתלמידנו שתהיה בבחינת "מורשה" שהיא ירושה, כל תלמיד הינו כעץ ששורשיו נטועים עמוק במורשת הרוחנית של עם ישראל, ככל שהמטען רחב, עמוק, מקיף... יכול הלומד להמשיך בכוחות עצמו את הלימוד ולהביאו לכלל מעשה.

"על שלושה דברים העולם עומד: על התורה, על העבודה ועל גמילות חסדים".

תורה – ערך לימוד התורה כנגד כולם, **עבודה** – יישום מעשי של התורה, הליכותיה ורעיונותיה בכל מערכות החיים. **גמילות חסדים** – אחריות לזולת, לאחר, למשפחה, לחברה, לעם ישראל (הרב יעקב אריאל).

מה היא הדרך **"לקנות את התורה"**, מה הכלים שיאפשרו לנו את ידיעת התורה?

השנה בחוברת המוגשת לפניכם נעמיק בלימוד ארבעים ושמונה דברים בהם נקנית התורה, נזכה ביחד להעמיק בכל מידה ומידה מתוך המשנה בפרקי אבות פרק ו' משנה ה'.

תכנית "הנני" שהיא לע"נ של הרב אלישע וישליצקי ז"ל, אשר כולו היה איש של תורה, אשר הרבה ללמד תורה בעם ישראל במסירות נפש גדולה, והיה סמל לכולנו באהבת עם ישראל, במידותיו הנאצלות ובמאור פניו לכל אדם ואדם, בענווה, בשמחה.... ממש באותם המידות והדרכים בהם נעסוק בחוברת זו.

תלמידי החמ"ד היקרים, אנו זוכים להמשיך במסורת יקרה רבת שנים של לימוד תורה, הכנה לקראת מתן תורה, נבקש שהלימוד שלנו בימי ספירת העומר, יוביל את כולנו להתעלות ולהתגדל בתורה ובמידות שהתורה נקנית בהם, ומתוך כך נזכה לקבל תורה גדולה בחג מתן תורה.

בהצלחה רבה

שושנה נגר

ברכת הרב חיים ענזי שליט"א

המפקח הארצי על רבני בתי הספר בחמ"ד

השנה נעמוד בלימוד פרקי אבות בין פסח לעצרת, בפרק שישי - **'קניין תורה'.**

בפירושו המיוחד של מורינו ורבינו הרב צבי יהודה הכהן קוק זצ"ל, בשנת הארבעים להסתלקותו במסגרת לימוד "הנני" לזכרו של הרב אלישע וישליצקי ז"ל, תלמידו של הרב. הלימוד מיועד לתלמידי העל-יסודי, בנים ובנות, הפרק עוסק ב'קניין תורה', 48 קניינים.

"שנו חכמים בלשון המשנה, ברוך אשר בחר בהם ובמשנתם" כך פותח הפרק השישי, הרב אומר: זוהי פתיחה לפרק, צריך להבחין בין מדרגות שבתורה, יש הבחנה בין התורה שבכתב לבין נביאים וכתובים. הבחנות בין דרגות של קדושה, כאן יש הבחנה בין דרגות של תורה שבעל-פה, עד כאן היו הדרכות של משניות (חמישה פרקי אבות), מכאן ואילך (פרק שישי) אין זו משנה אלא ברייתא - "שנו חכמים בלשון המשנה" - בלשון המשנה, אבל אין זו משנה.

מפתיחת הדברים עלינו לדעת זאת, ולהבחין בין דרגות של תורה, משנה -אותיות נשמה, ברייתא זו כבר דרגה אחרת. לאחר שברור לנו בלי לטשטש, שיש כאן הבדל דרגות, לאחר זאת אנו ניגשים בכל חרדת קודש "ברוך שבחר בהם ובמשנתם". אנו אומרים בעקבות דבריו של הרב, גם על חכמים של הדור שלנו, **'ברוך שבחר בהם ובמשנתם'.** זאת היא לנו, תלמידים, ללמוד בעיון את 'קניין תורה' ולהשתדל ליישם כמה שאפשר, הלכה למעשה את הדברים, אנו מצפים מכם להתעלות בלימוד ולהפנים כל יום, מ'מטמונים' של קנייני תורה, בימי ספירת העומר ולעלות במעלות המידות.

הייתה לי הזכות להשתתף בשיעורי 'קניין תורה' שהעביר מורינו ורבינו, הרב צבי יהודה זצ"ל, בזמן היותי תלמיד בישיבת מרכז הרב.

לכם תלמידים חביבים יש את ההזדמנות, ללמוד וללמד לשמור ולעשות, בתקופה מיוחדת זו בין חג הפסח הבא עלינו לטובה, ועד לחג השבועות, יום קבלת התורה מחדש בבחינת **"קיימו וקיבלו".**

ברכתי לכם תלמידים - דור ישרים יבורך, שתצליחו בכל לימודיכם ומעשיכם, ותהיו גדולים בתורה ועמלים בה.

'ותן בליבנו בינה, להבין, ולהשכיל, לשמוע, ללמוד וללמד, לשמור ולעשות ולקיים, את כל דברי תורתך באהבה'.

חיים ענזי

את דברי הרב צבי יהודה זצ"ל ליקטנו מתוך הספר 'קניין תורה',
באדיבות המחברים, הרב פרופסור נחום רקובר ובנו הרב בנימין רקובר.

שיחותיו של הרב צבי יהודה הכהן קוק זצ"ל

על פרק

קניין תורה

הכין וערך

נחום רקובר

ליקט וציין מקורות

בנימין רקובר

המרכז לתרבות ישראלית

'יד שפירא' - אלון שבות

פתח דבר

רבנים, מורים ותלמידים יקרים.

את חוברת "הנני" ייחדנו השנה, ללימוד מ'ח הדברים בהם נקנית התורה, בתקופה שבין פסח לשבועות, כהכנה לקראת מתן תורה, נלמד ונתעלה בלימוד בכיתה, בחברותא ובלימוד אישי.

הלימוד בחוברת יהיה יומי, כדברי המהר"ל (דרשות על התורה, עמ' כב) "כי מ"ט ימי ספירת העומר שקודם מתן תורה, הם כנגד מ'ח דברים שהתורה נקנית בהם, ונהגו ללמוד בכל יום מימי ספירת העומר את אחד הקניינים, ובלייל שבועות חזרו על כל הקניינים".

ארבעים ושמונה הדברים בהם נקנית התורה, כתובים בפרקי אבות, פרק שישי, משניות ה-ו, כאשר בכל משנה עשרים וארבע דברים שהתורה נקנית בהם.

בחוברת שלפניכם, ליקטנו דברים וביאורים מתוך שיחות שהעביר מורנו ורבנו הרב **צבי יהודה הכהן קוק זצ"ל**, לתלמידיו בישיבת מרכז הרב קוק זצ"ל, בפרק קניין תורה.

חלקנו את הלימוד בחוברת לעשר קבוצות, ובכל קבוצה מצאנו קשר פנימי בין המידות, כך ניתן לראות את הסדר בדרכי קניין התורה, ואיך המידות, מידה על-גבי מידה, בונות בצורה שיטתית, אישיות של תלמיד חכם הקונה את התורה.

את הלימוד חלקנו **לשלושה מדורים**:

א - "לב הדברים" - ובו הבאנו את עיקרי העניין המדובר, כפי שנמסר ע"י הרב צבי יהודה זצ"ל בשיעוריו, את הדברים ליקטנו מתוך הספר 'קניין תורה' של הרב פרופסור נחום רקובר שליט"א, ומתוך הספר 'שיחות הרב צבי יהודה', של הרב שלמה אבינר שליט"א.

ב - "ביאור הדברים" - ובו הבאנו הרחבות והסברים על הדברים, אותם ליקטנו מתוך המאמר 'תורה נקנית במ'ח דברים' של הרב עמיאל שטרנברג שליט"א, ומתוך החוברת 'נטע בתוכנו' שנערכה משיעוריו של הרב רונן טמיר שליט"א.

ג - "ודובר אמת בלבבו" - על-מנת להחיות את הלימוד ולהשיבו ללב, צרפנו משימה נעימה לצפות בשיעור קצר של הרב דב ביגון שליט"א העוסק במידה הנלמדת, וכן צרפנו **שאלה ברוח "לב לדעת"** העוסקת בלב העניין, ויכולה לסייע **כפתיחה לדיון**, או **כסיכום והפנמה**.

את הלימוד בחוברת אנו מקדישים לזכרו ולעילוי נשמתו של מורנו

ורבנו האהוב, **הרב אלישע וישליצקי זצ"ל**, שזכה להיות מתלמידיו של הרב צבי יהודה זצ"ל, ולנו היתה הזכות להבחין איך כל מח הקניינים מתקיימים בו, ודבריו ודמותו היו לנגד עינינו בעת כתיבת הדברים.

אנו מבקשים להודות -

לבורא עולם ממנו כל הכוחות **"וזכרת כי ה' אלהיך הוא הנותן לך כח לעשות חיל"** (דברים ח, יח)

לרב שלמה אבינר שליט"א, ראש ישיבת עטרת כהנים ורב היישוב בית-אל, שמתוך ספרו **"שיחות הרב צבי יהודה"** למדנו ולקטנו את הדברים, וממנו למדנו על הסדר השיטתי שבהם, כולל **החלוקה לקבוצות**.

לרב פרופסור נחום רקובר שליט"א, שבספרו **"קנין תורה"**, הפגיש אותנו עם הדברים כפי ששמע בשיחות שנתן הרב צבי יהודה זצ"ל, בישיבת מרכז הרב, מתחילת חורף תשי"ג ועד סוף תשי"ד, הרב צבי יהודה זצ"ל ראה את הדברים בספרו ושבח אותם.

לרב עמיאל שטרנברג שליט"א, ראש ישיבת הר המור, שמתוך מאמרו **"מח דברים שהתורה נקנית בהם"**, בספר **"נעימות בימינך נצח"** בהוצאת "חוסן ישועות". העמקנו וליקטנו את ביאורי הדברים והסבריהם.

למורנו ורבנו הרב דב ביגון שליט"א, ראש מכון מאיר בירושלים, ולבנו הרב רענן ביגון שליט"א, ו**לאליעזר שמואלי** מערוץ מאיר, שהעמידו לרשותנו את השיעורים כפי שהועברו לתלמידים במכון מאיר, כך הדברים מקבלים חיות וחיוניות מיוחדת, ועוזרים ללומדים להשיב את הלימוד ללב.

לרב רונן טמיר שליט"א, ראש מדרשת **"בינת"** בשבות רחל, שבספר **"נטע בתוכנו"** הובאו סיכומי תלמידות של הלימוד במ"ח קנייני התורה שהעביר במדרשה, ובהם נעזרנו בביאור הדברים.

לרב חיים ענזי שליט"א, המפקח הארצי על רבני בתי הספר, שהגה את הרעיון ליחד את חוברת **"הנני"** ללימוד **בפרק קניין תורה**, במלאת 40 שנה לפטירת הרב צבי יהודה זצ"ל, תודה על **ההדרכה והייעוץ** בעריכת הדברים, ותודה על **ההגהה** ועל ההערות המחכימות.

לגב' שושנה נגר, ראש המנהל לחינוך דתי, המובילה בעוז ובענווה את החמ"ד, ושמחה עמנו ותומכת בנו, בכל מפעל לימודי בחמ"ד להגדלת תורה בישראל.

לגב' אתי אורלב, סגנית ראש המנהל לחינוך דתי, על הסיוע במבצע **"הנני"** ועל הסיוע להובלת המהלך להפקת חוברות **"הנני"** לגילאי **היסודי והתיכון**.

לרב איתאל בר לוי, ולרב רועי צדוק מהנהלת האגף לתרבות יהודית, משרד החינוך, על השותפות הנאמנה, והסיוע בהוצאת החוברות ובמבצע הלימוד "הנני".

למר שרון אלמליח - מנהל המחלקה לתרבות יהודית בעיריית אשקלון, על הסיוע במבצע לימוד "הנני".

לר' אורי בוסקילה סגן ראש העיר בת-ים ולרב **ירון דלבריאן** מנהל המחלקה לתרבות יהודית בעיר בת-ים, על הסיוע בהוצאת חוברת "הנני".

לר' צבי צוויבל - ממפעלות הציונות הדתית על הסיוע בהוצאת חוברת הלימוד "הנני".

לרשת 'צביה' ולרשת 'שיבות בני עקיבא' - על הסיוע בהוצאת חוברת הלימוד "הנני".

לר' ליאור ליפשיץ - מהקרון להתחדשות קהילות בישראל - על הסיוע במבצע לימוד "הנני".

לר' יוחנן נקלטוב - מארגון 'רשת שעלי תורה' - על הסיוע במבצע לימוד 'הנני'.

למר גלעד יפרח - מידידי החמ"ד, ולצוות הגרפיקאיות **פנינה קנר** ו**מרים בן יצחק**, על ההשקעה והמקצועיות בהפקת חוברת "הנני" ועל הסיוע בארגון והפעלת מבצע "הנני".

לישיבת מרכז הרב - על הרשות להשתמש בתמונות בעטיפה לחוברת. **למשפחת וישליצקי** ולעמותת **להיות עם חופשי בארצנו**, על הרשות להשתמש בתוכן שעל גב העטיפה, מתוך לוח השנה השבועי, "חדש ימינו".

לרב אביה אלבה ולרב קובי אבוחבט חברי לצוות "הנני" על השותפות והסיוע בעריכת חוברת הלימוד והנעת מבצע הלמידה "הנני".

הרבה תודות והכל בדרכו של הרב אלישע זצ"ל שהדריך אותנו תמיד **"יחד, יחד"** לאחד כוחות למען שמו באהבה.

בברכה

הרב דורון צפניה, צוות "הנני" - המנהל לחינוך דתי, ירושלים.

אבות, פרק קניין תורה

משנה ה

"גדולה תורה יותר מן הכהונה ומן המלכות שהמלכות נקנית בשלושים מעלות, והכהונה נקנית בעשרים וארבע, והתורה נקנית בארבעים ושמונה דברים, ואלו הן, בתלמוד, בשמיעת האוזן, בעריכת שפתיים, בבינת הלב. באימה, ביראה, בענוה, בשמחה, (בטהרה). בשימוש חכמים, בדקדוק חברים, ובפלפול התלמידים, בישוב, במקרא, במשנה. במיעוט סחורה, במיעוט דרך ארץ, במיעוט תענוג, במיעוט שינה, במיעוט שיחה, במיעוט שחוק. בארך אפיים, בלב טוב, באמונת חכמים, בקבלת היסורין.

משנה ו

המכיר את מקומו, והשמח בחלקו, והעושה סייג לדבריו, ואינו מחזיק טובה לעצמו. אוהב את המקום, אוהב את הבריות, אוהב את הצדקות, אוהב את התוכחות, אוהב את המישרים. מתרחק מן הכבוד, ולא מגיס לבו בתלמודו, ואינו שמח בהוראה, נושא בעול עם חברו, מכריעו לכף זכות, מעמידו על האמת, מעמידו על השלום. מתיישב לבו בתלמודו, שואל ומשיב, שומע ומוסיף, הלומד על מנת ללמד, והלומד על-מנת לעשות, המחכים את רבו, והמכוון את שמועתו, והאומר דבר בשם אומרו. הא למדת, שכל האומר דבר בשם אומרו, מביא גאולה לעולם, שנאמר, וְתֹאמַר אֶסְתֵּר בְּשֵׁם מְדַכִּי" (אסתר ב, כב).

הקדמה

קניין תורה

בפרק קניין תורה, מופיעה הדרכה לימודית, חינוכית, לגבי אופן קניין תורה.

התורה שייכת לכלל-ישראל, ולנשמת כל אדם מישראל, כפי שכותב זאת הרמב"ם (הלכות תלמוד-תורה, פרק ג, א): "כתר תורה הרי מונח ועומד ומוכן לכל ישראל... כל מי שירצה יבוא ויטול".

לכל אחד יש חלק בתורה, על-כן יש צורך לברר את מהות קניין התורה, ונוסף לכך את דרכי הקניין.

תורה נקנית בארבעים ושמונה דברים.

כשם שהמלכות נקנית בשלושים מעלות, שעניינן העמדת המלכות בישראל והיחס בין המלך לעם, והכהונה נקנית בעשרים וארבע מעלות, שעניינן היחס בין הכהונה והעם,

כך גם התורה נקנית בארבעים ושמונה דברים, שעניינן היחס שבין התורה לישראל.

משנה זו מדברת אל כל העם ומלמדתו את דרכי לימוד התורה, וכיצד אפשר להגיע אל המעלה של לימוד תורה לשמה, המשנה מפרטת את תנאי היסוד, שזקוקים להם בלימוד רגיל של תורה.

המספר ארבעים ושמונה המופיע כאן, הוא גם מספרם המינימאלי של נביאי ישראל. גם בלימוד התורה ארבעים ושמונה הוא המספר המינימאלי, שבהיעדר אחד מהם אין התורה נקנית.

במשנה זו, מופיעה מערכת שיטתית שלימה של הופעת התורה בלומדיה, שבתוכה יש גם חלוקה פנימית לקבוצות שונות.

כאשר נתבונן בפרטי הדברים הנמנים במשנה, נראה, כי מצד אחד הם כוללים ממידות האדם הלומד כגון: "המכיר את מקומו ושמח בחלקו" ומצד שני יש דברים, שעניינם אופן לימוד התורה, כגון: "בתלמוד, בשמיעת האוזן".

באיזה דרכים ניתן ללמוד בחוברת?

- א. **לימוד אישי** - טוב שלכל תלמיד תהיה חוברת בה יוכל ללמוד באופן אישי, ולחזור על הדברים בכל זמן חופשי שיש לו במהלך היום, השבת.
- ב. **לימוד בחברותא, בחבורה** - מומלץ שתלמידים ילמדו ביחד, בשיעור בזמן שהמורה מקציב לכך, או בתיאום ביניהם בהפסקות, או בזמנם הפנוי.
- ג. **לימוד בכיתה עם המורה** - הטוב ביותר שמורה יקדיש לפחות 10-15 דקות ללימוד עם הכיתה בכל אחד מימי ספירת העומר. אם לא מתאפשר, לפחות שיעור אחד בשבוע בן 40 דק', לימוד שבועי מסכם, או לימוד שבועי מקדים. נוכל לשלוח **עותק** חוברת פתוח במייל, לפי בקשה.
- ד. **לימוד משולב** - הטוב ביותר - **אישי ועם מורה** - התקדמות עם ספירת העומר, חלק מהזמן בלימוד אישי או בחברותא, ושיעור או שני שיעורים מונחים ע"י המורה.
- ה. **תכנית הלימוד** היא לתקופה שבין פסח לשבועות, כך שכל יום מוסיפים קניין, בשבת אפשר להשלים את הלימוד בשבוע. הלימוד היומי הוא לא ארוך ואם הפסדנו יום אפשר בקלות להשלימו.
- ו. **שיעורים קצרים בסרטון** - יש אפשרות דרך סריקה של ברקוד או דרך קישור לראות סרטון קצר, העוסק בלימוד היומי, ומועבר ע"י הרב דב ביגון שליט"א.
- ז. **שיעור זום שבועי** - נארגן שיעור שבועי ב'זום', בו נשמח לשמוע שאלותיכם, ותובנות שיש לכם מהלימוד, שימו לב שיש לכם בסוף כל לימוד, **שאלת הפנמה, נשמח אם תשלחו אלינו תשובותיכם**.
- ח. **פרסים** - יחולקו לתלמידים **המשקיעים בלימוד**, ומוריהם המליצו עליהם, פרסי עידוד גם יחולקו גם לחלק מהמשיבים תשובות וישלחו אלינו לכתובת המייל, וכן לחלק מהמשתתפים בשיעור ה"זום".
- מתי מסתיים המבצע?**
- ט. **לאחר חג השבועות** אנו מתכננים כינוס **ארצי בירושלים**, לסיום הלימוד בחוברת, במעמד רבנים ראשיים, הנהלת החמ"ד, מחנכים וכמובן נציגי תלמידים שיקבלו תעודות ופרסי הוקרה על הלימוד.

שנזכה ללימוד תורה באהבה.

תכנית לימוד 48 דברים לקניין תורה בימי ספירת העומר

שבוע ראשון						
ט"ז	י"ז	י"ח	י"ט	כ'	כ"א	כ"ב
ניסן	ניסן	ניסן	ניסן	ניסן	ניסן	ניסן
מעשה הלימוד			המידות			
בתלמוד	בשמיעת האזון	בעריכת שפתיים	בינת הלב	בשכלות הלב	באימה	ביראה
שבוע שני						
כ"ג	כ"ד	כ"ה	כ"ו	כ"ז	כ"ח	כ"ט
ניסן	ניסן	ניסן	ניסן	ניסן	ניסן	ניסן
המידות			תלמיד חכם בישיבה ובחברה			
בענווה	בשמחה	בטהרה	בשימוש חכמים	בדקדוק חברים	בפלפול תלמידים	בישוב
שבוע שלישי						
ל'	א'	ב'	ג'	ד'	ה'	ו'
ניסן	אייר	אייר	אייר	אייר	אייר	אייר
תלמיד חכם בישיבה ובחברה			ששת המיעוטים בחברה			
במקרא	במשנה	במיעוט סחורה	במיעוט דרך ארץ	במיעוט תענוג	במיעוט שינה	במיעוט שיחה
שבוע רביעי						
ז'	ח'	ט'	י'	יא'	יב'	יג'
אייר	אייר	אייר	אייר	אייר	אייר	אייר
ששת המיעוטים בחברה			מידות עלאיות ללומד תורה			אשיות הלומד
במיעוט שחוק	בארץ אפיים	בלב טוב	באמונת חכמים	בקבלת היסורים	המכיר את מקומו	השמחה בחלקו
שבוע חמישי						
יד'	ט"ו	ט"ז	י"ז	י"ח	י"ט	כ'
אייר	אייר	אייר	אייר	אייר	אייר	אייר
אשיות הלומד			חמש אהבות			
העושה סייג לדבריו	אינו מחזיק טובה לעצמו	אהוב	אוהב את המקום	אוהב את הבריות	אוהב את הצדקות	אוהב את המישרים
שבוע שישי						
כ"א	כ"ב	כ"ג	כ"ד	כ"ה	כ"ו	כ"ז
אייר	אייר	אייר	אייר	אייר	אייר	אייר
חמש אהבות			עדינות עילאית			
אוהב את התוכחות	מתרחק מן הכבוד	אינו מגיס ליבו בתלמודו	אינו שמחה בהוראה	נושא בעול עם חברו	מכריעו לכף זכות	מעמידו על האמת
שבוע שביעי						
כ"ח	כ"ט	א'	ב'	ג'	ד'	ה'
אייר	אייר	סיון	סיון	סיון	סיון	סיון
תלמיד מעולה						חבר מעולה
מעמידו על השלום	מתיישב ליבו בתלמודו	שואל ומשיב שומע ומוסיף	לומד על מנת ללמד	המחכים את רבו	המכוון את שמועתו	האומר דבר בשם אומרו

הקבוצה הראשונה

מעשה הלמוד

בתלמוד

בשמיעת האוזן

בעריכת שפתיים

בבינת הלב

בשכלות הלב

תלמוד, שמיעת האוזן, עריכת שפתיים, בינת הלב, בשכלות הלב.

לב הדברים

בתלמוד

קודם כל התלמוד, העסק הלימודי.

הראשון בסדרת ארבעים ושמונת הדברים הוא התלמוד,

עצם הלימוד.

תלמוד של תורה שבכתב ותורה שבעל-פה,

העיון וההתבוננות השכלית.

המילה 'תלמוד' מורה, הן על ה"לימוד" והן על ה"גמרא".

"תלמוד בבלי וירושלמי"

המשך תורה שבעל-פה - חיי עולם הנטועים בתוכנו.

(מתוך דברי הרב צבי יהודה הכהן קוק זצ"ל).

אמת בלבנו

על-מנת להשיב את הלימוד אל הלב, בעמוד הבא צרפנו
ביאור לדברים, כמו-כן אנו מצרפים סרטון שיעור קצר
של הרב דב ביגון שליט"א, המחיה את הדברים, מומלץ
לסרוק הברקוד המצורף או להכנס לקישור המצורף
ולראותו. <https://did.li/hineni>

טז ניסן 1 ימים לעומר

ביאור הדברים

בתלמוד

הדבר הראשון מהדברים השייכים לכל אדם מישראל הוא "תלמוד", עניינו הראשון - פשוט: יש ללמוד, להרבות לימוד, שינון וחזרה. זאת עצם המלאכה: "לעסוק בדברי תורה".

יחד עם זה, יש מקום להבחין בין המילים לימוד ותלמוד. לימוד הוא שם שניתן לפעולת העיסוק בדברי תורה, ומכאן "לימודי ה'" (ישעיה נד, ג) וכן 'קבועים בלימוד'.

הביטוי "תלמוד" הינו ביטוי חזק יותר מאשר "לימוד": הוא מציין את גיבוש הלימוד, בניין מגובש של בירור, עיון והרחבת מסקנות של תורה שבעל-פה, שמהווה את חיי עולם הנטועים בתוכנו.

לכן אנו אומרים "תלמוד בבלי" ולא "לימוד בבלי", "תלמוד תורה כנגד כולם" ולא "לימוד תורה כנגד כולם", הלכות "תלמוד-תורה לרמב"ם" ולא "הלכות לימוד תורה לרמב"ם".

חז"ל אומרים (בבא מציעא לג, א) "העוסקים במקרא, מידה ואינה מידה, במשנה, מידה ונוטלין עליה שכר, גמרא, אין לך מידה גדולה מזו". ומבאר רש"י (שם): "לתת להבין סתימות טעמי המשנה". לא רק קניין ידיעות וליקוטן, אלא הבנת טעמן, זה קניינה האמיתי של התורה.

האדם כל חייו - לומד. בלימוד התורה גם לאחר שנים רבות של יגיעה - האדם ממשיך להיות תלמיד, גם הרב העסוק בלמידה נקרא תלמיד-חכם.

בלימוד התורה תמיד אפשר להתקדם ולהעמיק יותר, כל ידיעה אותה קונה הלומד, היא הבסיס לשלב הבא. ככל שאדם מעמיק יותר - כך הוא מבין יותר את חוסר ההבנה שלו, את הפער בינו לבין הגודל האלוכי.

אמת בלבנו

'בתלמוד' - שימו לב שהמשנה בחרה 'בתלמוד', להיות הראשון מבין הדברים בהם נקנית תורה, מה לדעתכם המסר של המשנה אלינו כתלמידים הרוצים לקנות תורה, בבחירתה זו?

סירקו את הברקוד וענו על השאלה או כנסו לקישור המצורף: <https://did.li/hineni>

בתלמוד, **בשמיעת האוזן**, בעריכת שפתיים, בבינת הלב, בשכלות הלב.

לב הדברים

שמיעת האוזן

האוזן צריכה להיות קשובה,

לשמיעת הדברים הנמסרים במשך דורות מפי השמועה,

ממקור דבר ה' אל משה בהר סיני.

"שמע ישראל".

הדיבור מקושר עם השמיעה,

"השמע לאוזנך מה שאתה מוציא מפיו".

אנו שומעים את דבר ה',

הוא נכנס לתוכנו, חודר לתוכנו וממלא אותנו

על-ידי השמעת הדיבור לאוזן,

גופנו מתפעל והשמיעה נפעלת בתוכנו.

(מתוך דברי הרב צבי יהודה הכהן קוק זצ"ל)

אמת בלבנו

על-מנת להשיב את הלימוד אל הלב, בעמוד הבא צרפנו **ביאור לדברים**, כמו-כן אנו מצרפים סרטון שיעור קצר של הרב דב ביגון שליט"א, המחיה את הדברים, מומלץ לסרוק הברקוד המצורף או להכנס לקישור המצורף ולראותו. <https://did.li/hineniz>

י"ז ניסן 2 ימים לעומר

ביאור הדברים

בשמיעת האוזן.

במשמעות ראשונה, מדובר פה בדברים כפשוטם. יש מי שלומד 'בעיניים', והשפתיים והאוזניים אינן שותפות בלימוד, אך לא כך מלמדת אותנו המשנה. **צריך להשמיע** בשפתיים כדי שהתורה תהיה ערוכה ושמורה.

קיימת משמעות נוספת לשמיעת האוזן ולעריכת השפתיים, המסבירה גם מדוע הן סודרו דוקא בסדר הזה. שמיעת האוזן משמעותה גם **הקשבה וקבלה**, השייכות לשמיעה מפי אחרים, ולא לשמיעה העצמית לפי המשמעות הראשונה.

על האדם לקבל את דברי זולתו, ואין לו להשיב עד שיבין באמת את דברי חברו: עריכת שפתיים הנעשית בטרם סיום שמיעת האוזן היא הבנה הלוקה בחסר.

על האדם לקנות לעצמו את סגולת שמיעת האוזן, וממילא תבוא אחר כך גם עריכת השפתיים, אצל תלמיד חכם מופיע ה'תלמיד' לפני 'החכם', וזה הסדר הנכון.

עלינו לתת לאמת האלוקית לחדור לתוכנו, להיות בעמדה שמקשיבה לתורה, עוד טרם ההפנמה והחיבור של הדברים אלי, כלומד.

מובן נוסף לקניין "שמיעת האוזן" - אוזן מלשון איזון. השמיעה העמוקה יוצרת איזון בין התוכן הנלמד לבין אישיותו של הלומד.

אמת בלבנו

'בשמיעת האוזן' - מה אנו יכולים ללמוד לחיינו, לדרך לימוד התורה שלנו, מדבר זה שנקרא "שמיעת האוזן", ומדוע לדעתכם הקדימה המשנה את "שמיעת האוזן" לדבר הבא בו נקנית תורה "עריכת שפתיים"?

סירקו את הברקוד וענו על השאלה או כנסו לקישור המצורף: <https://did.li/hineni>

בתלמוד, **בשמיעת האוזן**, בעריכת שפתיים, בבית הלב, בשכלות הלב.

לב הדברים

בעריכת שפתיים
עריכת שפתיים היא עצם פעולת הלימוד,
והיא המכשירה להבנת הלימוד.
עריכת שפתיים היא ביטוי תמציתי,
לשיתוף כל רמ"ח האיברים ושס"ה הגידים בלימוד,
בבחינת 'כל עצמותי תאמרנה'.
הדיבור בדקדוק האותיות,
הוא שלימות המצווה של "ודברת במ".
עצם הלימוד הוא בפה,
דיבור ברור ומבורר היטב על-ידי פתחון שפתיים.
"ה' שפתי תפתח".

אמת בלבנו

על-מנת להשיב את הלימוד אל הלב, בעמוד הבא צרפנו
ביאור לדברים, כמו-כן אנו מצרפים סרטון שיעור קצר
של הרב דב ביגון שליט"א, המחיה את הדברים, מומלץ
לסרוק הברקוד המצורף או להכנס לקישור המצורף
ולראותו. <https://did.li/hineni3>

ביאור הדברים

עריכת שפתיים

כאשר ניגשים לעצם העבודה והמלאכה של תלמוד, יש ללמוד בשפתיים, **בדיבור**, ולא רק בעיניים, לכתחילה המצב הנורמלי והבריא הוא **"ודברת בם"**, "השמע לאוזןך מה שאתה מוציא מפיוך" - בתפילה ובלימוד.

במסכת עירובין (נג, ב) אנו מוצאים הדרכה מפיה של ברוריה, אשת רבי מאיר, שהיתה תלמידה חכמה ומחנכת. היא גערה בתלמיד אשר למד בלחש, ולא הוציא דברים בפיו. בהמשך הגמרא דורשת את הפסוק ממשלי (ד, כב): **"חיים הם לְמַצְאֵיהֶם"** - **"למוציאיהם בפה"**.

הוצאה מן הכח לפועל - הלימוד אינו יכול להישאר בבטן, הוא חייב לעבור לשפתיים, **"ודברת בם"**, שלא ישארו דברי תורה בגדר הגיונות לב בלבד. לימוד תורה מתחלק למחשבה, דיבור ומעשה. חיתוך הלשון, הוא תחילת המפעל של החכמה, הוא המקשר בין המחשבה לבין המפעל המעשי.

במובן מסוים קודמת עריכת השפתיים לשמיעת האוזן, שהרי כדי שאדם ישמע את עצמו הוא צריך להוציא בשפתיו, אין שמיעה בלי דיבור.

חברותא - הצורך לדבר בלימוד מורה על-כך שצריך חברותא, שהרי זה לא כל-כך נורמאלי שאדם ידבר אל עצמו. ובאמת, הצורך בחברותא והצורך בעריכת שפתיים נובעים מאותה הסיבה, מהצורך להוציא את המחשבות מהכח אל הפועל, כדברי המהר"ל (נתיב התורה פרקים ד, ו).

האדם המדבר - מעלת האדם הוא האדם המדבר, "ויהי האדם לנפש חיה" (בראשית ב, ז) רשי מסביר "אף בהמה וחיה נקראו נפש חיה, אך זו של האדם חיה שבכולן שנוסף בו דעת ודיבור".

אמת בלבנו

'בעריכת שפתיים' - האם יצא לכם לחוות את ההבדל בלימוד שלמדתם "בעיניים" בשקט, לבין לימוד שלמדתם בעצמכם או בחברותא "בקול", האם זה נכון גם לגבי תפילה או ברכות? מה ניתן ללמוד מהבדל זה לחיינו?

סירקו את הברקוד וענו על השאלה או כנסו לקישור המצורף: <https://did.li/hineni>

בתלמוד, **בשמיעת האוזן**, בעריכת שפתיים, בבינת הלב, בשכלות הלב.

לב הדברים

בינת הלב

בינה - הבנת דבר מתוך דבר.

על-ידי בינת הלב אנו מגיעים להבנת התורה,

בהתבוננות פנימית וחודרת למקור.

הלב - הוא מרכז החיות של האדם.

בינת הלב היא בינה מקיפה,

כוללת, עצמותית וסובייקטיבית.

בינת האישיות כולה,

בינת "לב נבון" של שייכות וחיוניות.

(מתוך דברי הרב צבי יהודה הכהן קוק זצ"ל)

אמת בלבנו

על-מנת להשיב את הלימוד אל הלב, בעמוד הבא צרפנו **ביאור לדברים**, כמו-כן אנו מצרפים סרטון שיעור קצר של הרב דב ביגון שליט"א, המחיה את הדברים, מומלץ לסרוק הברקוד המצורף או להכנס לקישור המצורף ולראותו. <https://did.li/hineni4>

ביאור הדברים

בינת הלב

דברי התורה אשר נאמרים ונשמעים, הם דברים שניתנים להבנה שכלית על-ידי בינת הלב. לימוד התורה צריך להיות על-ידי בינת הלב של כל אחד ואחד.

בינה - היא היכולת להבין דבר מתוך דבר. להביא את הלימוד אלי, להיפגש עם התוכן הפנימי של הדבר, להפוך את התורה לדבר שהוא עצמי לי - לחיות את התורה.

שכל ורגש - יש אנשים שנטו לעשות חילוק באדם בין שכל לרגש. הם קבעו שהמוח הוא משכן השכל, והלב - כולו רגש. אבל בדורות קדמונים איחדו את הצד השכלי ואת הצד הרגשי. ואכן באמת הלב מאחד את הכל, **הלב הוא יותר מרגש, הלב הוא מרכז החיים.**

ההבחנה שהלב הוא רק רגש אינה מדויקת כפי שנראה בתפילת שלמה: "וְנִתְּנָה לְעֶבְדְּךָ לֵב שִׁמְעַ... לְהִבִּין", וה' השיב לו: "נִתַּתִּי לְךָ לֵב חָכָם וְנָבוֹן". (מלכים א, ג, ט)

ניתן להבין את המושג "בינת הלב" בשני אופנים:

א - בינת הלב של הלומד - שהלב יבין ויחיה את הדבר, שדבר ה' יפגוש את האישיות של הלומד ויאיר אותה.

ב - להבין את 'לב הדבר' - 'לב העניין'.

אמת בלבנו

'בבינת הלב' - מה כוונת המשנה כשהיא אומרת שקונים תורה עם בינת הלב? האם הרגשתם פעם שהצלחתם ללמוד עם בינת הלב, איך זה פועל? איך לדעתכם ניתן לרכוש דרך זו של לימוד?

סירקו את הברקוד וענו על השאלה או כנסו לקישור המצורף: <https://did.li/hineni>

בתלמוד, בשמיעת האוזן, בעריכת שפתיים, בבינת הלב, בשכלות הלב.

לב הדברים

שכלות הלב

ההבדל בין 'שכלות הלב' ובין 'בינת הלב',
הוא ההבדל שבין 'הסתכלות' ובין 'התבוננות'.
בהסתכלות יש מן הראייה,
ובהתבוננות - מן השמיעה.
'שכלות הלב' היא הסתכלות חיצונית אובייקטיבית,
'בינת הלב' היא התבוננות פנימית סובייקטיבית.

(מתוך דברי הרב צבי יהודה הכהן זצ"ל)

אמת בלבנו

על-מנת להשיב את הלימוד אל הלב, בעמוד הבא צרפנו
ביאור לדברים, כמו-כן אנו מצרפים סרטון שיעור קצר
של הרב דב ביגון שליט"א, המחיה את הדברים, מומלץ
לסרוק הברקוד המצורף או להכנס לקישור המצורף
ולראותו. <https://did.li/hineni4a>

ביאור הדברים

בשכלות הלב

כאמור, בכמה גירסאות מופיעה התפרטות נוספת "שכלות הלב", שהוא ביטוי קרוב ל"בינת הלב".

"שכלות הלב" היא היכולת להשכיל ולהבחין בין הדברים, היא אובייקטיבית יותר מ"בינת הלב" שהיא "סובייקטיבית".

לגבי בצלאל בן אורי, נאמר "וְאֶמְלֵא אֹתוֹ רוּחַ אֱלֹהִים בְּחָכְמָהּ וּבְתַבּוּנָהּ וּבְדַעַת וּבְכָל מְלָאכָה" (שמות לא, ג) ורש"י שם מפרש **בחכמה** - מה שאדם שומע דברים מאחרים ולמד, **ובתבונה** - מבין דבר מלבד מתוך דברים שלמד.

ובתפילת שמונה עשרה אנו מבקשים "**חכמה** בינה ודעת" או דעת בינה **והשכל**", **החכמה כוללת ידיעות והנחות ראשוניות**, ומתוכה מופיעה הבינה שהיא התבוננות בדבר על פי החכמה.

אמת בלבנו

'בשכלות הלב' - למדנו מהרב צבי יהודה זצ"ל, 'שבינת הלב' קשורה יותר בהתבוננות ובשמיעה פנימית וסובייקטיבית, ו'שכלות הלב' קשורה בהסתכלות ובחוש הראייה שהיא יותר חיצונית ואובייקטיבית, מדוע לדעתכם צריך את שניהם? סירקו את הברקוד וענו על השאלה או כנסו <https://did.li/hineni> לקישור המצורף:

הקבוצה השנייה

המידות

באימה

ביראה

בענווה

בשמחה

בטהרה

באימה, ביראה, בענווה, בשמחה, בטהרה.

לב הדברים

באימה

אימה ויראה הם שני פנים של דבר אחד.
אימה היא מצב של חרדה פסיכולוגית נפשית.
יראה היא יראת כבוד ורוממות,
שמשתלבת בהכרה ובידיעה.
האימה היא מדבר קרוב,
והיראה מדבר רחוק.
אימה היא ביטוי של חרדת קודש.
(מתוך דברי הרב צבי יהודה הכהן קוק זצ"ל)

אמת בלבנו

על-מנת להשיב את הלימוד אל הלב, בעמוד הבא צרפנו
ביאור לדברים, כמו-כן אנו מצרפים סרטון שיעור קצר
של **הרב דב ביגון שליט"א**, המחיה את הדברים, מומלץ
לסרוק הברקוד המצורף או להכנס לקישור המצורף
ולראותו. <https://did.li/hineni5>

ביאור הדברים

באימה

לפני לימוד תורה צריכה להיות הגינות נפשית מידותית של שייכות לתורה.

מי ששייך לתורה באופן אמיתי, צריך לגשת לתורה מתוך יחס אמיתי, מפני שעלינו לזכור במה אנו עוסקים: **בתורה מן השמיים**, בדבר אלוהי, שהוא המשך תורה מסיני.

יש ערך לתורה מן השמיים שיורדת אלינו כאשר היא נלמדת מתוך אימה ויראה. לפי מעלתם של דברי תורה, שלא ניתן להתייחס אליהם חלילה בקלילות.

יש הבדל בין אימה ליראה - האימה היא יותר מוחשית, היא שייכת לצד הנפשי, ואילו היראה היא יותר שכלית-הכרתית.

בראשית הלימוד, לפני הופעת בהירות אור התורה, צריך להיות מצב פסיכולוגי של אימה וזעזוע, על זכות האחיזה בדבר ה', ומתוך כך עולים למדרגה של יראה ורוממות רוחנית.

דע לפני מי, ולפני מה, אתה עומד.

אמת בלבנו

'באימה' - איך לדעתך ניתן ליישם את דרך קניין תורה זו של לימוד תורה באימה, איך מגיעים למצב נפשי בריא של אימה? איך ניתן להחיות בתוכנו את אותה חרדת קודש של "תורה מסיני"?

סירקו את הברקוד וענו על השאלה או כנסו לקישור המצורף: <https://did.li/hineni>

באימה, ביראה, בענוה, בשמחה, בטהרה.

לב הדברים

ביראה

יראת שמיים,

היא עצם מהותו של האדם מישראל.
התורה והיראה אינם שני דברים נפרדים,
היראה היא ביטוי של שכל התורה.
הבנת התורה לאמיתה, תלויה ביראה.
היראה היא יראה של שכל, של חכמה,
והשכל הוא שכל של יראה.
"הן יראת ה' היא חכמה"

(מתוך דברי הרב צבי יהודה הכהן זצ"ל)

אמת בלבנו

על-מנת להשיב את הלימוד אל הלב, בעמוד הבא צרפנו
ביאור לדברים, כמו-כן אנו מצרפים סרטון שיעור קצר
של הרב דב ביגון שליט"א, המחיה את הדברים, מומלץ
לסרוק הברקוד המצורף או להכנס לקישור המצורף
ולראותו. <https://did.li/hineni6>

ביאור הדברים

יראה

המידות הן ההקדמה לקבלת התורה, יראת השמיים שבבסיס עבודת ה', שעל גביה יופיע כל אורה של תורה. יראת ה' היא הכרה גדולה, השקפת עולם גדולה, היא מבטאת עניין עילאי ואצילי של יחס כלפי ה', אשר "מִלְכּוֹתוֹ בְּכָל מְשָׁלָה" (תהילים קג יט).

"יִרְאַשִׁית חֻקֶּיהָ יִרְאַת ה'" (תהילים קיא י), היראה שהיא ראשית החכמה וראשית הדעת "דע לפני מי אתה עומד", מזכירה לנו שאנו נפגשים עם ריבונו של עולם, המשרה שכינתו בישראל.

אדם שאין בו יראה, שלא תיקן את מידותיו ואינו מתייחס לדברי תורה כראוי, קיים אצלו כשל בקניינה של תורה, מפני שהוא סבור שהתורה ניתנה ל'מסע תענוגות שכלי'.

הרב קוק זצ"ל כותב "כל הצלחת התורה, למצוא ברכה בלימודו... הכל תלוי לפי מידת יראת ה'" (אגרת תשצח, אגרות הראיה ג) - ההצלחה הלמדנית, הבנת התורה לאמיתה, תלויה ביראה. התורה והיראה אינם שני דברים נפרדים, אלא הם שני צדדים של דבר אחד.

מורא רבך כמורא שמים - באותה מידה של יראה יש להתייחס גם לתלמידי חכמים. כפי שדרש רבי עקיבא "את ה' אלוהיך תירא.." - לרבות תלמידי חכמים (פסחים כב, ב) וכן כתוב "וּמִוֹרָא רַבָּךְ כְּמִוֹרָא שָׁמַיִם".

אמת בלבנו

ביראה - מהרב צבי יהודה זצ"ל בעקבות חז"ל אנו לומדים שיראת שמיים היא חכמה, והיא האוצר, הכלי, המחזיק את התורה, בהמשך בביאור הדברים למדנו שיראת שמיים קשורה במידות, אז יראת שמיים קשורה להכרה השכלית או למידות? סירקו את הברקוד וענו על השאלה או כנסו לקישור המצורף: <https://did.li/hineni>

באימה, ביראה, בענוה, בשמחה, בטהרה.

לב הדברים

בענוה

ענוה הוא מצב של ביטול היש.

הענווה שייכת ליסוד תכונתם של ישראל.

ישראל ענווים, "מִמַּעֲטִים אֶת עַצְמָם".

אברהם - "אֲנֹכִי עֶפְרָא וְאַפְרָ", משה - "וְנִחַנּוּ מֶה",

דוד - "אֲנֹכִי תוֹלַעַת וְלֹא אִישׁ".

ענווה היא יסוד כל המידות הטובות,

ענוה גדולה מכולן.

(מתוך דברי הרב צבי יהודה הכהן קוק זצ"ל).

אמת בלבנו

על-מנת להשיב את הלימוד אל הלב, בעמוד הבא צרפנו
ביאור לדברים, כמו-כן אנו מצרפים סרטון שיעור קצר
של הרב דב ביגון שליט"א, המחיה את הדברים, מומלץ
לסרוק הברקוד המצורף או להכנס לקישור המצורף
ולראותו. <https://did.li/hineniz>

ביאור הדברים

בענוה

יסוד הענוה - הוא יכולתו של האדם לייחס את כל המעלות שבו למקורן, כיוון שהוא יודע שכך נוצר. ישראל יודעים שהם המעט מכל העמים, יודעים הם את מקורם של כל כישרון כל סגולה וכל כח שניתנו להם, הכל מאת הקדוש ברוך הוא, הם יודעים מי הנותן להם "כח לעשות חיל".

יש מידות נפשיות המתחילות בנו, כתוצאה מרגשותינו, ויש מידות אשר מקורן בבורא העולם. אנו מצויים להידמות לבוראנו: מה הוא רחום אף אתה רחום, מה הוא חנון אף אתה חנון, הענוה מקורה בבורא עולם ואנו לומדים אותה מאבות האומה, אברהם, משה ואהרן ודוד.

המשמעות הראשונית של מידת הענוה היא בין אדם לבורא, התבטלות מוחלטת כלפי ה', זו הענוה של כנסת ישראל. יש בישראל מספר מידות טובות: "רחמנים ביישנים וגומלי חסדים", אבל שיא כל המידות ונשמת כל המידות היא הענוה, משום שהיא קשורה לתכונת יצירתנו. ל"אַתֶּם הַדְּבָקִים בַּה' אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים קָלָכֶם הַיּוֹם", מתוך כך אנו דבקים בתורה.

בעל מידת הגאווה מייחס את כל ההישגים לעצמו, ועסוק כל הזמן בלפאר את שמו, בעל מידת הענוה נושא על גביו שם שמיים, הוא מקשר את כל יכולותיו וכישרויו לשורש האלוקי שלהם, ומתוך כך זוכה בקבלת כוחות חיים בלתי מוגבלים.

אמת בלבנו

בענוה - מה התברר והתחדש לך בלימוד על מידת הענוה, שלא היה ברור לך לפני הלימוד לגבי מידת הענוה, בין אדם לחברו ובין אדם לה'?

סירקו את הברקוד וענו על השאלה או כנסו לקישור המצורף: <https://did.li/hineni>

באימה, ביראה, בענווה, בשמחה, בטהרה.

לב הדברים

בשמחה

שמחה היא ביטוי של שייכות לדבר.
המצב הבריא, הנורמלי של האדם העוסק בתורה.
"פְּקוּדֵי ה' יִשְׂרָאֵל מְשֻׁמְחֵי לֵב".
השמחה היא מידה כלל ישראלית
מתגלית בעיקר במועדים,
"וְשִׂמְחָתָ בְּחֻגֵּיהֶּ" ,
"עֲבָדוּ אֶת ה' בְּשִׂמְחָה".

(מתוך דברי הרב צבי יהודה הכהן קוק זצ"ל)

אמת בלבנו

על-מנת להשיב את הלימוד אל הלב, בעמוד הבא צרפנו
ביאור לדברים, כמו-כן אנו מצרפים סרטון שיעור קצר
של הרב רענן ביגון שליט"א, המחיה את הדברים, מומלץ
לסרוק הברקוד המצורף או להכנס לקישור המצורף
ולראותו. <https://did.li/hineni8>

ביאור הדברים

בשמחה

האימה, היראה, והענוה אינן שוללות את השמחה, ההיפך - השמחה היא תולדה של הענוה, ואילו העצבות היא תולדת הגאווה.

הגאוותן עצוב תמיד על חצי הכוס הריקה, והענו תמיד שמח על חצי הכוס המלאה, והיא מאתגרת אותו, וגורמת לו לשאוף למלא את הכוס כולה.

שמחה נובעת מההבנה, שהמקום שלי הוא חלק מדבר גדול, חלק משלמות, כי אני לא בוחן את מקומי בתמונה - אלא את התמונה עצמה. ככל שאדם עסוק בעצמו - הוא פחות מאושר. כשאדם קשור לגודל - זה משמח אותו, שהוא שייך לריבון של עולם בטבעיותו הנפשית.

כשלאדם יש הרגשה של נועם ה', כשהוא מרגיש שהתורה טבעית לו, כשהוא מרגיש את שייכותו לתורה, ואינו לומד מתוך "כפיה דתית", אז הוא יוכל לקנות את התורה, מתוך שמחה.

כותב הראי"ה קוק זצ"ל "העונג והשמחה, הם דברים מוכרחים להיות מתלווים אל כל עסק רוחני: רק כשיתענג האדם וישמח במעשה הטוב והישר, אז יהיה חרוץ לעשותם בתכלית שלמותם, ולהוסיף עליהם מדי יום ביומו... כי עוז וחדווה במקומו".

ובהמשך דבריו, זה הכלל "לעולם ילמד אדם תורה במקום שליבו חפץ, שנאמר כי אם בתורת ה' חפצו..." ("העונג והשמחה" - עקבי הצאן, הראי"ה קוק)

אמת בלבנו

בשמחה - תורה נקנית מתוך שמחה, למדנו מדברי הרב קוק זצ"ל שהעונג והשמחה הם דברים מוכרחים ללימוד תורה, וכן שחשוב שאדם ילמד במקום שליבו חפץ, האם תוכלו לתת דוג' לדברים אלו מהמציאות בה אתם לומדים? סירקו את הברקוד וענו על השאלה או כנסו לקישור המצורף: <https://did.li/hineni>

באימה, ביראה, בענוה, בשמחה, (בטהרה).

לב הדברים

בטהרה

טהרה נפשית - "וטהר לבנו"

תיקון הלב והמחשבות.

יסוד טהרתו של הלומד הוא במקור הטהרה.

האישיות הזו שיש בה המעלות של:

אימה, יראה, ענוה ושמחה.

באה לידי, שיא השכלול הנשמתי שלה - בטהרה.

לימוד תורה בטהרה.

(מתוך דברי הרב צבי יהודה הכהן קוק זצ"ל)

אמת בלבנו

על-מנת להשיב את הלימוד אל הלב, בעמוד הבא צרפנו **ביאור לדברים**, כמו-כן אנו מצרפים סרטון שיעור קצר של הרב דב ביגון שליט"א, המחיה את הדברים, מומלץ לסרוק הברקוד המצורף או להכנס לקישור המצורף ולראותו. <https://did.li/hineni8a>

ביאור הדברים

בטהרה

במספר גרסאות נמצא "בטהרה"

"לֵב טָהוֹר בְּרָא לִי אֱלֹהִים וְרוּחַ נָכוֹן חִדָּשׁ בְּקִרְבִּי" (תהילים נא, יב)

כדי לקנות את התורה הקדושה, יש ליצור כלים מתאימים. הכלי להשראת קדושה היא מידת הטהרה. הקב"ה משרה את שכינתו על מקום הראוי לכך - **"וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנִתִּי בְתוֹכָם"** (שמות כה, ח).

גם בלימוד התורה - אי אפשר לצפות לחיבור בין הלומד המוגבל, לתורה האלוקית - ללא מכנה משותף. הטהרה היא ניקיון מגסות וחספוס גופני, שמאפשרת לעדינות של התורה להתקיים באדם.

הרמח"ל כותב **"כי אין די לאדון ברוך הוא במעשים לבדם שיהיו מעשי מצוה, אלא העיקר לפניו - שהלב יהיה טהור לכוון בה לעבודה אמיתית"** (מסילת ישרים פרק טז).

וכן כותב שם הרמח"ל, **"מי שהוא עובד ה' באמת, עבודתו לא תהיה מעורבת בפניות לא טובות, אלא הזך והטהור כראוי... וכן אמרו חז"ל (נדרים סב, א) עשה דברים לשם פועלם ודבר בהם לשמן.**

מוסיף הרב קוק **"לפי ערך בהירות התשובה שלפני הלימוד - תגדל בהירות ההבנה של הלימוד. השכל מתרומם על-פי יסוד התרוממות הרצון, והוא מתבהר לפי המידה של בהירות הרצון"** (אורות התורה ו, ב).

אמת בלבנו

בטהרה - למדנו מהרמח"ל, שאחד הביטויים ללימוד תורה בטהרה הוא לימוד תורה לשמה, ללא פניות אחרות, מצד שני אומרת המשנה לעולם ילמד אדם תורה שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה? האם תוכל להסביר סתירה זו? איך זה פועל במציאות? סירקו את הברקוד וענו על השאלה או כנסו לקישור המצורף:

<https://did.li/hineni>

הקבוצה הנשלישית למוד בישיבה ובחברה

בשימוש חכמים

בדקדוק חברים

בפלפול תלמידים

בישוב

במקרא

במשנה

בשימוש חכמים, בדקדוק חברים ובפלפול התלמידים, בישוב, במקרא, במשנה.

לב הדברים

בשימוש חכמים

השימוש הוא היסוד, השורש והנשמה של הלימוד.

”גדולה שימושה של תורה יותר מלימודה“.

שימוש תלמידי חכמים הוא:

בירור והבנת טעמי המשנה והגמרא.

וקבלה מהם ידיעות והדרכות,

לימוד שנמשך מתוך זרם של תורה.

מתוך קשר רוחני, נפשי ומוסרי,

ומתוך שייכות לאישיות של גדולי ישראל.

(מתוך דברי הרב צבי יהודה הכהן קוק זצ״ל)

אמת בלבנו

על-מנת להשיב את הלימוד אל הלב, בעמוד הבא צרפנו **ביאור לדברים**, כמו-כן אנו מצרפים סרטון שיעור קצר של הרב דב ביגון שליט״א, המחיה את הדברים, מומלץ לסרוק הברקוד המצורף או להכנס לקישור המצורף ולראותו. <https://did.li/hinenig>

ביאור הדברים

שימוש חכמים

עד כאן עסקנו באישיות הפרטית של הלומד, בין בצד הלימודי ובין בצד הנפשי. הקבוצה הנוכחית עוסקת בלימוד התורה כחבורה בבית המדרש. יש כאן שלוש מדרגות: **שימוש חכמים, דקדוק חברים ופלפול תלמידים.**

שימוש חכמים הוא הראשון בקבוצה, ובמובן מסוים הוא החשוב והנעלה מכולם, כפי שאומרת הגמרא (ברכות ז, ב) "גדולה שימושה של תורה יותר מלימודה..."

משמעות השימוש היא לשרת את החכם, "אלישע יצק מים על ידי אליהו", אין הכוונה למושג הפשוט של שימוש, במשמעות של שירות, אלא למגע חי עם תלמיד חכם, שבזכותו רואה האדם, כיצד יש לנהוג הלכה למעשה.

"גדולה שימושה" לא רק מצד הסגולה שיש בשימוש תלמידי חכמים, אלא בעיקר מצד הלימוד מהם, המאפשר לנו להיות מקבלי תורת אמת ממקורה, מתלמידי חכמים.

רש"י מסביר, (שבת יג) ששימוש חכמים הוא התלמוד, טעמי המקראות והמשניות, אותה הסברא המתנגנת שאי אפשר להעביר אלא מפה לאוזן.

כותב הרב קוק (עין אי"ה, שבת א, עמ' 35): "...ההולך אל החכמים, המקיים "ולדבקה בו" על-פי דברי חז"ל "הידבק בתלמידי חכמים ובתלמידיהם". כי השפה והספרות, לא יוכלו ליתן כי אם את צל החיים של הקדושה והגיונה, אבל עצמם של חיי הקודש - הם נמצאים בתלמידי חכמים, החיים על-פי דרכי קודש אלה, והאמצעי להגיע לעומק הידיעה בזה הוא שימוש תלמידי חכמים".

אמת בלבנו

בשימוש חכמים - מה החשיבות הגדולה בשימוש תלמידי חכמים שהוא גדול יותר מהלימוד? מה ניתן לקבל ב'שימוש' שלא ניתן לקבל בלימוד שאין בו גם שימוש תלמידי חכמים? האם זכיתם לשמש תלמיד חכם, מעבר ללימוד ממנו? סירקו את הברקוד וענו על השאלה או כנסו לקישור המצורף: <https://did.li/hineni>

בשימוש חכמים, בדקדוק חברים, ובפלפול תלמידים, בישוב, במקרא, במשנה.

לב הדברים

דקדוק חברים
המובן של 'דקדוק' הוא,
גילויים של דברי תורה עצמם.
כשמדקדקים בתורה,
מתבררים הדברים ומתאמתים.
חברים בלימוד תורה ולימוד אמונה
'שמחדדים זה את זה',
מתוך התחברות, שייכות וניקה הדדית.
"קנה לך חבר".

(מתוך דברי הרב צבי יהודה הכהן קוק זצ"ל)

אמת בלבנו

על-מנת להשיב את הלימוד אל הלב, בעמוד הבא צרפנו
ביאור לדברים, כמו-כן אנו מצרפים סרטון שיעור קצר
של הרב דב ביגון שליט"א, המחיה את הדברים, מומלץ
לסרוק הברקוד המצורף או להכנס לקישור המצורף
<https://did.li/hineni10> ולראותו.

ביאור הדברים

דקדוק חברים

עניינה של הישיבה הוא לימוד תורה בציבור, ולא לימוד של יחיד אפילו בשקידה עצומה. "הרבה למדתי מרבתי, ומחברי יותר מרבתי" (תענית ז, ב).

דקדוק חברים גורם לדקדוק בשמועה. לאחר שימוש החכמים נדרש דקדוק נוסף, בעמל גדול, להעמיד את הדברים על דיוקם: דיוק זה נוצר כאשר החברים מדקדקים זה עם זה, וכל אחד 'משייף' את סברת חברו. גם הרב יכול להגיע עם תלמידו לתוצאות דומות, אך לא ניתן לוותר על הדקדוק האישי של התלמידים בינם ובין עצמם.

כך היה בחיבור המופלא בין ר' יוחנן לריש לקיש 'בן לקיש, כשהייתי אומר דבר - היה מקשה לי עשרים וארבע קושיות, והייתי מתרץ לו עשרים וארבעה תירוצים - וממילא התבהרה השמועה" (בבא מציעא פד, א).

על רבי מנשה מאיליא, תלמידו של הגר"א, מסופר שהיה שונה לתלמידיו בצורה שאינה מבוררת דיה, בכוונה תחילה, כדי שהדברים לא יוגשו להם בצורה מוגמרת, אלא הם יצטרכו לעמול עליהם בעצמם. **כך היא מציאותה של הישיבה: שיעורים וחברותא.** יש הקפדה גדולה כלפי מי שרוצה להתקבל לישיבה, שתהיה לו חברותא כבר בימים הראשונים.

יש גירסא "בדיבוק חברים" - "הסכת - עשו כיתות, כיתות, ועסקו בתורה, לפי שאין התורה נקנית אלא בחבורה" (ברכות סג, ב) **מתוך מבט של רבים** - ניתן לעמוד על עומקה של תורה. כאשר אני חלק מחבורה, יש ראייה נכונה של הסוגיא מכל היבטיה, ראייה רב - מימדית.

אמת בלבנו

בדקדוק חברים - איזה מסר מנסה המשנה להעביר לנו כשאומרת שעל-מנת לקנות תורה, צריך שיהיה 'דקדוק חברים' או 'דיבוק חברים', מה חסר בלימוד לבד ואפילו שנעשה בשקידה רבה?

סירקו את הברקוד וענו על השאלה או כנסו לקישור המצורף: <https://did.li/hineni>

בשימוש חכמים, בדקדוק חברים, בפלפול תלמידים, בישוב, במקרא, במשנה.

לב הדברים

פלפול תלמידים
התלמידים הם דבר הכרחי
בלימוד התורה.
ב'פלפול' מתבטאת התוצרת האישית של הלומד.
כשהפלפול בשיעורו הנכון,
אהבת התורה מתגלית גם על-ידו.
בדלותנו אנו מחלקים בין 'ללמוד' ו'ללמד'.
הלימוד נעשה שלם ובריא ע"י ללמד.
עצם מהותה של תורה,
הוא הלימוד לאחרים.

(מתוך דברי הרב צבי יהודה הכהן קוק זצ"ל)

אמת בלבנו

על-מנת להשיב את הלימוד אל הלב, בעמוד הבא צרפנו
ביאור לדברים, כמו-כן אנו מצרפים סרטון שיעור קצר
של הרב דב ביגון שליט"א, המחיה את הדברים, מומלץ
לסרוק הברקוד המצורף או להכנס לקישור המצורף
ולראותו. <https://did.li/hineni11>

ביאור הדברים

בפלפול תלמידים

כאן אנו מגיעים לשלב השלישי בקבוצה: "ומתלמידי יותר מכולם" (תענית ז, א).

יכולת העברתו של התוכן לאחרים היא חלק מהמערכת הלימודית, חלק מהקניין האישי של האדם, משום שאדם שמבין דבר ואינו יכול להסבירו לאחר איננו מבין אותו לגמרי. התלמידים הם המציאות היוצרת את ההכרח להעברה, ובכך הם יוצרים מערכת דקדוקית נוספת, המעוררת נקודות שאף הרב לא חשב עליהן קודם.

לאחר שקבלנו את דברי התורה מרבותינו ודקדקנו בהם עם חברינו, עלינו גם לפלפל בהם עם תלמידינו. הלימוד עם התלמידים דורש 'הילוך איטי' המצריך ללכת שלב, שלב, ומאפשר לראות את הדבר במבט שונה, שאין זוכים לראותו קודם לכן.

המבט של התלמיד - שונה לחלוטין ממבטו של הרב, המפלפל בדברים עם תלמידיו. בעוד שהתלמיד העמל בהבנת הסוגיה רואה לנגד עיניו 'הר', הרי שביחס לרב הדברים אינם נראים כה קשים. התלמיד מביא את הרב להתבונן על הדברים מחדש.

עץ עבה, גזע - הוא חזק וגדול, אבל קשה להדליק אותו. לעומתו, זרד, ענף דק - אין בו עוצמה כה גדולה, אבל הוא נדלק מיד. תלמיד מסוגל להדליק, לשאול שאלות, להתפלפל בסוגיות. זו יכולת שיש לתלמידים צעירים, הם שואלים שאלות בסיסיות, פשוטות ותמימות, שמהן נבנה הכלל הגדול.

כך מסופר במדרש על רבי עקיבא בתחילת דרכו "הלך וישב לפני רבי אליעזר ורבי יהושע. אמר להם: רבותי, פתחו לי טעם משנה. כיוון שאמר לו הלכה אחת. הלך וישב לו בינו לבין עצמו, אמר: אלף זו למה נכתבה? בית זו למה נכתבה? דבר זה למה נאמר? חזר ושאל והעמידן בדברים." (ספרי, תחילת פרשת האזינו).

אמת בלבנו

בפלפול תלמידים - האם מהלימוד שתורה נקנית ע"י פלפול תלמידים, ניתן להבין שמי שלומד ואין לו תלמידים שיפלפלו אותו, או עמו, הוא חסר בקניין התורה? איך לדעתכם ניתן ליישם לימוד זה במציאות? סירקו את הברקוד וענו על השאלה או כנסו לקישור המצורף:

<https://did.li/hineni>

שימוש חכמים, דקדוק חברים, ובפלפול התלמידים, **בישוב**, במקרא, במשנה.

לב הדברים

ישוב

ישוב הדעת, ישיבה.

בענייני תורה אנו מוצאים קביעות ויציבות,

"כָּעֶץ שֶׁתֹּגֵל עַל פִּלְגֵי מַיִם".

ככל שהאדם קבוע יותר,

מגלה הדבר על יותר יישוב הדעת.

הישיבה היא קביעות הרוח,

קביעות האישיות.

צריך להיות אדם מן היישוב

אדם נורמלי ובריא, אדם מיושב וישר,

ולא אדם עצבני ומבוהל.

(מתוך דברי הרב צבי יהודה הכהן קוק זצ"ל)

אמת בלבנו

על-מנת להשיב את הלימוד אל הלב, בעמוד הבא צרפנו **ביאור לדברים**, כמו-כן אנו מצרפים סרטון שיעור קצר של הרב דב ביגון שליט"א, המחיה את הדברים, מומלץ לסרוק הברקוד המצורף או להכנס לקישור המצורף ולראותו. <https://did.li/hineni12>

ביאור הדברים

בישוב

ישוב הדעת - הישוב מצורף במשנתנו למקרא ולמשנה. פשוט הדבר שקניין תורה אינו יכול להתקיים ללא מקרא ומשנה, אך החידוש כאן הוא שהמקרא והמשנה לא יופיעו בצורה שלמה ללא הישוב, **מפני שבזכות ישוב הדעת** יכולים המקרא והמשנה להילמד ולהיקלט אצל האדם בנורמליות ויושר דעת.

לא לחינם המקום שבו לומדים תורה **מכונה "ישיבה"**, כיוון שזהו "מצב הצבירה" שצריך הלומד להיות בו בעת הלימוד, מצב של יציבות נפשית. התורה צריכה לחול על בסיס יציב. יסוד זה קשור לא רק למצב הנפשי, אלא גם לציר הזמן - יש עניין לקבוע זמן קבוע ללימוד - **עיתים לתורה**.

בימינו צריך להשקיע בנקודה זאת מאוד, כיוון שיש הרבה מסיחי דעת, ואנחנו נדרשים להתגבר עליהם, כדי לזכות לקנות את התורה ולהופכה לחלק מעצמיותנו, כדי לקנות תורה צריך שיהיה ישוב הדעת.

בישוב - בדרך ארץ: "כל שאינו לא במקרא ולא במשנה ולא בדרך ארץ אינו מן היישוב" (משנה קידושין מ, ב). תלמיד חכם צריך להיות אדם אנושי לפני הכל, מתוקן במידותיו.

בניין המידות איננו דבר צדדי, אלא היסוד של כל המבנה הרוחני של האדם, הרב צבי יהודה זצ"ל היה אומר, שאם המידות אינן ישרות, הישרות של הסברות בלימוד טעונה בדיקה. כשמידת הישרות נמצאת חסרה, הרי שיש חסר כפול, ואף יותר מכך במקרא ובמשנה ובהופעה הרוחנית כולה. **משום כך הקדים הרמב"ם** את הלכות דעות להלכות תלמוד-תורה.

אמת בלבנו

בישוב - כתוב במשנה שהתורה נקנית בישוב, ורבנו הרב צבי יהודה זצ"ל כותב שהכוונה ליישוב הדעת, בקביעות המקום והזמן, שתהיה יציבות כ'עץ שתול על פלגי מים', מה אתם לוקחים מלימוד זה לגבי לימוד התורה שלכם? סריקו את הברקוד וענו על השאלה או כנסו לקישור <https://did.li/hineni> המצורף:

שימוש חכמים, דקדוק חברים, ופלפול תלמידים, בישוב, במקרא, במשנה.

לב הדברים

במקרא
המקרא מתגלה במשנה ובתלמוד,
ובזה מופיע ערכו המיוחד.
לפני כל גאונות בתורה -
מקרא ומשנה,
זהו המינימום האלמנטרי של היהודי.

(מתוך דברי הרב צבי יהודה הכהן קוק זצ"ל)

אמת בלבנו

על-מנת להשיב את הלימוד אל הלב, בעמוד הבא צרפנו
ביאור לדברים, כמו-כן אנו מצרפים סרטון שיעור קצר
של הרב רענן ביגון שליט"א, המחיה את הדברים, מומלץ
לסרוק הברקוד המצורף או להכנס לקישור המצורף
ולראותו. <https://did.li/hineni13>

ביאור הדברים

במקרא

במקרא, במשנה, הם שני עניינים, המקרא שייך יותר להשקפות, להכרות הגדולות והנכונות והמשנה שייכת לצד המעשי.

הרב קוק זצ"ל כותב (עין אי"ה שבת א, נה):

"תורה שבכתב מוכנת לילד בראשיתו, שהיא אע"פ שממנה לא יוכל האדם להשתמש שימוש מעשי, אבל את הרגש הטוב היא מעוררת, קרבת ה', רחמיו והשגחתו, אהבתו וחמלתו על בריותיו וביחוד על ישראל עם קרובו. מוסר הנביאים, ותהילות אל חי אשר בכתבי קודש, המה מעוררים רגשי הלב הטבעיים להדריכם בדרך ישרה וקדושה."

את הכללים הגדולים מייחס הרב קוק לרגשות הנפש הגדולים, לאותן ההכרות הקדושות הממלאות את ליבנו כשאנו לומדים את המקרא, ואת כל פרשת תולדותיה של האומה הישראלית.

"בן חמש למקרא, בן עשר למשנה" (אבות ה, כא) - לפעמים הלב עדיין אינו מוכשר להיכנס לכל הפרטים, מפני שהדבר מצריך מאמץ גדול. לכן ראשית יש לעסוק בהכללות, לנטוע בנפש האדם את ההרגשות הישרות והטבעיות, ורק לאחר מכן להיכנס לדקדוקי הפרטים המעשיים של סדרי החיים.

דברי משנתנו, שתורה נקנית **במקרא** הם הדרכה מעשית - עלינו ללמוד מקרא בפועל ואין אנו רשאים לזנוח את המקרא. זו תורה גדולה שעלינו לקנותה.

אמת בלבנו

במקרא - למדנו מדברי הרב צבי יהודה זצ"ל, ב'לב הדברים', ש'**המקרא מתגלה במשנה ובגמרא**, ובזה **מופיע ערכו המיוחד**, למה לדעתכם מתכוון הרב? מהו באמת ערכו המיוחד של המקרא המתגלה בלימוד משנה וגמרא? סירקו את הברקוד וענו על השאלה או כנסו <https://did.li/hineni> לקישור המצורף.

בשימוש חכמים, בדקדוק חברים, ובפלפול תלמידים, בישוב, במקרא, במשנה.

לב הדברים

במשנה

המשנה היא המשך לתורה שבכתב.
תורה שבכתב ותורה שבעל-פה,
הם שני צדדים שהם אחד.
הם הקרקע היסודית של תורה,
השלמות היהודית הנורמלית.
אנו לא קראים ולא ריפורמים.

(מתוך דברי הרב צבי יהודה הכהן קוק זצ"ל)

אמת בלבנו

על-מנת להשיב את הלימוד אל הלב, בעמוד הבא צרפנו
ביאור לדברים, כמו-כן אנו מצרפים סרטון שיעור קצר
של הרב דב ביגון שליט"א, המחיה את הדברים, מומלץ
לסרוק הברקוד המצורף או להכנס לקישור המצורף
ולראותו. <https://did.li/hineni14>

ביאור הדברים

במשנה

כל תרי"ג מצוות שבתורה וכל אורחות הצדק והמישרים שאנחנו לומדים מהן - יוצאות לפועל במשנה, על צדדיה המעשיים הפרטיים. משנתנו מלמדת שצריך ללמוד גם מקרא וגם משנה, האדם צריך להכיל בתוכו את כל הופעות התורה בכל מערכות החיים.

המשנה - מלשון שינון, חידוד - מדייקת ומחדדת את העקרונות העיוניים, עד להופעתם בפועל, בעולם המעשי, בהלכה. כדי לקנות תורה צריך לשלב כלים של משנה ומקרא, צריך לחבר את החזון עם הפרטים המעשיים, ליצוק כללים לתוך עולם ספציפי.

צריך ללמוד משניות בעיון עם פירוש ר' עובדיה מברטנורא, מפני שהוא מביא בחיבורו גם את פסיקת ההלכה וגם את טעמה.

אמיתתה של התורה איננה בהתגלותה בספר, **כי אם בהתגלותה במהותו של האדם**, אין אנו "עם הספר" כביטוי הנוכרי. אין עם ישראל טפל לגבי הספר, אלא אדרבא, הספר מתייחס לישראל - "תורת ישראל", חיי עולם נטעת בתוכנו - זו תורה שבעל-פה.

אמת בלבנו

במשנה - מה התחדש לכם מהסברו של הרב קוק זצ"ל מהמשנה באבות "בן חמש למקרא, בן עשר למשנה", האם לדעתכם זה קשור לכך שבמציאות אנו רואים שהרגש והדמיון אצל ילדים דומיננטי מאוד, ורק מגיל מבוגר יותר מתפתח אצלם הכח השכלי? סירקו את הברקוד וענו על השאלה או כנסו לקישור המצורף: <https://did.li/hineni>

הַקְּבוּצָה הַרְבִּיעִית

שֵׁשֶׁת הַמַּעֲוִטִּים בַּחֲבֵרָה

במיעוט סחורה

במיעוט דרך ארץ

במיעוט תענוג

במיעוט שינה

מיעוט שיחה

במיעוט שחוק

במיעוט סחורה, במיעוט דרך ארץ, במיעוט תענוג, במיעוט שינה, במיעוט שיחה, במיעוט שחוק.

לב הדברים

מיעוט סחורה
יש דברים שמיעוטם יפה,
ומצד זה הם צריכים להיות בעולם.
הסחורה מבטאת את אי היציבות שבחיים,
לפעמים יש מקום גם ל'קפיצות' אלו, של 'סחרנות' בתורה,
אולם עיקר הלימוד צריך שיהיה קבוע, רענן ויציב.
"הוי ממעט בעסק ועסוק בתורה".
העיקר הוא הערך הרוחני,
והסחורה צריכה לתפוס מיעוט.

(מתוך דברי הרב צבי יהודה הכהן קוק זצ"ל)

אמת בלבנו

על-מנת להשיב את הלימוד אל הלב, בעמוד הבא צרפנו **ביאור לדברים**, כמו-כן אנו מצרפים סרטון שיעור קצר של הרב דב ביגון שליט"א, המחיה את הדברים, מומלץ לסרוק הברקוד המצורף או להכנס לקישור המצורף ולראותו. <https://did.li/hineni15>

ביאור הדברים

במיעוט סחורה

בכניסה לחבורה זו של מיעוטים, אנו נפגשים בכמה דברים, שעלינו להסתייג מהם, למעט בהם. המיעוט, מלבד הצד הממעיט, יש בו גם את הערך המיוחד של המיעוט שנשאר, במיעוט הזה יש דבר המשלים את העולם והבריאה, ולכן יש לקיימו בהרמוניה ובהתאמה מלאה.

רכושו הרוחני של התלמיד חכם צריך להימשך גם כאשר הוא יוצא אל החברה, ובשביל זה נצרכים ששת המיעוטים שהם הדרכת חיים של חכמת קודש, הקובעת את סדר החיים האנושי הבריא.

ישנם סוגים שונים של מלאכה לצורך פרנסה, והמסחר אינו המשובח שבהן, שכן הסוחר אינו יצרן, למרות זאת נאמר במשנה, שהתורה נקנית במיעוט סחורה, כלומר שמיעוטה טוב.

סוחר - מלשון סחור סחור, אדם שמסתובב ומציע מרכולתו, קונה ומוכר. בשונה ממקצועות אחרים, הסוחר נדרש לעירנות מתמדת - זיהוי הזדמנויות, ניצול תנאי שוק וכו'. העיסוק במסחר דורש תשומת לב רציפה, ולכן קשה להיות פנוי ללימוד תורה תוך כדי מסחר, לכן אמרו חז"ל במסכת אבות "לא קל המְרָפָה בְּסִחּוּרָה מִחֻכִּים" (אבות ב, ה)

הנקודה העיקרית היא ליצור את היחס הנכון: **לדעת מה עיקר ומה טפל**, למעט בסחורה ובתגרנות ולהרבות בעבודה רוחנית.

גם בדברי תורה יש יצור ויש סחורה. יש לימוד שאדם קונה בעמלו, ויש כאלה 'הסוחרים' בדברי תורה. לעיתים מתקשה האדם בלימודו, והוא עוסק מעט ב'מסחר' - שומע קצת מפה וקצת משם. כאדם הנכנס לחנותו של בשם ונדבק בו ריח של בשמים למרות שלא קנה מהם, נדבק גם בו, אבל עליו לדעת שאין זה עיקר, שכן אין מבררים סוגיה.

אמת בלבנו

במיעוט סחורה - אומר הרב צבי יהודה זצ"ל, יש דברים **ש'מיעוטים יפה'** למי שרוצה לקנות תורה, 'בביאור הדברים' למדנו שאין הכוונה לבטל את הדבר אלא רק להמעט, למעט בסחורה. תנסו לחשוב בזמן הלימודים שלכם מה צריך 'למעט'? סירקו את הברקוד וענו על השאלה או כנסו לקישור המצורף: <https://did.li/hineni>

במיעוט סחורה, **במיעוט דרך ארץ**, במיעוט תענוג, במיעוט שינה, במיעוט שיחה, במיעוט שחוק.

לב הדברים

במיעוט דרך ארץ
דרך ארץ הוא דרכו של האדם בהיותו בן הארץ.
דבר זה כולל נימוסים חברתיים,
אנושיות נורמלית -
בין הבריות, במשפחה, וגם בפרנסה.
אולם צריך לשמור על העיקר,
להיות שקוד בתורה.

(מתוך דברי הרב צבי יהודה הכהן קוק זצ"ל)

אמת בלבנו

על-מנת להשיב את הלימוד אל הלב, בעמוד הבא צרפנו **ביאור לדברים**, כמו-כן אנו מצרפים סרטון שיעור קצר של הרב דב ביגון שליט"א, המחיה את הדברים, מומלץ לסרוק הברקוד המצורף או להכנס לקישור המצורף ולראותו. <https://did.li/hineni16>

ביאור הדברים

מיעוט דרך ארץ

"דרך ארץ" הוא מושג שיש בו כמה גוונים שחוזרים לעניין אחד, **אנושיות**, "דרך ארץ קדמה לתורה". אנו חלק מן האנושות, אבל אין לשכוח את ערכנו היהודי המיוחד.

מספר מובנים למושג "דרך ארץ":

- א. נימוס, התנהגות אנושית נכונה, תרבות הגונה.
- ב. פרנסה "יפה תלמוד-תורה עם דרך ארץ", גם עסקי פרנסה שייכים למצב הנורמלי.
- ג. חיי משפחה נכללים גם בדרך ארץ.

נימוסים ודרך ארץ - מיעוטם יפה, אך אין לעשות מהם עיקר.

במשנתנו, מדובר על "דרך ארץ" במובן של גינוני נימוס חיצוניים, ואף שהם מלבושי אמת - המיעוט בהם יפה. אין להשתעבד למלבושים ולמראה החיצוני, שכן את הפנים אנו מבקשים. אם ניתן את הדעת יתר על המידה על ניקיון הבגדים, נזניח את ניקיון הנפש. לעומת זאת, אם ניתן את הדעת על הניקיון הפנימי, נדאג גם לניקיון הבגדים. למרות הכל, **מיעוט דרך ארץ צריך**. צריך להיות אדם מן היישוב, צריך לייקר גם את הצדדים הנימוסיים, אפילו את אלה שנפש האדם יצקה לפי המוסר האנושי הפשוט.

הלומד צריך לשלב דרך ארץ - מלאכה, כדי ליצור חיבור למציאות האנושית. "יִפְּהָ תִּלְמֹד תּוֹרָה עִם דֶּרֶךְ אֶרֶץ שְׂגִייעַת שְׁנֵיהֶם מְשַׁפְּחַת עוֹוֹן". יחד עם זאת עלינו לזכור מה העיקר ומה הטפל.

אמת בלבנו

במיעוט דרך ארץ - למדנו ב'ביאור הדברים' שלא צריך להשתעבד לגינוני נימוס חיצוניים, אבל צריך להיות בן אדם מהיישוב, להיות עם מידת דרך ארץ בסיסית, אין דברים אלו מסתדרים עם מה שאנו אומרים תמיד **ש'דרך ארץ קדמה לתורה'** לא רק מעט, אם תוכלו להסביר? סירקו את הברקוד וענו על השאלה או כנסו לקישור המצורף: <https://did.li/hineni>

במיעוט סחורה, במיעוט דרך ארץ, במיעוט תענוג, במיעוט שינה, במיעוט שיחה, במיעוט שחוק.

לב הדברים

מיעוט תענוג
יש מידה מיוחדת של תענוג,
שהיא חיובית,
אולם לא במידה גדולה.
התענוג הוא,
כשיש לו לאדם הנאה מלימודו,
שיש לו ידיעות.
יש לשמור על הבריאות,
ולשם כך יש לפעמים צורך בתענוגים.

(מתוך דברי הרב צבי יהודה הכהן קוק זצ"ל)

אמת בלבנו

על-מנת להשיב את הלימוד אל הלב, בעמוד הבא צרפנו **ביאור לדברים**, כמו-כן אנו מצרפים סרטון שיעור קצר של הרב דב ביגון שליט"א, המחיה את הדברים, מומלץ לסרוק הברקוד המצורף או להכנס לקישור המצורף ולראותו. <https://did.li/hineni17>

ביאור הדברים

במיעוט תענוג

מיעוט התענוג מוסב על כל הצדדים החומריים

הרמב"ם בהלכות תלמוד - תורה (ג, ו) "כך היא דרכה של תורה: פת במלח תאכל, ומים במשורה תשתה, ועל הארץ תישן, וחיי צער תחיה - ובתורה אתה עמל..."

ובהמשך (ג, ט) - "ומסיר התאוות ותענוגי הזמן מלבו" - זה מיעוט התענוג. כלומר, בודאי סובר הרמב"ם שהסיגוף מצד עצמו איננו ערך אידיאלי בחיים ואין התורה דורשת זאת: יתרה מכך, אורח החיים המושתת על ביזוי הצדדים החומריים הגופניים, הוא חיקוי לאומות העולם, הטוענות שקרבת אלוקים דורשת זאת, **ואף על פי כן סובר הרמב"ם שחשוב למעט בתענוג.**

כדברי שלמה המלך (משלי כה, טז) "דִּבֶּשׁ מִצָּאֵת אֶכְלֵ דִּיָּקָּהּ פֶּן תִּשְׁכַּעְנֶנּוּ וְהִקְאִתוּ", אף שהדבר מתוק וערב יש למעט בו, וזהו אחד ממ"ח דברים שבהם התורה נקנית.

לא לשוא ברא הקב"ה בעולם תענוגים, ולכל סוגי התענוגים יש תפקידים חיוביים, **העיקר הוא לא להשתעבד לכוחות החומר, ולכן יש למעט בהם, אך לקצת תענוג יש מקום והוא משלים את הופעת הצורה האנושית.**

אמת בלבנו

במיעוט תענוג - ב'לב הדברים' למדנו שהתענוג יכול להיות רוחני-הנאה מהלימוד, או חומרי- נוחות ומתיקות לגוף, אבל כדי לקנות תורה צריך שיהיה מיעוט תענוג. האם מכאן ניתנת הדרכה לראש ישיבה, או לראש אולפנה, למעט בתענוגים לתלמידים כדי שיקנו תורה? סירקו את הברקוד וענו על השאלה או כנסו לקישור <https://did.li/hineni> המצורף:

במיעוט סחורה, במיעוט דרך ארץ, במיעוט תענוג, במיעוט שינה, במיעוט שיחה, במיעוט שחוק.

לב הדברים

במיעוט שינה
השינה היא הכרחית וחיונית לאדם,
אבל אין לישון יותר מידי.
מיעוט נכון של שינה,
מצטרף לרוב של עירנות רוחנית.
יש אומרים שאדם צריך שמונה שעות שינה (רמב"ם).
יש אומרים שדי בשש שעות (מהר"ל).

(מתוך דברי הרב צבי יהודה הכהן קוק זצ"ל)

אמת בלבנו

על-מנת להשיב את הלימוד אל הלב, בעמוד הבא צרפנו
ביאור לדברים, כמו-כן אנו מצרפים סרטון שיעור קצר
של הרב דב ביגון שליט"א, המחיה את הדברים, מומלץ
לסרוק הברקוד המצורף או להכנס לקישור המצורף
ולראותו. <https://did.li/hineni18>

ביאור הדברים

במיעוט שינה

הצורך למעט בשינה - הרמב"ם אומר בהלכות תלמוד-תורה (ג, יב-יג) "אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליהן, לא יתן שינה לעיניו ולעפעפיו תנומה"... אמרו חכמים: וכל העוסק בתורה בלילה - חוט של חסד נמשך עליו ביום...".

שינה היא אחת מתענוגות החיים, אך היא גם צורך גופני, נפשי ושכלי של האדם לכנס את כוחותיו ולהרפות אותם. אמנם, תחושת רפיון זו ממכרת, ולכן צריך להישמר מהשתעבדות אליה, ואף מפיתוח תלות מוגזמת.

לא תמיד ריבוי שינה גורם ליתר ערנות ולשיפור יכולת ההבנה, אדרבא ריבוי שינה עלול להביא לרפיון גמור, לבטלנות ולנהיה אחר התענוגות.

מטרתנו להיות כמה שיותר ערניים, משום שבזמן השינה איננו עסוקים בעבודת ה', אהבת השינה שייכת לכסילים השקועים בחומר ונעים סביבו, אך אנשים הדבקים בעולמם הרוחני צריכים להיות ערניים כמה שיותר, כמובן שהערנות הזאת זוקקת גם שינה, הכל צריך להעשות במידה מאוזנת.

ריבוי שינה הוא ביטוי לרצון להתחמק ולברוח מהתמודדות, ובנוסף יש בו מימד של עצלות ופינוק. כדי לרכוש תורה, צריך לברוח מהמפונקות, תורה לא נקנית "רגל על רגל". היא דורשת התמסרות.

אמת בלבנו

במיעוט שינה - למדנו שכדי לקנות תורה צריך לישון, אבל במינון הנכון לבריאות, שלא נגיע לעצלות ולבטלה. האם ניתן ללמוד ממשנה זו מוסר לגבי הרגלי השינה שלנו ביום השבת, שבו יכולה להיות הזדמנות טובה ללמוד ולקנות תורה, ומאידך "השינה משובחת"?

סירקו את הברקוד וענו על השאלה או כנסו לקישור המצורף: <https://did.li/hineni>

במיעוט סחורה, במיעוט דרך ארץ, במיעוט תענוג, במיעוט שינה,
במיעוט שיחה, במיעוט שחוק.

לב הדברים

מיעוט שיחה

“אל תרבה שיחה”.

“ודברת במ” - “בם ולא בדברים אחרים”.

והיזהר מלשון הרע ודברים בטלים.

אך לא להיות מוזר ואילם.

צריך לעסוק בשיחה באופן נכון,

בנעימות של “ואהבת לרעך כמוך”.

(מתוך דברי הרב צבי יהודה הכהן קוק זצ”ל)

אמת בלבנו

על-מנת להשיב את הלימוד אל הלב, בעמוד הבא צרפנו
ביאור לדברים, כמו-כן אנו מצרפים סרטון שיעור קצר
של הרב רענן ביגון שליט”א, המחיה את הדברים, מומלץ
לסרוק הברקוד המצורף או להכנס לקישור המצורף
ולראותו. <https://did.li/hineni19>

ביאור הדברים

במיעוט שיחה

השיחה גם היא אחד מהצרכים הבסיסיים של האדם. החשק לשוחח הוא תכונה נפשית כלל אנושית, והוא חלק מהיות האדם יצור חברתי. אולם ההיגררות אחרי השיחה אינה טובה, משום שהיא הופכת את כח הדיבור שלנו למושג חברתי בלבד, ועשויה להביא ללשון הרע.

יש הבדל בין דיבור לשיח. הדיבור – תכליתי, מכוון לתועלת. שיחה – העיסוק הוא בעצם החוויה שבין האנשים המשווחים ולא בערך אליו מכוונת השיחה. שיחה עוסקת בחוויה של הפעולה עצמה ולא בתכלית.

ועוד, ריבוי שיחה, נובע בד"כ מתוך התעסקות רבה בחיי האחר ובדעתו, העמידה של האדם אינה כשלעצמו, אלא מתוך מערכת היחסים עם הזולת. האדם צריך לדעת, שהוא יכול להשלים את עצמו מתוך עצמו "מיעוט שיחה" זוהי הבנה חשובה, שהאומר נמצא אצלי, בתוכי, ולא בהערכה של הזולת. הגמרא (חולין פט, א) "מה אומנותו של אדם בעולם הזה – ישים עצמו כאילם", אך רבנו הרב צבי יהודה זצ"ל נהג לומר, "**כאילם**" ולא אילם ממש.

האדם צריך לדעת גם מתי לדבר. כאשר הוא שותק בחברת אנשים, הדבר עלול להתפרש כהתנשאות מסויימת, ואדם צריך להיות "מעורב בדעת עם הבריות", אך בדעת, מתוך דעת, הכרה ושליטה.

המגמה היא לרומם את השיחה, גם שיחת החולין של תלמידי חכמים צריכה להיות בעלת ערך.

אמת בלבנו

במיעוט שיחה – הרב צבי יהודה זצ"ל, הקפיד מאוד עם תלמידיו על לימוד קבוע לפני תפילת מנחה בספר "שמירת הלשון", תלמידים רצו לשנות, והוא שאל אותם, אם אין להם מה לתקן בשמירת הלשון? מדוע לדעתכם הקפיד הרב כל-כך, דווקא בנושא שמירת הלשון? סירקו את הברקוד וענו על השאלה או כנסו לקישור המצורף:

<https://did.li/hineni>

במיעוט סחורה, במיעוט דרך ארץ, במיעוט תענוג, במיעוט שינה,
במיעוט שיחה, במיעוט שחוק.

לב הדברים

מיעוט שחוק

”שחוק וקלות ראש מרגילין לערווה“.

מידת השחוק היא אחת המידות,

המגלות את ערכו של האדם.

ובמיוחד של תלמיד-חכם,

שניכר במעט שחוק.

יש מקום למיעוט של צחוק - ל'בת צחוק'

במובן של "הוי מקבל את כל האדם בסבר פנים יפות".

(מתוך דברי הרב צבי יהודה הכהן קוק זצ"ל)

אמת בלבנו

על-מנת להשיב את הלימוד אל הלב, בעמוד הבא צרפנו
ביאור לדברים, כמו-כן אנו מצרפים סרטון שיעור קצר
של הרב דב ביגון שליט"א, המחיה את הדברים, מומלץ
לסרוק הברקוד המצורף או להכנס לקישור המצורף
ולראותו. <https://did.li/hinenizo>

ביאור הדברים

במיעוט שחוק

התורה נקנית במיעוט שחוק, ויש להבין באיזה שחוק מדובר. יש שחוק שאותו מכנה שלמה המלך כ"שְׁחֹק הַפְּסִיל" (קהלת ז, ו), וישנו השחוק שאליו אנו מתפללים, "אז ימלא שחוק פינו" (תהילים קכו, ב).

ריבוי שחוק הוא חסרון מפני שהוא מרגיל את האדם לקלילות, שאיננה מתאימה לסדר החיים האחראי והרציני שאנו נתבעים אליו. לעיסוק בעניינים רוחניים יש צורך בכובד ראש, על-מנת לבחון את הדברים בצורה נכונה.

שחוק אין פירושו שמחה, אדם יכול להיות שמח מאוד ובד בבד גם רציני. שמחה איננה מתחילה מהביטוי החיצוני שלה, אלא שמחה פנימית, של אמת בעבודת ה'.

על הגאולה השלמה נאמר "אז ימלא שחוק פינו". כל עוד אנו מצויים בתהליך של תיקון, מורכבות החיים לא מאפשרת להיות במצב נפשי ורוחני של ריבוי שחוק.

כדי לקנות קניין תורה יש להיות פתוח לבנות בנפש בניין מסודר, במתינות ובהתמדה, מתוך עבודה פנימית, אך גם עמל אינו מוכרח להיות מתוך סבל, אלא מתוך שמחה.

אמת בלבנו

במיעוט שחוק - למדנו שכאשר המשנה אומרת מיעוט מסויים, היא מצד אחד מדגישה את הצורך למעט בדבר, מצד שני שלא לבטל אותו, שיש ערך במיעוט עצמו. איך לימוד זה מסתדר עם המעלה הגדולה של עבודת ה' בשמחה. מתי שחוק הוא טוב ומתי בעייתי? סירקו את הברקוד וענו על השאלה או כנסו לקישור המצורף:

<https://did.li/hineni>

הקבוצה החמישית

מדות עילאיות ללומד תורה

בארך אפיים

בלב טוב

באמונת חכמים

בקבלת הייסורין

בארך אפיים, בלב טוב, באמונת חכמים, בקבלת היסורין

לב הדברים

בארך אפיים

"אַרְךָ אֲפִים" זו מידה אלוהית.

צריך להתעלות לדרגה של דבקות במידותיו.

המידה האלוקית הזו היא

היסוד למידת הסבלנות

לגבי תופעות שליליות בחברה,

הן לגבי אחרים והן לגבי עצמנו.

ארך אפיים היא מידתו של אברהם אבינו.

(מתוך דברי הרב צבי יהודה הכהן קוק זצ"ל)

אמת בלבנו

על-מנת להשיב את הלימוד אל הלב, בעמוד הבא צרפנו **ביאור לדברים**, כמו-כן אנו מצרפים סרטון שיעור קצר של הרב דב ביגון שליט"א, המחיה את הדברים, מומלץ לסרוק הברקוד המצורף או להכנס לקישור המצורף ולראותו. <https://did.li/hineni21>

ביאור הדברים

בארך אפיים

מידת ארך אפיים היא הראשונה מארבעת המידות היסודיות, שאין שייכות לקניין הלימודי בלבד, אלא הן תכונות הנפש של אדם ההולך ומתעלה בדרכי קנייתה של תורה, ומידבק מידותיו במידות העליונות, מעין מידות של מעלה.

את כל המידות אנו לומדים מריבוננו של עולם, "הַדְּמָה לוֹ, מָה הוּא רָחוּם וְחֲנוּן, אָף אַתָּה הָיִה רָחוּם וְחֲנוּן" (מסכת סופרים ג, יג), מה הוא ארך אפיים, אף אתה ארך אפיים.

ארך אפיים, ובלשוננו **מידת הסבלנות**, היא אחת ממידות הרחמים, הקב"ה נקרא 'רחמנא' בארמית 'רחים' שפירושו 'אוהב', למידה זו של "לִפְנִים מְשׁוּנָת הַדִּין" ניתן להגיע רק מתוך אהבה.

מידת ארך אפיים לעוברי רצונו פירושה סבלנות - המתנה לתוכן אידאלי העתיד להופיע, גם מתוך תופעות שליליות ומצבים מקולקלים. מידה זו אנו רואים באברהם אבינו, נוכח רשעות סדום, ובמשה רבנו שמבקש רחמים על עם ישראל לאחר מעשה העגל.

התורה רחבה מארץ מידה, וכדי לקנותה באמת צריך אריכות אפיים גדולה, וצריך סבלנות כלפי עצמו שלא ידחוק הקץ, שהחיפזון והזריזות שאינה ישרה, אינם טובים לקניין תורה.

סבלנות - להכיל דעות שונות משלו, סבלנות אמיתית הנובעת מתוך הבנה שצריך להתאמץ ולוקח זמן להגיע לבירור האמת, הבנה שיש צורך להכיל מתווה ארוך טווח ומורכב.

אמת בלבנו

בארך אפיים - למדנו שמידה זו היא מידה אלוקית ועלינו להידבק בה, שהיא היסוד למידת הסבלנות, עוד למדנו שצריך להיות סובלני כלפי תופעות שליליות בחברה, וצריך סבלנות להכיל דעות שונות, וצריך סבלנות להגיע לבירור האמת. מה מלימוד זה דיבר אליך במיוחד?

סירקו את הברקוד וענו על השאלה או כנסו לקישור

המצורף: <https://did.li/hineni>

בארך אפיים, בלב טוב, באמונת חכמים, בקבלת היסורים.

לב הדברים

בלב טוב

לב טוב הוא שורש הטוב שבאדם.

מידת לב טוב ביחס לחברים,

וביחס לכל ההווה.

ככל שאדם יותר גדול,

יותר צריך להתגלות אצלו לב טוב,

שהוא הטבע של תלמיד - חכם.

(מתוך דברי הרב צבי יהודה הכהן קוק זצ"ל)

אמת בלבנו

על-מנת להשיב את הלימוד אל הלב, בעמוד הבא צרפנו
ביאור לדברים, כמו-כן אנו מצרפים סרטון שיעור קצר
של הרב רענן ביגון שליט"א, המחיה את הדברים, מומלץ
לסרוק הברקוד המצורף או להכנס לקישור המצורף
ולראותו. <https://did.li/hineni22>

ביאור הדברים

בלב טוב

המשנה מספרת על רבי יוחנן בן זכאי שאמר לתלמידיו (אבות ב, ט): "צאו וראו איזוהי דרך ישרה שידבק בה האדם" ונמצא "לב טוב".

הלב הוא מרכז הכוחות הנפשי שממנו מסתעפים כל כוחות הנפש, וכשהוא טוב, שרוי הטוב בכל הפעולות כולן. לאדם יש בחירה לאן להטות את דרכו, אדם יכול לשנות את מרכז חייו, את דרכו.

לב טוב - פירושו רצון טוב, כדי לקנות את מידת לב טוב יש לקבע את הרצון הטוב ואת התשוקות הנעלות, מעבר לתיקון המעשים.

כל זה חייב להיעשות כהקדמה ללימוד, מפני שאם אדם הולך ללמוד תורה ורצונו איננו מטוהר, גם כשיבוא אל הקודש לא יצליח בהכרח להיטהר מן הסיגים האלו. יתירה מזאת, הדבר עשוי להשפיע על הלימוד ועל ההבנות עצמן.

חז"ל מבארים על מתן תורה: (מנחות נג, ב) "יבוא טוב ויתן טוב, מטוב לטובים. יבוא טוב - זה משה, שנאמר ותרא אותו כי טוב הוא. ויתן טוב - זו תורה, שנאמר כי לקח טוב נתתי לכם. מטוב - זה הקב"ה, לטובים - אלה ישראל".

רק טוב יכול להיות כלי לטוב, לקבל את הטוב בשלמותו, ומתוך כך - גם לתת טוב. הטוב שיש באדם, מאפשר לתורה, שהיא טוב בעצמה, לחול בו.

אמת בלבנו

בלב טוב - ב'ביאור הדברים' לקניין זה של לב טוב, מודגש הצורך בתיקון המידות של מי שרוצה לקנות תורה, שיהיה לו מידת לב טוב, רצון טוב. מה הם לדעתך הקשיים שיכולים להיות בישום דבר זה, וכיצד ניתן להתמודד עם קשיים אלו? סירקו את הברקוד וענו על השאלה או כנסו לקישור המצורף: <https://did.li/hineni>

בארך אפיים, בלב טוב, באמונת חכמים, בקבלת יסורים.

לב הדברים

באמונת חכמים

תחילתה של אמונת חכמים היא ביחס לחז"ל,

והיא נמשכת עד לדורות אחרונים.

באמונת חכמים יש גם יחס של אמון,

המשך מנאמן לנאמן.

"משה קיבל תורה מסיני ומסרה ליהושע".

התורה נקנית באמונת חכמים,

ונמשכת אלינו דרך רבנן ותלמידיהם.

מתוך אמונה בנותן התורה,

מגיעים לאמונה בממשיכי התורה.

(מתוך דברי הרב צבי יהודה הכהן קוק זצ"ל)

אמת בלבנו

על-מנת להשיב את הלימוד אל הלב, בעמוד הבא צרפנו
ביאור לדברים, כמו-כן אנו מצרפים סרטון שיעור קצר
של הרב דב ביגון שליט"א, המחיה את הדברים, מומלץ
לסרוק הברקוד המצורף או להכנס לקישור המצורף
ולראותו. <https://did.li/hineni23>

ביאור הדברים

באמונת חכמים

למדנו ששימוש חכמים הוא יותר מלימוד, שכן זהו יחס של דבקות וקשר בין הרב לתלמיד, אך מדרגת אמונת חכמים היא נעלה משימוש חכמים.

"וַיֹּאמְרוּ בָּהּ וּבְמִשָּׁה עֲבָדוּ" (שמות יד, לא). האמונה במשה רבנו היא מעבר ללימוד ואף מעבר לשימוש של יהושע: האמונה במשה רבנו, כמו האמונה בה', איננה יחס לימודי וגם לא יחס רגשי, אלא מציאות שאי אפשר בלעדיה.

אדם שאינו מאמין למה שמלמדים אותו לא יוכל ללמוד אפילו את האותיות, ולא יוכל לקרוא את התורה שבכתב. אמונת חכמים מבטאת את היחס הנכון לחכמים בכל דור ודור, ועל אחת כמה וכמה כלפי חז"ל. "אם ראשונים בני מלאכים אנו בני אנשים" (שבת קיב, ב).

אמונת חכמים - קשורה לאמון ולוודאות שלנו בטוהר המידות של החכם, לטוהר הכוונה שלו, ושדבריו מבוססים על האמת, על הטהרה, ועל הקדושה, אין הכוונה לומר שאין מחלוקות, שבהן טוען כל חכם שהשני טועה, המחלוקות בין חכמים אינן קשורות לאמונת חכמים.

אמונת חכמים - אמון בכך שהתורה עוברת בצורה נאמנה מהר סיני לאורך כל הדורות, על ידי חכמי ישראל עד אלינו. הקב"ה נותן התורה משגיח על העברתה מ"דור לדור", מנאמן לנאמן, "ונאמן למקור". לכן ציוו אותנו חכמים "עשה לך רב" - רב המחבר אותנו אל שרשרת העברת התורה.

אמת בלבנו

אמונת חכמים - למדנו שתחילתה של אמונת חכמים היא ביחס לחז"ל, והיא נמשכת עד לדורות אחרונים. האם נכונה לדעתכם הדעה שבדורנו יש קושי גדול יותר ליישם את מידה זו של אמונת חכמים, וממה לדעתכם נובע קושי זה?

סירקו את הברקוד וענו על השאלה או כנסו לקישור המצורף: <https://did.li/hineni>

בארך אפיים, בלב טוב, באמונת חכמים ובקבלת הייסורין.

לב הדברים

בקבלת הייסורין
לימוד התורה צריך שיהיה גם מתוך קבלת הייסורים,
אשר הכרחיים הם בחיי העולם.
כשם שאנו מקבלים את התורה,
כך עלינו לקבל את הייסורים
ולהתייחס אליהם נכון.
קבלת ייסורים שייכת לגדלות של תורה.
"אֲשֶׁרִי הִגֵּבֶר אֲשֶׁר תִּיִסְרְנוּ י-ה וּמִתּוֹרָתָהּ תִּלְמָדְנוּ".

(מתוך דברי הרב צבי יהודה הכהן קוק זצ"ל)

אמת בלבנו

על-מנת להשיב את הלימוד אל הלב, בעמוד הבא צרפנו
ביאור לדברים, כמו-כן אנו מצרפים סרטון שיעור קצר
של הרב דב ביגון שליט"א, המחיה את הדברים, מומלץ
לסרוק הברקוד המצורף או להכנס לקישור המצורף
ולראותו. <https://did.li/hineni24>

ביאור הדברים

בקבלת הייסורים

קבלת הייסורים היא חלק בלתי נפרד מהמציאות כולה, קניין קבלת הייסורים והקשיים שבמציאות - הכרחי לקבלת התורה.

הופעת קדושתה, רוחה ונשמתה של תורה, והשפעתה בעולם על האדם היחיד ועל הציבור איננה מתאפשרת בלי כאבים, שהם חלק מהפלא של קשירת רוח בגוף, לפעמים הקשר מכאיב נפשית ומחייב ויתורים ומסירות נפש.

הרב קוק זצ"ל מבאר (עין אי"ה שבת נה, א) שאחת הסיבות לייסורים ולצרות הבאים על האדם, היא כדי שהאדם יאהב את קניינו. כך הוא דרכו של עולם, האדם אוהב את הקניין לפי המאמץ שהשקיע בהשגתו.

דברים אלו נאמרו על-ידי הרב קוק זצ"ל לגבי חבלי הלידה. הצער והייסורים הכרוכים בגידול בנים, מצריך הרבה מסירות נפש והרבה אהבה. תכונות אלו לא ייבנו בנפש אם לא יהיו ייסורים.

כך הדבר גם בכל היצירות הרוחניות, **מה שקנה האדם בעמל - חביב עליו**. דברי תורה "קשים לקנותן ככלי זהב... ונוחין לאבדן ככלי זכוכית" (חגיגה טו, א). הקשיים אינם מסתיימים בעת השגת התורה, אלא גם בהמשך יש קשיים נלווים, והכל חלק מקניין תורה.

קבלת הייסורין היא הנכונות לצאת מאיזור הנוחות למען הבניין הרוחני, נכונות זו מעצימה את החלק האלוקי באדם, ומאפשרת לתורה לחול בו.

אמת בלבנו

קבלת הייסורים - תורה נקנית בייסורין, בלימוד תורה יש קשיים, וצריך להיות מוכנים לצאת מאיזור הנוחות למען הבניין הרוחני. האם אתם יכולים לספר על קשיים איתם אתם מתמודדים בלימוד התורה, ומה באמת נותן לכם כח בהתמודדות? סרקו את הברקוד וענו על השאלה או כנסו לקישור המצורף: <https://did.li/hineni>

הַקְּבוּצָה הַנְּשִׂית

אִישִׁית הַלּוֹמֵד

המכיר את מקומו

השמח בחלקו

העושה סייג לדבריו

אינו מחזיק טובה לעצמו

המכיר את מקומו, השמח בחלקו, העושה סייג לדבריו, אינו מחזיק טובה לעצמו.

לב הדברים

המכיר את מקומו
האדם שייך למקום - מקום רוחני וגשמי.
החיוב לקביעות בתורה, במקום מיוחד ובזמן מיוחד,
זהו חלק ממצאות האדם.
ככול שיש פחות תנודות בלימוד התורה,
ויותר קביעות,
כן קיימת יותר הכרת המקום הפנימית של האדם.
ההכרה בדבר מקומו של האדם בבית המדרש,
בין אלה העוסקים בתורה.
קביעות המקום מבטאת את יציבותו של האדם.

(מתוך דברי הרב צבי יהודה הכהן קוק זצ"ל)

אמת בלבנו

על-מנת להשיב את הלימוד אל הלב, בעמוד הבא צרפנו **ביאור לדברים**, כמו-כן אנו מצרפים סרטון שיעור קצר של הרב דב ביגון שליט"א, המחיה את הדברים, מומלץ לטרוק הברקוד המצורף או להכנס לקישור המצורף ולראותו. <https://did.li/hineni25>

ביאור הדברים

המכיר את מקומו

עתה אנו נפגשים עם החלק השני של המשנה, העוסק באישיות של תלמיד חכם.

מידת המכיר את מקומו היא בראש ובראשונה תכונה נפשית של קביעות, הקביעות של האדם במקום ובזמן היא ערובה להתפתחות. כל בניה היא תהליך מתמשך וקבוע. ההתחדשות היא ודאי יתרון גדול, אך הנפש ביסודה צריכה להיות קבועה.

יש ערך לקביעות מקום בבית המדרש, קביעות החברותא בלימוד תורה, גם ראוי לחבר תורה לתפילה. בן תורה צריך להתרגל שלא להיות מפוזר.

לביטוי 'מקום' יש שני מובנים: המקום החומרי בו האדם נמצא, ולא פחות מזה מקום במובן מעלתו הרוחנית, לא לנסות לטפס גבוה מידי, וכמו-כן לא לרדת למטה, לא לטפס גבוה מידי זה חלק ממידת הענווה, שיכנס למסגרות הרוחניות המתאימות לו. אך יזהר מלהשפיל את עצמו שידע את ערכו כתלמיד חכם.

כשאדם מכיר את מקומו הוא פותח פתח לצמיחה הרוחנית הנכונה, לישרות מידותית ולישרות מחשבית. אין אדם שאיננו תופס עמדה בחברה שבה הוא חי, בבית המדרש שבו הוא לומד או בכל מקום. צריך שידע את 'המשבצת' שלו וימלא אותה בטוב טעם, בבינה, בהשכל ובגבורה.

אמת בלבנו

המכיר את מקומו - למדנו ב'לב הדברים' שצריך שיהיה לאדם קביעות בתורה, זמן ומקום לימוד קבוע, 'בביאור הדברים' למדנו שהוא צריך להכיר את מדרגתו המתאימה לו, לא לטפס גבוה מידי מחד, ולא להשפיל שאיפותיו מאידך, אם אלו מהדברים הנאמרים אתה מזדהה? סירקו את הברקוד וענו על השאלה או כנסו לקישור המצורף:

<https://did.li/hineni>

המכיר את מקומו, והשמח בחלקו, העושה סייג לדבריו, אינו מחזיק טובה לעצמו.

לב הדברים

השמח בחלקו
השמח בחלק שלו בתורה.
יש להיות שמח בחלק שכבר זכה בו,
ולהרגיש כמה זה טוב.
השייכות האמיתית לתורה מתגלה בשמח בחלקו.
קניין התורה נמשך מיום מתן תורה,
ומכאן שהשמחה בחלקו נמשכת במשך כל השנה.
”וְיָתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתָךְ.”

(מדברי הרב צבי יהודה הכהן קוק זצ"ל)

אמת בלבנו

על-מנת להשיב את הלימוד אל הלב, בעמוד הבא צרפנו **ביאור לדברים**, כמו-כן אנו מצרפים סרטון שיעור קצר של הרב רענן ביגון שליט"א, המחיה את הדברים, מומלץ לסרוק הברקוד המצורף או להכנס לקישור המצורף ולראותו. <https://did.li/hineniz6>

ביאור הדברים

השמח בחלקו

מקומה של מידה זו לאחר המכיר את מקומו, דווקא מתוך הכרה זו הוא צריך להיות שמח בחלקו. שהרי עלול להיווצר מצב, שמתוך שהאדם מכיר את שפלות ערכו ואת מעמדו האמיתי, הוא בא לידי צער ועצבות.

הדרך הטובה להתקדם בלימוד היא שהאדם יהיה שמח בחלקו, ועם כל חשקו להוסיף עוד ועוד, לא ימעיט במאומה בערך של החלק שכבר השיג.

צריך לשאוף אל הפסגות ואין להסתפק במועט, וכפי מידת השמחה בחלק יגדל החשק להרבות שאיפות, כי המזון הרוחני טעים לאדם ומעורר בו תיאבון נוסף. מה שלמד וקנה בקניין אמיתי, יוסיף חשק להרבות קניין ופרוטה לפרוטה מצטרפת.

בקניין תורה, השמח בחלקו פירושו שמח בעמלו, השמחה פירושה מנוחת הנפש של האדם במפעלו. אף על-פי שמידה טובה היא לרצות תמיד להשיג עוד, יש גם צד שני - "לא עליך המלאכה לגמור". יש שמחה בדרך עצמה, ולא רק בהשגת היעד.

ההבנה שכל כוחות האדם, מעלותיו וחסרונותיו, ניתנו בהשגחה פרטית מאת ה', מאפשרת לאדם, לשמוח בעצמו ובכוחותיו, ומתוך כך תחול בו התורה בשלמות. אדם כזה מסוגל גם לשמוח בהבנה חלקית בתורה, בלימוד קטן, בצעדים קטנים בעבודת ה'.

אמת בלבנו

השמח בחלקו - למדנו שאדם השמח בחלקו מסוגל גם לשמוח בהבנה חלקית בתורה, בלימוד קטן, בצעדים קטנים בעבודת ה'. האם אתם יכולים לספר על רגעים של שמחה בלימוד, מה גרם לכם הרגשה של שמחה בחלקכם כלומדי תורה. סירקו את הברקוד וענו על השאלה או כנסו לקישור המצורף: <https://did.li/hineni>

המכיר את מקומו, והשמח בחלקו, והעושה סייג לדבריו, ואינו מחזיק טובה לעצמו.

לב הדברים

העושה סייג לדבריו
הכל צריך להופיע במשקל הנכון,
בזהירות ובהסתייגות.
אנו פוגשים הדרכה זו בקשר לתורה:
"עשו סייג לתורה", על-ידי גזירות ותקנות.
הסייגים שקבעו חכמים אינם נפרדים מן התורה,
אלא הם גילויים של התורה.
יש שתי דרגות: התורה מצד עצמה,
והסייגים שאינם מגופה של תורה, אך מחזקים אותה.
"סייג לחכמה - שתיקה"
תלמיד חכם צריך לעשות סייג לדבריו ולדיבוריו,
מתוך לימוד שמירת הלשון.

(מדברי הרב צבי יהודה הכהן קוק זצ"ל)

אמת בלבנו

על-מנת להשיב את הלימוד אל הלב, בעמוד הבא צרפנו **ביאור לדברים**, כמו-כן אנו מצרפים סרטון שיעור קצר של הרב דב ביגון שליט"א, המחיה את הדברים, מומלץ לסרוק הברקוד המצורף או להכנס לקישור המצורף ולראותו. <https://did.li/hineni27>

ביאור הדברים

והעושה סייג לדבריו

ערך השתיקה והדיבור - לאחר שלמדנו על "השמח בחלקו" ו"המכיר את מקומו", העוסקים בהכרת הערך האמיתי של האישיות, אנו לומדים על ערכו של הדיבור.

לעשיית סייג לדיבור יש שתי סיבות עיקריות.

הראשונה היא משום ש "יפה שתיקה לחכמים" (פסחים צט, א), כלומר ריבוי הדיבור לא בהכרח מפרה את המחשבה, אלא אדרבא חוסם אותה.

השניה מצד מעלת הדיבור, אדם המזלזל בדיבורו ומוציא דברים לבטלה, או חס ושילום מדבר דברים אסורים, מוזיל את כח הדיבור שלו.

חכמים היזהרו בדבריהם - וכבר אמרה המשנה (אבות א, א) "ועשו סייג לתורה", כלומר שזו היא שליחותם של חכמים לעשות משמרת לתורה. דוקא בשל מעלת כחו של הדיבור, יש להישמר ממנו.

הדבר אמור אף לגבי דברים שאין איסור ברור לגביהם, כמו דיבורים מחלישים, או לעיתים גם לדיבורים חיוביים הצריכים גם הם משמרת ומינון נכון. תלמיד חכם צריך להתאים את דבריו לקהל שומעיו, ועל-כן עליו להיות זהיר בדבריו.

אדם שיודע את חשיבות דבריו ומעשיו - גם מחשיב את התורה, ובכלל זה את לימוד התורה, שמבטאת את מעלת האדם 'המדבר'. כך גם להיפך - התורה כמאמר ר' פינחס בן יאיר (עבודה זרה כ, ב), מביאה לזהירות שמתבטאת, בין השאר, בעשיית סייגים.

אמת בלבנו

והעושה סייג לדבריו - למדנו, שדיבור נכון צריך להיות בזהירות ובהסתייגות, כפי הנאמר "חכמים היזהרו בדבריהם", וכל זאת מתוך מעלת האדם שהוא 'המדבר', מדוע לדעתכם אישיות כזו של אדם העושה סייג לדבריו, הכרחית למי שרוצה לקנות תורה?

סירקו את הברקוד וענו על השאלה או כנסו לקישור המצורף:

<https://did.li/hineni>

המכיר את מקומו, והשמח בחלקו, והעושה סייג לדבריו, ושאינו מחזיק טובה לעצמו.

לב הדברים

שאינו מחזיק טובה לעצמו
"אם למדת תורה הרבה,
אל תחזיק טובה לעצמך, כי לכך נוצרת".
שלא יחזיק עצמו ליותר מידי
שעם כל גדלותו, אין לו להתנשא ולהתגאות.
עליו לזכור שהערך האמיתי של שקידתו בתורה,
אינו בשביל עצמו,
אלא בשביל כל כלל ישראל.
לתורה שלומד תעודה כלל-עולמית.

(מדברי הרב צבי יהודה הכהן קוק זצ"ל)

אמת בלבנו

על-מנת להשיב את הלימוד אל הלב, בעמוד הבא צרפנו **ביאור לדברים**, כמו-כן אנו מצרפים סרטון שיעור קצר של הרב דב ביגון שליט"א, המחיה את הדברים, מומלץ לטרוק הברקוד המצורף או להכנס לקישור המצורף ולראותו. <https://did.li/hineni28>

ביאור הדברים

ואינו מחזיק טובה לעצמו

"כי לכך נוצרת" - המחזיק טובה לעצמו הוא אדם המייחס לעצמו את המעמד שקנה, וסבור שראוי שיכבדו אותו על-כך שהגיע למה שהגיע, על שרכש כך וכך מסכתות ועשה כך וכך מצוות. לכן מזהירה המשנה: "אל תחזיק טובה לעצמך, כי לכך נוצרת", וממילא עשית את חובתך ולא משהו יוצא דופן.

מאותה הארה של השמח בחלקו, באה מידת הזהירות של אינו מחזיק טובה לעצמו, לאדם כזה יש ביקורת עצמית מפותחת, ועל-אף שהוא שמח בחלקו, הוא יחפש יעדים נוספים ופסגות חדשות, להתעלות, ולא ינוח על זרי הדפנה.

לטובת הכלל - כל התורה שרכש אינה לצורך עצמו אלא למען תכלית עליונה יותר, למגמה אידאלית שעליה העולם כולו עומד, "אם לא בְּרִיתִי יוֹמָם וְלַיְלָה חֻקֹּת שְׁמַיִם וָאָרֶץ לֹא שָׁמַתִּי" (ירמיהו לג, כה). גם התורה שלו היא רכוש הכלל, היא שייכת למגמה הכללית.

אם תכלית לימודו של האדם היא כללית, הוא גם זוכה לסייעתא דשמיא כללית, המשנה (אבות ב, ב) אומרת: שהעוסקים בצרכי ציבור יעסקו לשם שמיים ואז "זכות אבותם מסייעתן", כאשר את כל הטובה שהוא רכש הוא יודע לשייך, לא לעמל האישי ולתכלית הפרטית, אלא לטובת הכלל, הרי שיש לו גם את הסיוע של "זכות אבות" בלימודו ובעמלו.

אמת בלבנו

ושאינו מחזיק טובה לעצמו - למדנו שאדם צריך להחדיר לתודעתו שלימודו אינו לצרכו האישי, אלא למטרה כללית יותר של טובת הכלל וקיום העולם. האם חשבתם פעם איך זה באמת עובד שלימוד התורה שלכם מקיים את העולם. סירקו את הברקוד וענו על השאלה או כנסו <https://did.li/hineni> לקישור המצורף:

הַקְּבוּצָה הַשְּׁבִיעִית

חֲמֵשׁ אֶהָבוֹת

אהוב

אוהב את המקום

אוהב את הבריות

אוהב את הצדקות

אוהב את המישרים

אוהב את התוכחות

אהוב, אוהב את המקום, אוהב את הבריות, אוהב את הצדקות, אוהב את המישרים, אוהב את התוכחות.

לב הדברים

אהוב

'אהוב' כולל יותר מ'אוהב'.

השימוש במשקל פעול מבטא,

שאהבתו ממלאת את כל הוויתו -

כולו מלא אהבה.

לעומת 'אוהב', שהוא הצד האנושי של הפועל,

'אהוב' הוא פעול, הוא כולו שייך לה מהצד הפנימי,

ככפיית הר כגיגית.

מכאן נובעת אהבת המקום, ומכאן אהבת הבריות.

(מדברי הרב צבי יהודה הכהן קוק זצ"ל)

אמת בלבנו

על-מנת להשיב את הלימוד אל הלב, בעמוד הבא צרפנו **ביאור לדברים**, כמו-כן אנו מצרפים סרטון שיעור קצר של הרב דב ביגון שליט"א, המחיה את הדברים, מומלץ לסרוק הברקוד המצורף או להכנס לקישור המצורף ולראותו. <https://did.li/hineni29>

ביאור הדברים

אהוב

כעת אנו עוברים לסדרת **אהבות**, **אהוב** כבסיס לכל, ואחריו חמישה מושאי אהבה שונים: המקום, הבריות, הצדקות, התוכחות והמישרים. **כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם** - המילה **אהוב** פירושה בדרך כלל הוא שאחרים אוהבים אותו, אך במשנה הכוונה היא למעלה שבו - מצד עצמו, אישיות חברתית שמושכת אהבה. להיות אהוב על-ידי אחרים פירושו גם להיות אוהב אחרים.

אוהב לעומת אהוב - **הרב קוק זצ"ל** (עולת רא"ה ב, קס"ו) באר את ההבדל בין אהוב לאוהב, כהבדל בין שקוד לשוקד, המשנה אומרת (אבות ב, יד) **"הני שקוד ללמד תורה"**, ולא הוי שוקד ללמוד תורה, 'שקוד' זו אישיות שהיא שקודה כולה ללמוד תורה.

זהו גם היחס בין אוהב לאהוב, **אהוב** הוא האוהב ביותר גדול, שאף אם אחרים אוהבים אותו זה רק ביטוי למה שיש בליבו, שהוא כולו אהבה: אישיות הקורנת ומקרינה אהבה.

כותב **הרב קוק זצ"ל** (עין אי"ה שבת ב) **"ההכרות העליונות מרימות את מעלת האדם לתעודתו הגדולה: להיות מואר ומאיר באור ה', עליו ועל כל ההווה"**. ככל שהאדם מואר יותר, כך הוא יכול להאיר יותר למעגלים נוספים.

אמת בלבנו

אהוב - 'אהוב', אומר הרב צבי יהודה זצ"ל 'שכולו מלא אהבה', שכולו שייך באופן פנימי ומוכרח לאהבת ה' ולאהבת הבריות. והרב קוק זצ"ל - שאישיותו קורנת ומקרינה 'אהבה', אדם שמואר ומאיר באור ה'. האם יצא לכם להיפגש בחיים עם אדם כזה? עם אישיות כזו?

סירקו את הברקוד וענו על השאלה או כנסו לקישור המצורף: <https://did.li/hineni>

אהוב, **אוהב את המקום**, אוהב את הבריות, אוהב את הצדקות, אוהב את התוכחות, אוהב את המישרים.

לב הדברים

אוהב את המקום

'אוהב את המקום' מבטא את אהבת ה',

וכן את אהבת ה'מקום', מקום שכינתו של הקב"ה:

ארץ ישראל, ירושלים, הרב הבית.

כל עצם הוויתנו הוא הקישור למקום, לבורא העולם,

ומתוך כך קישורנו לכל הבריא.

מתוך אהבת המקום - אהבת הבורא - באה אהבת הבריות.

אדם האוהב את המקום ואת הבריות,

הוא האדם המוכשר ללמוד את תורת ה',

ולהגיע למדרגה האידיאלית של לימוד תורה לשמה.

(מדברי הרב צבי יהודה הכהן קוק זצ"ל).

אמת בלבנו

על-מנת להשיב את הלימוד אל הלב, בעמוד הבא צרפנו **ביאור לדברים**, כמו-כן אנו מצרפים סרטון שיעור קצר של הרב דב ביגון שליט"א, המחיה את הדברים, מומלץ לסרוק הברקוד המצורף או להכנס לקישור המצורף ולראותו. <https://did.li/hineni30>

ביאור הדברים

אוהב את המקום

המקום - הביטוי 'מקום' ביחס לריבונו של עולם אינו מופיע בתורה שבכתב אלא בתורה שבעל-פה, הקב"ה הוא "מקומו של עולם". 'מקום' הוא שמו של הקב"ה ביחס לעולם. יש שייכות, הנהגה והשגחה. 'מקום' הוא כינוי של האלוקות במובן של גילוי אלוקות.

אהבת ה' - צריך להיות קשר של אהבה וידידות בין כנסת ישראל לאביהם שבשמיים. אנחנו בידדות עם הקב"ה, "זֶה דֹדִי וְזֶה רֵעִי" (שיר השירים ה, טז) הוא אהוב ליבנו.

כשאדם אוהב את הקב"ה - גם היחס שלו לתורה נגזר מכך, מתוך הבנה שהתורה היא גילוי אלוקות. כשאדם אוהב את ה' הוא אוהב את התורה שהיא גילוי רצונו וחכמתו, וגדל אצלו הרצון לשנן וללמוד את הפרטים בתורה.

כותב **הרמח"ל** (מסילת ישרים, יט) "והנה וודאי, שמי שאוהב את בוראו אהבה אמיתית, לא יניח עבודתו לשום טעם שבעולם, אם לא יהיה אנוס ממש, ולא יצטרך ריצוי ופיתוי לעבודה, אלא אדרבא - ליבו ישיאהו וירצהו אליה". למעשה - מכאן יש ללמוד על חשיבות לימוד אמונה כבסיס ללימוד התורה וההלכה.

עין טובה - אנו שייכים אל האהבה, אל הידידות האלוקית, אנו פוגשים את האל הטוב והרחום, את הטוב שבעולם. מי שטוען שהעולם אכזר, והמציאות שחורה בעיניו, הוא אינו ידיד ה' ואף רחוק ממנו, ריבונו של עולם אוהב את העולם ואת הבריות.

אמת בלבנו

אוהב את המקום - כדי לקנות תורה צריך לאהוב את ה', מובן שכשאדם אוהב את ה' גם היחס שלו לתורה הוא בהתאם. איך מגיעים לאהבת ה'? האם היה לכם פעם שיעור באהבת ה'? האם שמעתם על דרכים להגיע לאהבת ה', מתי אתם מצליחים לאהוב את ה'? סירקו את הברקוד וענו על השאלה או כנסו לקישור המצורף:

<https://did.li/hineni>

אהוב, אוהב את המקום, **אוהב את הבריות**, אוהב את הצדקות, אוהב את המישרים, אוהב את התוכחות.

לב הדברים

אוהב את הבריות
'אוהב את המקום ואוהב את הבריות'
המקום מתגלה בבריות.
מתוך אהבת המקום, אהבת הבורא, באה אהבת הבריות.
כי הבריות הן הבריות של המקום.
אהבת הבריות היא התכונה המקנה את התורה.
אהבת הבריות צריכה שתתבטא,
בריעות בין אדם לחברו.
בריעות גשמית ובריעות רוחנית.

(מתוך דבריו של הרב צבי יהודה הכהן זצ"ל)

אמת בלבנו

על-מנת להשיב את הלימוד אל הלב, בעמוד הבא צרפנו **ביאור לדברים**, כמו-כן אנו מצרפים סרטון שיעור קצר של הרב דב ביגון שליט"א, המחיה את הדברים, מומלץ לסרוק הברקוד המצורף או להכנס לקישור המצורף ולראותו. <https://did.li/hineni31>

ביאור הדברים

אוהב את הבריות

רבונו של עולם אוהב את העולם ואת הבריות, שאם לא כן לא היה בורא אותם. תלמיד חכם צריך להתמלא ביחס נכון למציאות, ברגשי אהבה וידידות אמיתית לכל בריותיו של הקב"ה, אף לגויים.

"הלל אומר: הוי מתלמידיו של אהרון... אוהב את הבריות ומקרבן לתורה" (אבות א, יב) באלו בריות מדובר? אם יש לקרבן לתורה, אז כנראה הכוונה לאלו שאינן קרובות, אם-כן, אהבת הבריות מכוונת כאן לאלו הרחוקות מהתורה.

לפני קבלת התורה במעמד הר סיני, נאמר: **"וַיִּחַן שָׁם יִשְׂרָאֵל נֶגֶד הָהָר"** (שמות יט, ב) ומפרש רש"י: **"כאיש אחד בלב אחד"** – התורה היא כללית, ולכן ניתנה לעם ישראל כעם ולא ליחידים. ללמדנו שככל שאדם יותר כללי ומחובר לעם ישראל התורה תחול בו והוא יוכל לקנותה.

כותב **הרב קוק זצ"ל** (מידות הראי"ה) **"אהבת הבריות צריכה להיות חיה בלב ובנשמה אהבת כל אדם ביחוד, ואהבת כל העמים כולם, חפץ עילויים ותקומתם הרוחנית והחומרית..."**

צריך להיזהר באהבת כל בריה: אפילו כלפי אדם רשע, יש לשים לב שאנו שונאים את הרשע (את המעשה הרע של האדם) ולא את האדם עצמו.

אמת בלבנו

אוהב את הבריות – המשנה אומרת שאדם הרוצה לקנות תורה צריך שתהיה לו אהבת הבריות, מובן שאדם צריך לאהוב את ה' כדי לקנות תורה, שהתורה היא גילוי רצונו של ה', אבל מדוע צריך אדם לאהוב את הבריות כדי לקנות תורה? סירקו את הברקוד וענו על השאלה או כנסו לקישור המצורף: <https://did.li/hineni>

אהוב, אוהב את המקום, אוהב את הבריות, **אוהב את הצדקות**, אוהב את המישרים, אוהב את התוכחות.

לב הדברים

אוהב את הצדקות
'צדקות' כולל את הצדקה לעני
ואת הדברים הצודקים.
האדם האוהב את התורה ממילא אוהב את הצדקות.
לימוד הזכות והאהבה והמלצת הטוב,
מזדהה עם הצדק והצידוק.
יסודו של משפט ה' - משפט התורה - הוא הצדקה.
יסודו של המשפט העברי הוא: "בְּצֶדֶק תִּשְׁפֹּט עַמִּיתְךָ".
והוא נמשך מתוך "צִדִּיק וְיֵשֶׁר ה'".

(מתוך דברי הרב צבי יהודה הכהן קוק זצ"ל)

אמת בלבנו

על-מנת להשיב את הלימוד אל הלב, בעמוד הבא צרפנו **ביאור לדברים**, כמו-כן אנו מצרפים סרטון שיעור קצר של הרב דב ביגון שליט"א, המחיה את הדברים, מומלץ לסרוק הברקוד המצורף או להכנס לקישור המצורף ולראותו. <https://did.li/hineni32>

ביאור הדברים

אוהב את הצדקות

מה הן הצדקות? נראה שהכוונה העיקרית היא לדברים הצודקים, לשורת הדין, למה שצודק לעשות. כתוב "צָדֵק צִדְקַת תְּרָדִיף" (דברים טז, כ), וכן: "בְּצִדְקָה תִּשְׁפֹּט עַמִּיתְךָ" (ויקרא, יט טו). הצדק משמש כביטוי למשפט הישר.

צדקה לעני - אנו רגילים לראות את נתינת הצדקה כעשייה של לפנים משורת הדין, אך אומרים חז"ל "משלי אני לוקח": הקב"ה משפיע לעני צדקה דרך האדם, המחוייב לתת צדקה לפי הדין.

אוהב את הצדקות - משנתנו עוסקת במי שאוהב את החובות המוטלות עליו ומבצע אותן מאהבה. הוא שמח באורחות הצדק האלו, אוהב את החיובים ורץ אחריהם. הוא יודע שעולמו האישי והחברתי מושתת על הצדק.

"אהבת לצדק את בריותי..." - נאמר על אברהם אבינו במדרש רבה (מט, ט) שאהב ללמד זכות על הבריות.

לצדק, ללמד זכות, על בריותיו של הקב"ה איננו 'טיוח' חלילה, אלא זה החיפוש והמציאה של נקודה טובה באדם, והפיכתה להיות עיקרית בבניית היחס כלפיו, על-אף הדברים השליליים שבו.

אמת בלבנו

אוהב את הצדקות - למדנו שהמונח "צדקות" כולל את 'הצדקה לעני', כולל את אהבת ה'צדק', את מה שצודק לעשות - המשפט הישר. ועוד למדנו משמעות 'לצדק' ללמד זכות. מה מכל המשמעויות האלו, מובן לך יותר בהקשר זה של קניין תורה? סירקו את הברקוד וענו על השאלה או כנסו לקישור המצורף: <https://did.li/hineni>

אהוב, אוהב את המקום, אוהב את הבריות, אוהב את הצדקות, אוהב את המישרים, אוהב את התוכחות.

לב הדברים

אוהב את המישרים

ה'אוהב את המישרים' הוא האוהב ישרות.
"**עֲשֵׂה הָאֱלֹהִים אֶת הָאָדָם יָשָׁר**".
הישרות שלנו מגלה את אישיותנו האמיתית.
והיא למעלה מצדיקות וחסידות.
ישרות השכל וישרות האדם הם היינו הך.
באדם הישר מתגלה השכל הישר,
ומכאן נובעת אהבת המישרים.

(מתוך דברי הרב צבי יהודה הכהן קוק זצ"ל)

אמת בלבבו

על-מנת להשיב את הלימוד אל הלב, בעמוד הבא צרפנו **ביאור לדברים**, כמו-כן אנו מצרפים סרטון שיעור קצר של הרב דב ביגון שליט"א, המחיה את הדברים, מומלץ לסרוק הברקוד המצורף או להכנס לקישור המצורף ולראותו. <https://did.li/hineni33>

ביאור הדברים

אוהב את המישרים

ספר הישר - ספר בראשית נקרא ספר הישר, בו אנו נפגשים עם הקב"ה שהוא צדיק וישר ועם האבות שנקראו ישרים.

אנו עוסקים בישרות נפשית שהיא הקדמה לישרות השכלית ועל-ידה נקנית התורה. כדי להיות ישרים בדעת, ולהיפגש עם הישרות השכלית של התורה, צריכים אנו להיות אוהבי מישרים.

אדם שאינו ישר במידותיו, בסדרי החיים האנושיים והטבעיים שלו, יש לחפש את העקמומיות שלו גם בסברות שהוא אומר בלימוד הגמרא. משום כך ספר בראשית - 'ספר הישר' הוא ההקדמה לתורה כולה.

ישרות מתוך בחירה - הישרות כשלעצמה אינה מספיקה, צריך **לאהוב** את המישרים. המידה הנתבעת מאתנו איננה הישרות החיצונית בלבד, אלא **ישרות בחירות**. אדם הישר 'כמו סרגל', שכלל אינו יודע להתפשר, אינו יודע את מדרגת ה'לפנים משורת הדין', אף את 'שורת הדין' אינו יודע.

אהבת המישרים חורטת בליבנו את הישרות, חוסר הישרות סותר את התורה כולה. כת שקרים אינה רואה פני שכינה (סוטה מב, א). ישרים היינו, ישרים נהיה. גם כשאנו הולכים בדרכים עקומות מחוסר ברירה - אהבת המישרים טבועה בליבנו, ולעולם לא נוותר על היושר הפנימי.

אמת בלבנו

אוהב את המישרים - הרב צבי יהודה זצ"ל אומר ש'הישרות' מגלה את אישיותנו האמתית והיא למעלה מצדיקות וחסידות. ועוד בביאורי הדברים למדנו ש'ישרות' לבדה לא מספיקה, צריך **לאהוב ולבחור** ב'מישרים' כדי לקנות תורה. מדוע ישרות גדולה מצדיקות וחסידות? סירקו את הברקוד וענו על השאלה או כנסו לקישור המצורף: <https://did.li/hineni>

אהוב, אוהב את המקום, אוהב את הבריות, אוהב את הצדקות, אוהב את המישרים, אוהב את התוכחות.

לב הדברים

אוהב את התוכחות
הן לתת תוכחות לאחרים, והן לקבל בעצמו.
מדובר על 'הוכחה' ולא על 'תוכחה',
"הוֹכֵחַ תּוֹכִיחַ אֶת עַמִּיתוֹ וְלֹא תִשָּׂא עָלָיו חֲטָא",
עניינה של המצווה היא ההוכחה.
מתוך שקיימת אהבת הבריות מגיעים לידי הוכחה.
תוכחות מתוך עומק של אהבה.
גם בלימוד קיימת אהבת ההוכחות -
הוכחות דברי תורה והתלמוד.

(מתוך דברי הרב צבי יהודה הכהן קוק זצ"ל)

אמת בלבנו

על-מנת להשיב את הלימוד אל הלב, בעמוד הבא צרפנו
ביאור לדברים, כמו-כן אנו מצרפים סרטון שיעור קצר
של הרב דב ביגון שליט"א, המחיה את הדברים, מומלץ
לסרוק הברקוד המצורף או להכנס לקישור המצורף
ולראותו. <https://did.li/hineni34>

ביאור הדברים

אוהב את התוכחות

הצורך בתוכחות - הכישלונות והסטיות מדרך הישר הם חלק ממציאות החיים בעולם, ומשום כך יש להוכיח את הבריות. אדם שרוצה להשתפר - אוהב את התוכחה, הוא שמח לשמוע הערות, גם דברים פחות נעימים, כי זה מקדם ומיישר אותו.

תוכחות אלוקיות - כאשר קורה לאדם תקלה, הוא צריך לראות בה תוכחה אלוקית כלפיו, לומר שמא 'מעשיו גרמו לו', זו ראשיתה של קבלת התוכחות.

"את אשר יאהב ה' יוכיח" - שום תוכחה אינה מופנית לאדם אלא מה' יתברך דרך צינורות שונים, ומשום כך גם אם יוכיח אותו פלוני, עליו לדעת שלא בא פלוני לקנטר אותו, אלא רוצה בתועלתו.

התוכחה לאחרים - לא תמיד קל להוכיח, ומי שאינו אוהב את התוכחות כלפי עצמו אף לא יהיה מסוגל להוכיח אחרים. אין תוכחה אלא מתוך אהבה, תוכחה הבאה מתוך שנאה היא מלאה סיגים, רק מי שאוהב את הבריות, יודע להצדיקן ולהתנהג איתם במישרים, יודע ויכול להוכיח.

אמת בלבנו

אוהב את התוכחות - חז"ל אמרו על הדור שלהם: "תמיהני אם יש מי שיכול **יודע להוכיח**", אין אפילו מצווה אחת נוספת עליה חז"ל אמרו זאת. מדוע לדעתך נזהרו חז"ל במצוות ההוכחה "הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא", מה הקושי בביצוע נכון של מצווה. סירקו את הברקוד וענו על השאלה או כנסו לקישור המצורף:

<https://did.li/hineni>

הַקְּבוּצָה הַשְּׁמִינִית

עֲדִינֹת עִילָאִית

מתרחק מו הכבוד

אינו מגיס ליבו בתלמודו

אינו שמח בהוראה

מתרחק מו הכבוד, אינו מגיס ליבו בתלמודו, ואינו שמח בהוראה.

לב הדברים

מתרחק מן הכבוד
הערך האמיתי של כבוד האדם,
הוא כבוד התורה וכבוד הבריות.
הכבוד אינו לתלמיד חכם באופן פרטי,
אלא לתורה המתגלה בתלמיד חכם, בנושאי התורה.
מתוך ההכרה האמיתית במהותו של הכבוד
יש מקום להתרחקות מן הכבוד.
ההתרחקות מן הכבוד
היא ההתרחקות מן ה'אני', מ'עצמי' הדמיוני.
בכבוד הניתן לתלמיד-חכם,
מתגלה כבוד ה'.

(דברי הרב צבי יהודה הכהן קוק זצ"ל)

אמת בלבנו

על-מנת להשיב את הלימוד אל הלב, בעמוד הבא צרפנו
ביאור לדברים, כמו-כן אנו מצרפים סרטון שיעור קצר
של הרב דב ביגון שליט"א, המחיה את הדברים, מומלץ
לסרוק הברקוד המצורף או להכנס לקישור המצורף
ולראותו. <https://did.li/hineni35>

ביאור הדברים

מתרחק מן הכבוד

הכבוד הפרטי, ממנו מסתייגת המשנה ומזהירה להתרחק ממנו, הוא חסרון גדול באדם, משום שהוא בונה בנפשו במות פרטיות.

הדגשת ה'אני' הפרטי, כאשר היא ממלאת את האדם היא סותרת את קניינה של תורה, האדם מייחס לעצמו את כל החכמה, והכל נעשה פרטי, אישי, ומלא גאווה.

המתרחק מן הכבוד ראוי שתשרה עליו חכמה, משום שהוא ידע לייחס את הכבוד למקורו, ככל שהפרטיות מיטשטשת יש מקום יותר להשראת שכינה, להמשך האדרת התורה, לקניינה של תורה באופן אמיתי.

כשהמשנה מזהירה שיש להתרחק מהכבוד, כוונתה לעמדה הנפשית שיש לבנות כלפיו. ומבחינה מעשית: אדם צריך להכיר את הסיבות הגורמות לו להתגאות כדי שימנע מהן.

הכבוד שייך למציאות חברתית, לכבוד הדדי שבין אנשים, יש לכבד כל אדם, ועל אחת כמה וכמה שיש לכבד את התורה, ואת תלמידי החכמים.

בכבוד תלמידי חכמים הכוונה לכבוד התורה שבו, כל תלמיד חכם הוא חוליה בשרשרת התורה, וכל מהותו וכל מה שיש בו הוא המשך תורה.

אמת בלבנו

מתרחק מן הכבוד - מהו היחס הנכון לכבוד? מחד אנו נדרשים לכבד אחד את השני, לכבד תלמידי חכמים, לתת כבוד לתורה, מאידך הכבוד מתחבר לנו עם תכונת הגאווה, וצריך להתרחק ממנו, אז איך להבנתכם צריך לנהוג תלמיד חכם שמכבדים אותו? סירקו את הברקוד וענו על השאלה או כנסו לקישור המצורף: <https://did.li/hineni>

מתרחק מן הכבוד, ולא מגיס לבו בתלמודו, ואינו שמח בהוראה.

לב הדברים

לא מגיס לבו בתלמודו
הגסת הלב היא התרגלות לדבר,
הגורמת ליחס של זלזול בו.
צריכה להיות הרגשה
שהתורה מתחדשת בכל יום.
בתורה אין מצב של הרגל הנעשה טבע,
התורה צריכה שתהיה בעינינו כחדשה, והמצוות כחדשות
"בְּכָל יוֹם יִהְיֶה בְּעֵינֶיךָ כִּפְחָדָשִׁים".
כאילו בכל יום אנו מקבלים מחדש את התורה בהר-סיני.
ההתרחקות מן הכבוד האישי שלנו,
הרי היא עניין אחד עם הנהגת העדינות בתורה.

(מתוך דברי הרב צבי יהודה הכהן קוק זצ"ל)

אמת בלבנו

על-מנת להשיב את הלימוד אל הלב, בעמוד הבא צרפנו
ביאור לדברים, כמו-כן אנו מצרפים סרטון שיעור קצר
של הרב דב ביגון שליט"א, המחיה את הדברים, מומלץ
לסרוק הברקוד המצורף או להכנס לקישור המצורף
<https://did.li/hineni36> ולראותו.

לא מגיס לבו בתלמודו

הסכנה שבשגרה - הגסת הלב של האדם מתבטאת בזלזול ובגסות רוח, וכאן יש שימת לב על תלמודו, כלומר, על הלימוד האישי שלו. בשל השגרה הוא עלול לפתח הרגשה של 'בעל הבית' על הלימוד, מידה מסוימת של גאווה הנובעת מחוסר התחדשות, מתחושה שהוא כבר 'ראה הכל' ויודע הכל.

במצב כזה האדם כבר אינו מכבד את הערך של הלימוד עד כדי זלזול. גם הלימוד בפועל עשוי להיפגע מכך, משום שהוא כבר אינו מדקדק בכל פרט ומאבד את הרגש העדין בלימוד. הלימוד נעשה, לא אצילי, ולא עדין, לא מדויק, ולא רגיש.

גם בתפילתו של האדם הדבר מצוי, כאשר אין התחדשות בתפילה האדם מגיס בה את ליבו, והיא נעשית שגרתית.

בכל עת יהיו בעיניך כחדשים - דברים חדשים מעוררים באדם רגש של יראה וכבוד, ומתוך הכרת הערך באה השמחה. כאשר אדם רואה מראות חדשים, לומד סוגיה חדשה, מתמודד עם ספק חדש, מתעוררים בו כוחות רוחניים חדשים המפריים את המחשבה ומעוררים את הרצון במשנה מרץ.

האדם צריך להתרגש מתלמודו כמוצא שלל רב, כמקבל מתנה, כמגלה אוצר חדש. היחס ללימוד כשם שמצאנו בדברי חז"ל "וְהָיוּ הַדְּבָרִים שֶׁיִּמְחִימוּ כְּנִתְיָנָתָן מִשִּׁינִי" (ירושלמי חגיגה, ב).

אמת בלבבו

לא מגיס לבו בתלמודו - למדנו שהשגרה בלימוד תורה יכולה לגרום ללומדים להתייחס בזלזול ובחוסר עדינות ללימוד, האם זכורה לכם הרגשה כזו של גסות כלפי הלימוד? האם אתם יכולים לחשוב על דרכים להתמודד עם מצב כזה של חוסר התחדשות בלימוד? סירקו את הברקוד וענו על השאלה או כנסו לקישור המצורף:

<https://did.li/hineni>

מתרחק מן הכבוד, ולא מגיס בתלמודו, ואינו שמח בהוראה.

לב הדברים

אינו שמח בהוראה
ההוראה היא ההופעה המעשית של תורתנו,
ההוראה צריכה להיות מתוך חרדת קודש
ולא מתוך שמחה פרטית.
להורות הוראה בישראל הוא דבר חשוב מאוד,
לפעמים יש צורך לפסוק הוראה,
מתוך תפקיד או מתוך הכרח.
זו מדרגה עליונה מאוד.
אבל אין להיות שמח בהוראה
יש כאן מצב עדין על גבול ההתנשאות
והשתלטות על אחרים, לכן צריך הרבה זהירות.

(מתוך דברי הרב צבי יהודה הכהן קוק זצ"ל)

אמת בלבנו

על-מנת להשיב את הלימוד אל הלב, בעמוד הבא צרפנו
ביאור לדברים, כמו-כן אנו מצרפים סרטון שיעור קצר
של הרב דב ביגון שליט"א, המחיה את הדברים, מומלץ
לסרוק הברקוד המצורף או להכנס לקישור המצורף
ולראותו. <https://did.li/hineni37>

ביאור הדברים

אינו שמח בהוראה

מורה הוראה - אדם בעל סמכות, יכול להגיע לתחושה של אגו, תחושה של חוזק, של שליטה. הדבר עלול לגרום לו לשים את עצמו במרכז, ולא את האמת עצמה. כדי לקנות תורה, צריך שלא לשמוח בהוראה, לשים את האמת במרכז ולא את עצמו, לא לשמוח בעליונות על אחרים. הוראה היא דבר הכרחי אבל לא משמח.

המציאות היא שלפעמים יש צורך **לפסוק הוראה**, מתוך תפקיד או מתוך הכרח. אבל יש כאן הבחנה דקה: מצד אחד, המדרגה הזאת חשובה מאוד ומאפשרת להועיל לחברה ולכלל ישראל, אבל מצד שני אין להיות שמח בהוראה.

שמחה של תורה חשובה וחיונית, אך במצב החברתי הזה צריך חשבון נפש, שאם אמנם יש מקום לשמחה על גמילות חסד לאחרים, אבל יש להסתייג ממנה באשר לעצמו באופן אישי. התעכבות השמחה הזו מגלה את יראת השמיים.

שמחה בהוראה הנובעת מגאווה וגסות רוח, עלולה לגרום לזלזול בהוראה. דיין צריך להיות מאוד זהיר, וגם אם בא לפניו דין בפעם העשירית, עליו לחשוב כאילו זו הפעם הראשונה, שלא יהיה לבו גס, ותצא תקלה תחת ידו.

אמת בלבנו

ואינו שמח בהוראה - המונח 'הוראה' כאן מתייחס לפסיקת הלכה, לדין, וכאן צריך זהירות ממצב שאדם "שמח" מהמעמד שלו, מתחושת החוזק והסמכות שלו, האם נוכל ללמוד מהדרכה זו גם על מילוי תפקידים בתחומים אחרים בחיינו? סירקו את הברקוד וענו על השאלה או כנסו לקישור המצורף: <https://did.li/hineni>

הַקְּבוּצָה הַתְּשִׁיעִית

חֵבֶר מַעוּלָה

נושא בעול עם חברו

מכריעו לכף זכות

מעמידו על האמת

מעמידו על השלום

נושא בעול עם חברו, מכריעו לכף זכות, מעמידו על השלום, מעמידו על האמת.

לב הדברים

נושא בעול עם חברו
כשם שיש גמילות חסד בעניינים גשמיים,
כך יש גמילות חסד בעניינים רוחניים.
בלימוד בציבור יש נשיאה בעול עם חברינו.
כולנו נושאים בעול האחד הנחמד המפואר -
עולה של תורה.
התורה מתגלה על-ידי כולנו יחד.
הנשיאה בעול עם חברינו,
וההתחברות המתגלית בנו,
מגלה את ערכו של כל אחד מאתנו.
וכל הכשרונות וכל האישים מצטרפים
לשלמות אחת של האישיות הישראלית.

(מתוך דברי הרב צבי יהודה הכהן קוק זצ"ל)

אמת בלבנו

על-מנת להשיב את הלימוד אל הלב, בעמוד הבא צרפנו
ביאור לדברים, כמו-כן אנו מצרפים סרטון שיעור קצר
של הרב דב ביגון שליט"א, המחיה את הדברים, מומלץ
לסרוק הברקוד המצורף או להכנס לקישור המצורף
ולראותו. <https://did.li/hineni38>

ביאור הדברים

נושא בעול עם חברו

תורת חסד - התנא מלמד אותנו שבנוסף לקבלת עול מלכות שמיים הפרטית שלו, מוטל על האדם לשאת בעול עם חברו. אם יש לאדם אפשרות לגמול חסד עם חברו, בין באופן חומרי ובין באופן רוחני, שהוא חשוב ומרכזי פי כמה, אין הוא רשאי להיבטל מכך.

התורה, וכל עבודת ה' המופיעה על-ידינו, היא **עבודה כללית**, ומשום כך אסור לנו להתעלם מהחובה הכללית המוטלת עלינו להוסיף אורה של תורה, להוסיף עבודת ה' ולהרבות חיים ישראלים וקידוש ה' בעולם, **כולנו 'מעבדים יחד את אותו שדה'**.

הנתינה מתחילה בגמילות חסד בצד החומרי, בתשומת לב לכל מצוקותיו של חברו, וממשיכה בגמילות החסד בצד הרוחני.

עם חברו - המשנה אומרת שעלינו להיות נושא בעול עם חברו: אין לעמוד ולתת עצות, יש לצאת ו'**לסחוב ביחד**' את המשא. יש להתאים את העזרה לחבר וללכת איתו ביחד.

מכיוון שהתורה כללית - היא נקנית רק מתוך חיבור לכלל. לכן אדם שמרגיש ערבות ואכפתיות לזולת - ראוי לקנות תורה. ככל שאדם מרוכז יותר בתורה - הוא אינו רואה באחר אישיות נפרדת ומנותקת, הוא חש שייכות וערבות כלפי הזולת. לא לחינם כאשר עמדו ישראל לקבל תורה מסיני היו "כאיש אחד בלב אחד".

אמת בלבנו

נושא בעול עם חברו - למדנו, שכדי לקנות תורה צריך לגמול חסד עם חברו, בעניינים גשמיים ורוחניים, הסברנו שלימוד התורה שלנו היא עבודה כללית המוטלת עלינו **'כולנו מעבדים אותו שדה'**, האם לדעתכם מדברת המשנה על חבר בלימוד או חבר באופן כללי? סירקו את הברקוד וענו על השאלה או כנסו לקישור המצורף: <https://did.li/hineni>

נושא בעול עם חברו, מכריעו לכף זכות, מעמידו על האמת, מעמידו על השלום.

לב הדברים

מכריעו לכף זכות
הנשיאה בעול עם חברו היא היסוד,
למכריעו לכף זכות.
כשהנשיאה בעול משותפת, מגיעים לכך:
שהניצחון וההכרעה לכף זכות כלפי הזולת -
יהיו כמו כלפי עצמנו.
בניצוח ישנה לפעמים הרגשה של האישיות הפרטית
אולם בהכרעה לכף זכות של תורה,
מתגלה ההכרעה האמיתית של הזכות התורנית.
ההכרעה לכף זכות אינה כמותית, אלא איכותית.
לפעמים יש ביקורת,
מכל מקום יש להכריע לכף זכות,
מתוך ידידות ואהבה.

(מתוך דברי הרב צבי יהודה הכהן קוק זצ"ל)

אמת בלבנו

על-מנת להשיב את הלימוד אל הלב, בעמוד הבא צרפנו
ביאור לדברים, כמו-כן אנו מצרפים סרטון שיעור קצר
של הרב דב ביגון שליט"א, המחיה את הדברים, מומלץ
לסרוק הברקוד המצורף או להכנס לקישור המצורף
ולראותו. <https://did.li/hineni39>

ביאור הדברים

מכריעו לכף זכות

בצדק תשפוט עמיתך - מצווה זו שייכת לחברות ההדדית, שכן ברגע שצועדים עם חברותא אין מנוס מחיכוכים, הגישה הבסיסית שאנו מצווים בה בבחינת "בְּצֶדֶק תִּשְׁפֹּט עֵמִיתְךָ" (שבועות ל, א). היא להכריע לכף זכות.

יש אנשים שמידתם היא לדון לכף חובה, זו הנטייה המיוחדת שלהם, הם מוצאים בכל דבר נקודת חובה, שהרי בכל דבר אפשר למצוא חיסרון. אך זו לא הדרך הנכונה, להיפך אדם צריך ללמוד ללמד זכות על חברו, להשתדל, לרצות ולחפץ את הטוב שבחבר בכל לב.

הקשבה באמת - אדם צריך להתייחס לדברי חברו באותה רצינות שהוא מתייחס לדברי עצמו. אין הכוונה שאסור לחלוק עליו, אך ראשית כל צריך לשמוע ולהניח שיש יסוד במה שאומר חברו, הגמרא אומרת (עירובין יג, ב) "מפני מה זכו בית הלל לקבוע הלכה כמותן? מפני שנוחין ועלובין היו, ושונין דבריהן ודברי בית שמאי, ולא עוד אלא שמקדימין דברי בית שמאי לדבריהן".

בית הלל לא נהגו כך רק מצד דרך ארץ, זו הדרך הנכונה **לבחינת האמת**. כאשר אדם שומע את דברי חברו עליו לנסות ולהוכיח את נכונותם ולא להקשות עליהם מיד.

אמת בלבנו

מכריעו לכף זכות - כשלומדים יחד יש ויכוחים, יש ביקורת או מחלוקת בדעות, למדנו שכדי לקנות תורה צריך לדון ולהכריע את החבר לכף זכות, מה הכוונה? האם תוכלו לתת דוגמאות במציאות, כיצד ובאיזה דרכים ניתן ליישם הדרכה זו. סירקו את הברקוד וענו על השאלה או כנסו לקישור המצורף: <https://did.li/hineni>

נושא בעול עם חברו, מכריעו לכף זכות, מעמידו על האמת, מעמידו על השלום.

לב הדברים

מעמידו על האמת
מעמידו על האמת, מעמידו על השלום.
האמת והשלום הם היינו הך,
”וְהָאֱמֶת וְהַשְּׁלוֹם אֶהְיֶה”.
חז”ל מלמדים אותנו, כי האמת היא השלום.
האמת המוחלטת היא המתגלה בשלום שבינינו.
תורת אמת היא המתגלה בשלום,
השלום כולל את כל הריבוי,
זו אמיתותה של תורה.
התורה היא אחת, והניגודים הם רק מהבחינה המצומצמת.
מתוך סיוע הדדי, ויכוחים ולימודים
נמשכת תועלת של בירור דברים לאמיתה של תורה.

(מתוך דברי הרב צבי יהודה הכהן קוק זצ”ל)

אמת בלבנו

על-מנת להשיב את הלימוד אל הלב, בעמוד הבא צרפנו
ביאור לדברים, כמו-כן אנו מצרפים סרטון שיעור קצר
של הרב דב ביגון שליט”א, המחיה את הדברים, מומלץ
לסרוק הברקוד המצורף או להכנס לקישור המצורף
ולראותו. <https://did.li/hineni40>

ביאור הדברים

מעמידו על האמת

האמת - היא התכונה היותר חשובה בתכונות הנפש של אדם בכלל, ובקניין התורה והלימוד בפרט. מי שאינו איש אמת ויש בו זיוף אפילו במשהו, יש בו חיסרון בהופעת צלם אלוקים שבו ובהופעה השלמה של האדם, ומשום כך צריכה האמת להיות נר לרגלינו.

סמוך למידת **מכריעו לכף זכות** מלמדת אותנו המשנה את מידת **האמת**, להדגיש לנו את הידיעה שההכרעה לכף זכות איננה, סילוף האמת, אלא היא האמת היותר מבוררת: וככל שמידת ההכרעה לכף זכות תתבסס יותר על האמת כך היא תהיה משובחת יותר.

שבעים פנים לתורה - הנאמנות למידת האמת איננה שוללת הבנות אחרות בתורה, שהרי שבעים פנים לה.

בשעת בריאת העולם, כשהשליך הקב"ה את האמת ארצה (בראשית רבה, פרשה ח, ה) היא התנפצה לרסיסים רבים של הארות קטנות. כשכל אחד תופס רסיס אחד, אוחד בו ואומר 'האמת אצלי', אבל הוא אינו רואה שרק רסיס אחד מהאמת נמצא בידו, כך לא תוכל האמת להופיע. **האמת תצמח מהארץ כאשר יתאחדו כל הרסיסים, ואז תופיע האמת בשלמותה.**

חברות אמת - נבחנת בכך שהיא מכוונת לערכים משותפים, ערכים החשובים יותר מהאווירה והחווייה הנקודתית. לעיתים דווקא חבר טוב יכול לראות את התמונה במבט אובייקטיבי יותר, ללא נגיעה אישית, ולכן אם חבר טועה, התפקיד שלי הוא להראות לו את האמת.

אמת בלבנו

מעמידו על האמת - הרב צבי יהודה זצ"ל מכוון אותנו להכרה ולהבנה, שהתורה היא אחת אך יש לה פנים רבות, והנאמנות לאמת איננה שוללת הבנות אחרות בתורה. בעיה נוצרת כאשר אדם חושב **שכל האמת אצלו**, איך לדעתכם מעמידים אדם זה על האמת? סירקו את הברקוד וענו על השאלה או כנסו לקישור המצורף:

<https://did.li/hineni>

נושא בעול עם חברו, מכריעו לכף זכות, מעמידו על האמת, מעמידו על השלום.

לב הדברים

מעמידו על השלום
"תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם",
חיבה וריעות נוהגים זה בזה לקיים מה שנאמר
"**וְהָאֵמֶת וְהַשְּׁלוֹם אֶהְיֶה**".
יכולות להיות מחלוקות גדולות במידות, בלימוד ובמעשה,
אולם על-גבי זה קיימת אהבה.
קיומה של אהבה זו תלויה בנו - בעוסקים בתורה,
שהיא מקור אהבת האמת.
הידיעה כי אנו נושאים בעול עם חברנו,
מיעוט הזלזול וריבוי הכבוד,
מתוך אווירה של התחברות הנשמות במחברת הקודש,
מביאה לאהבת האמת והשלום.

(מתוך דברי הרב צבי יהודה הכהן קוק זצ"ל)

אמת בלבנו

על-מנת להשיב את הלימוד אל הלב, בעמוד הבא צרפנו
ביאור לדברים, כמו-כן אנו מצרפים סרטון שיעור קצר
של הרב דב ביגון שליט"א, המחיה את הדברים, מומלץ
לסרוק הברקוד המצורף או להכנס לקישור המצורף
ולראותו. <https://did.li/hineni41>

ביאור הדברים

מעמידו על השלום

קניין זה הוא המשך והשלמה לקניין הקודם - "מעמידו על האמת".
שלום - מלשון שלימות, לעיתים רואה האדם את האמת אך לא את כל האמת, וחבר מבחוץ יכול להשלים את התמונה. "תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם" (ברכות סד, א).

אהרון הכהן - היה אוהב שלום ורודף שלום, ומשים שלום בין אדם לחברו, שנאמר "תֹּרַת אֱמֶת הָיְתָה בְּפִיהוּ, וְעוֹלָה לֹא נִמְצָא בְּשִׁפְתָיו, בְּשָׁלוֹם וּבְמִשׁוֹר הָלַךְ אֹתִי, וְרַבִּים הָשִׁיב מֵעוֹן" (סנהדרין ו, ב).

אהרון, כידוע, היה משכין שלום בין אנשים שהסתכסכו, ע"י שכנוע של כל אחד שהשני אוהב אותו, מתחרט על מעשיו וחפץ להשלים איתו. ה"שקר" הזה תפס והצליח, פעם אחר פעם, **כי זו היתה 'האמת לאמיתה'**. בעומקם של דברים, שני בעלי המחלוקת רצו, בסתר ליבם, להשלים.

במבט שטחי האמת והשלום נראים סותרים, אבל אהרון ידע לחבר ביניהם, כי בעומק הם נובעים משורש אחד, כמו שנאמר "וְהֶאֱמַת וְהֶשְׁלֹם אֶהְיֶה" (זכריה ח, יט).

היכולת למזג את אהבת האמת ואהבת השלום היא התשתית האמיתית לקיום החברה והתורה.

אמת בלבנו

מעמידו על השלום - למדנו מדברי הרב צבי יהודה זצ"ל שתורת אמת מתגלה בשלום שבינינו, שכן כתוב "האמת והשלום אהבו". מה אנו יכולים ללמוד לחיינו מדרכו של **אהרון הכהן** להשלים בין אדם לחברו? לאיזה אמת יותר אמיתית כוון אהרון הכהן בדרכו? סירקו את הברקוד וענו על השאלה או כנסו לקישור המצורף: <https://did.li/hineni>

הַקְּבוּצָה הָעִשִּׁירִית

תִּלְמִיד מַעֲוֵלָה

מתיישב לבו בתלמודו

שואל ומשיב, שומע ומוסיף

הלומד על-מנת ללמד והלומד על-מנת לעשות

המחכים את רבו

המכוון את שמועתו

האומר דבר בשם אומרו

מתיישב לבו בתלמודו, שואל ומשיב, שומע ומוסיף, הלומד על מנת ללמד, והלומד על מנת לעשות, המחכים את רבו, והמכוין את שמועתו, והאומר דבר בשם אומרו.

לב הדברים

מתיישב לבו בתלמודו
על-ידי לימוד התורה באופן מעמיק,
אנו מגיעים לדרגה של מתיישב לבו בתלמודו.
התיישבות הלב האישית,
נובעת מהתגלות התורה בעם ישראל.
על-ידי קביעת המקום לתורה,
מגיעים להרמוניה בין האדם והתורה.
התורה צריכה להימצא בעצמיותו,
בנשמתו של האדם.
תלמודו מתיישב בנפשו,
ונפשו מתישבת בתלמודו.

(מתוך דברי הרב צבי יהודה הכהן קוק זצ"ל)

אמת בלבנו

על-מנת להשיב את הלימוד אל הלב, בעמוד הבא צרפנו **ביאור לדברים**, כמו-כן אנו מצרפים סרטון שיעור קצר של הרב דב ביגון שליט"א, המחיה את הדברים, מומלץ לסרוק הברקוד המצורף או להכנס לקישור המצורף ולראותו. <https://did.li/hineni42>

ביאור הדברים

מתיישב לבו בתלמודו.

ההזדהות - ידיעה שכלית אינה נקנית קניין שלם, כל זמן שאינה נספגת באיבריו ובתכונותיו של האדם שמרכזם הלב. כאשר מתיישב התלמוד בלבו של הלומד הוא חש הזדהות ושייכות כלפיו.

יתרון גדול יש בשיתוף האישיות על כל רבדיה בקניין התורה, על פני שיטת הלימוד השכלית הקרה. כאשר מתיישב הלימוד בלב האדם ומתמזג עם תכונת החיים שלו ועם רגשותיו, עולה אף רמת הוודאות בלימוד ומתחדדת ההבנה.

השמחה בלימוד - האדם מגיע לקניין תורה אמיתי כאשר התורה על לבו בבחינת "וְהִשְׁבֹּתְ אֶל לִבְךָ". קניין זה מביא את הנעם והשמחה בלימוד, שמחה שאיננה פוגמת בלימוד התורה לשמה. שמחה זו אף מפרה את הלימוד ומרוממת אותו, שהרי אי אפשר ללמוד בלי הרגשת השמחה.

ותרגילנו בתורתך - לעיתים מתיישב הלימוד רק לאחר חזרות רבות המביאות לתחושת קניין הלימוד, שכן ההתרגלות לדבר היא חלק מההתיישבות על הלב.

אמת בלבנו

מתיישב לבו בתלמודו - למדנו למעלה, שתורה נקנית **בישוב** והסברנו שמדובר ב**ישוב הדעת**, כאן אנו לומדים על מעלה בה **התלמוד מתיישב על לבו** של הלומד, בתחילה, למדנו שתורה נקנית **בבינת הלב**, האם תוכלו להסביר את ההבדל בין שלושת הדברים? סירקו את הברקוד וענו על השאלה או כנסו לקישור המצורף:

<https://did.li/hineni>

מתיישב לבו בתלמודו, **שואל ומשיב**, **שומע ומוסיף**, הלומד על מנת ללמד, והלומד על מנת לעשות, המחכים את רבו, והמכווין את שמועתו, והאומר דבר בשם אומרו.

לב הדברים

שואל ומשיב, שומע ומוסיף
באוירה מיוחדת של חכמים, חברים ותלמידים:
התלמיד ה'שואל', והמלמד ה'משיב'.
כאשר השאלה רצינית, אמיתית ותמימה,
כשאין ביקורת זלזול בהורים ומורים,
השאלות והתשובות מוסיפות למהלך קניין התורה.
הכוונה ב'שומע' היא לשמיעה הכללית לקול הבוקע מהר סיני,
ולדברי חכמים הממשיכים את התורה.
שמיעת דבר ה' המתגלה בנו, מגלה את דרך הלימוד ההגון.
מתוך השמיעה מגיעים להוספה,
שהיא עצם התורה המתגלה כחדשה.
(מתוך דברי הרב צבי יהודה הכהן קוק זצ"ל)

אמת בלבנו

על-מנת להשיב את הלימוד אל הלב, בעמוד הבא צרפנו **ביאור לדברים**, כמו-כן אנו מצרפים סרטון שיעור קצר של הרב דב ביגון שליט"א, המחיה את הדברים, מומלץ לטרוק הברקוד המצורף או להכנס לקישור המצורף ולראותו. <https://did.li/hineni43>

ביאור הדברים

שואל ומשיב, שומע ומוסיף

עתה אנו ניגשים לעסוק בשלב הפירוש של האדם, אחת מדרכי הלימוד היא השאלה, והיא גם הבסיס לתשובה, לפירוש.

יודע לשאול - קיימות מדרגות שונות בשאלות ותשובות, והמשנה אומרת (אבות ב ה): "ולא הביישן למד". כלומר אף מי שלא הגיע למדרגת **שואל כעניין**, אינו צריך להתבייש לשאול משום שזו הדרך ללמוד.

שאלה לענין - כמוה כחצי תשובה, על-מנת להפיק תועלת מן השאלה יש לדעת לשאול כראוי: 'לארגן' את השאלה כהלכה, להקשות רק על הנקודה הקשה ולהבדיל בינה לבין מה שלא מובן.

שומע ומוסיף - זו שמיעה 'יוצרת', שמיעה שיש בה תוספת, שיש בה פריה ורביה, אך לכל שומע ומוסיף יש להקדים את היסוד של האוזן ששמעה בהר סיני. השמיעה בהר סיני נותנת את הבסיס שעל גביו תוכל לבוא התוספת, שבלעדיו התוספת לא תהיה תוספת אמיתית.

חידוש - לבוש חדש לתוכן ישן: עצם התורה המתגלית כחדשה, השאיפה לחדש מתוך השייכות לעולם התורה.

אמת בלבנו

שואל ומשיב, שומע ומוסיף - למדנו, שהשאלות והתשובות במהלך הלמידה מוסיפות למהלך קניין התורה, ותורמות לאווירה המיוחדת של חכמים, חברים ותלמידים העסוקים יחד בבירור האמת. לפי ניסיונכם, מה המעלה הגדולה באמת של לימוד שיש בו שאלות ותלמידים?

סירקו את הברקוד וענו על השאלה או כנסו לקישור המצורף: <https://did.li/hineni>

מתיישב לבו בתלמודו, שואל ומשיב, שומע ומוסיף, **הלומד על-מנת ללמד, והלומד על-מנת לעשות**, המחכים את רבו, והמכוין את שמועתו, והאומר דבר בשם אומרו.

לב הדברים

הלומד על-מנת ללמד והלומד על-מנת לעשות
בעצם עניינה של תורה,
ללמוד וללמד הם היינו-הך.
גם לימוד ומעשה הם היינו-הך:
'לעסוק בדברי תורה'.
דברי תורה הם 'עסק' - כדברי המהר"ל.
יש לעמוד על כך כי לימוד ומעשה הם אחד.
עצם הלימוד הוא קיום.
עצם שלמותו של הלימוד הוא ע"י ה'ללמד'.
ה'ללמד' מגלה את אמיתות התוכן של ה'ללמוד'.
שלמות הלימוד היא למען תתקיים התורה בישראל
לימוד על-מנת לעשות.

(מתוך דברי הרב צבי יהודה הכהן קוק זצ"ל)

אמת בלבנו

על-מנת להשיב את הלימוד אל הלב, בעמוד הבא צרפנו **ביאור לדברים**, כמו-כן אנו מצרפים סרטון שיעור קצר של הרב דב ביגון שליט"א, המחיה את הדברים, מומלץ לסרוק הברקוד המצורף או להכנס לקישור המצורף ולראותו. <https://did.li/hineni44>
וקישור נוסף: <https://did.li/hineni45>

הלומד על-מנת ללמד, הלומד על-מנת לעשות

דרך הלימוד - אופיו המעשי של לימוד על -מנת ללמד, ולימוד על-מנת לעשות, שונה מאופיו של לימוד רגיל. כשאדם לומד על-מנת לעשות, "אליבה דהלכתא" (סוטה כא, א), הלימוד בא לכלל מסקנה והוא באיכות שונה.

כך אף הלומד על-מנת ללמד, גם אם בפועל לא יזכה ללמד, העובדה שתכלית לימודו היא ללמד, תגרום לו לבחון אם יהיה מסוגל להעביר את הדברים גם לאחרים. כל עוד הדברים נשמרים אצל הלומד בלבד, ואין הוא מסוגל להעביר אותם הלאה, הם עדיין 'בכח', מגמתנו להוציא את הדברים לפועל.

מהותה של תורה - התורה אינה הקניית דעת בלבד אלא תורת חיים. דברים אלה נכונים לגבי החלק ההלכתי של התורה, אך כוחם יפה אף לגבי החלק המחשבתי שלה. כלומר הלימוד בא לרומם את דעתו של האדם ואורו יופיע על המעשים.

"תלמוד גדול, שהתלמוד מביא לידי מעשה" (קידושין מ, ב) - ביטוי זה דורש התבוננות. מה בעצם גדול יותר? אלא, מבאר המהר"ל (הקדמה לדרוש על התורה), תלמוד כזה שמביא לידי מעשה הוא התלמוד הראוי, כיוון שהתכלית של הלימוד לחיות את הדברים בעולם המעשה.

אמת בלבנו

הלומד על-מנת ללמד והלומד על-מנת לעשות - הרב צבי יהודה זצ"ל מסביר שללמוד וללמד זה אותו הדבר, וכן שלימוד ומעשה זה אותו הדבר, הכיצד? צפו בסרטון השיעור של הרב דב ביגון המצורף, או עיינו ב'ביאור הדברים'. סירקו את הברקוד וענו על השאלה או כנסו לקישור המצורף: <https://did.li/hineni>

מתיישב לבו בתלמודו, שואל ומשיב, שומע ומוסיף, הלומד על-מנת ללמד, והלומד על מנת לעשות, **המחכים את רבו**, והמכוון את שמועתו, והאומר דבר בשם אומרו.

לב הדברים

המחכים את רבו
מתוך היחס האמיתי של התלמיד לרבו -
מתגלה ערך החכמה.
הערך האמיתי של התלמיד הוא,
כשהוא מגלה את החכמה שברבו.
גם במצב של גדלות בתורה ועצמאות,
ממשיכה השייכות לרב.
תלמיד חכם יכול להביא השלמה ותוספת התחכמות לרבו,
על-ידי שאלותיו וביוריו.

(מתוך דברי הרב צבי יהודה הכהן קוק זצ"ל)

אמת בלבנו

על-מנת להשיב את הלימוד אל הלב, בעמוד הבא צרפנו **ביאור לדברים**, כמו-כן אנו מצרפים סרטון שיעור קצר של הרב דב ביגון שליט"א, המחיה את הדברים, מומלץ לסרוק הברקוד המצורף או להכנס לקישור המצורף ולראותו. <https://did.li/hineni46>

ביאור הדברים

מתלמידי יותר מכולם - "אמר ר' נחמן בר יצחק: למה נמשלו דברי תורה כעץ, שנאמר 'עץ חיים היא למחזיקים בה' - לומר לך, מה עץ קטן מדליק את הגדול, אף תלמידי חכמים קטנים מחדדים את הגדולים, והיינו דאמר ר' חנינא: הרבה למדתי מרבתי, ומחברי - יותר מרבתי, ומתלמידי יותר מכולם".

תלמיד חכם גדול נמשל לגזע של עץ, תלמיד חכם צעיר נמשל לזרד, עץ קטן. היתרון בעץ קטן ודק זה שהוא נדלק בקלות ומהר. תלמיד צעיר מתלהב ובוער. הרב מקבל מהבעירה הפנימית של התלמיד הצעיר, ומתחדד לאורה. יש אור חוזר, התלמיד גורם לרב להיות חכם יותר.

אין רב בלא תלמיד - מעמדו של הרב כמעין נובע, תלוי במציאות תלמידים, משום שאין סייעתא דשמיא ורוח הקודש אלא בעבור המקבלים, כביכול אם אין יהושע בן-נון אין משה רבנו. כשם שבזכות הוולד יש לאם חלב, חשק היניקה של התלמיד מנביע את מקורו של הרב.

התלמיד מחכים את רבו באופן פשוט, משום שהוא מחייב אותו להתמודד עם שאלותיו, וכשהתלמיד שואל כעניין הרב משיב כהלכה ולכן נאמר "מתלמידי יותר מכולן".

אמת בלבנו

המחכים את רבו - ר' חנינא אומר "הרבה למדתי מרבתי, ומחברי - יותר מרבתי, ומתלמידי יותר מכולם". נראה שיש כאן חידוש גדול, שבאופן פשוט נראה שאדם לומד את תורתו בעיקר מרבתי ואל מתלמידיו. איך זה באמת יכול לקרות במציאות שרב לומד מתלמידיו? סירקו את הברקוד וענו על השאלה או כנסו לקישור המצורף:

<https://did.li/hineni>

מתיישב לבו בתלמודו, שואל ומשיב, שומע ומוסיף, הלומד על מנת ללמד, והלומד על מנת לעשות, המחכים את רבו, והמכוון את שמועתו, והאומר דבר בשם אומרו.

לב הדברים

המכוון את שמועתו
כל התורה כולה היא שמועה, "מפי השמועה".
ה'שמועה' הגדולה המתפצלת והמתחלקת,
לכל פרט ופרט של התורה.
יש לדייק בשמועה, איך נמסרה.
כאן יש הדגשה של 'שמועתו' - 'תורה דיליה',
המשך השמועה הזאת,
מתגלה בתלמיד - חכם שבכל הדורות.
מתוך כל השכלול של קניין תורה זוכים,
לכוון את השמועה לאמת,
מתוך הבנה שלמה.

(מתוך דברי הרב צבי יהודה הכהן זצ"ל)

אמת בלבנו

על-מנת להשיב את הלימוד אל הלב, בעמוד הבא צרפנו **ביאור לדברים**, כמו-כן אנו מצרפים סרטון שיעור קצר של הרב דב ביגון שליט"א, המחיה את הדברים, מומלץ לסרוק הברקוד המצורף או להכנס לקישור המצורף ולראותו. <https://did.li/hineni47>

ביאור הדברים

המכוון את שמועתו

הדיוק בלימוד - 'כיוון השמועה' הוא הדקדוק והדיוק בלימוד. הסוגיות בתלמוד מכונות "שמעותות", וכאשר מביאים ראה בתלמוד הבבלי, נוקטים בלשון 'תא שמע'. הסיבה לכך היא משום שהתורה שבעל-פה נמסרת בשמועה, מפה לאוזן, מרב לתלמיד.

כיון שכך, הכל תלוי בשומע המסויים ובכלי השמיעה שפיתח, מה שמעלה מאוד את חשיבות כיוון השמועה, השמועה שהגיעה אליו באופן אישי בדרכי המסורת.

הנאמנות והדיוק במסירת הדברים חשובים מאוד להעברת התורה. **חז"ל דייקו בדבריהם**, וכאשר מתעמקים בהם יש להקפיד שהשמועה תהיה מדוייקת. אין די בקליטת עיקר הלימוד, יש אף לדקדק בפרטים 'הַדֵּק הַיָּטֵב הַדֵּק'. הדיוק חשוב בכל הרמות, הן בסגנון האמירה והן בהקשר שלה (מתי נאמרה, למי נאמרה), משום שכל 'תג' עשוי להשפיע.

לכוון לשורשם של דברים - המובן המהותי והעיקרי של 'המכוון שמועתו' היא ידיעת הכוונה והבנת הרעיון העומד מאחורי הדברים. יש לדקדק ולכוון את השמועה כדי להבינה לאשורה, ולכוון לשורשם של דברים.

משום כך חשוב מאוד שבעל השמועה יעמוד בפנינו או לפחות **שנצייר אותו בעיני רוחנו**, ושכלי השמיעה וההשמעה שלנו יהיו מכוונים לפי שורשיהם של הדברים.

אמת בלבנו

המכוון את שמועתו - זהו אדם המדקדק ומדייק את השמועה - התורה שלומד, וגם יודע את הכוונה והרעיון העומד מאחורי הדברים. הרב צבי יהודה מדייק שבלשון המשנה כתוב 'המכוון את **שמועתו**', ולא 'המכוון את **השמועה**', מה לדעתכם רצה הרב למסור לנו בדיוקו זה? סירקו את הברקוד וענו על השאלה או כנסו לקישור המצורף: <https://did.li/hineni>

מתיישב לבו בתלמודו, שואל ומשיב שומע ומוסיף, הלומד על מנת ללמד, והלומד על מנת לעשות, המחכים את רבו, והמכוון את שמועתו, והאומר דבר בשם אומרו.

לב הדברים

האומר דבר בשם אומרו
אמירת הדברים בשם אומרם היא השיא,
שהכול אומרים את התורה בשם אומרם בסיני.
תלמיד-חכם אמיתי שייך לכלל ישראל,
להמשך רבנן ותלמידיהם, לשרשרת התורה של כל הדורות.
כשאנו לומדים תורה, הרי אנו ממשיכים את השלשלת.
אמירת הדברים בשם אומרם,
זהו המשך התורה - שבכתב ושבועל-פה,
שתחילתה בדברי משה ששמע מפי הגבורה
והמשכה בחכמים הלומדים איש מפי איש.
וכל האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם,
כי אמירה זו היא יסוד התורה והעולם.

(מתוך דברי הרב צבי יהודה הכהן קוק זצ"ל)

אמת בלבנו

על-מנת להשיב את הלימוד אל הלב, בעמוד הבא צרפנו
ביאור לדברים, כמו-כן אנו מצרפים סרטון שיעור קצר
של הרב דב ביגון שליט"א, המחיה את הדברים, מומלץ
לסרוק הברקוד המצורף או להכנס לקישור המצורף
ולראותו. <https://did.li/hineni48>

ביאור הדברים

האומר דבר בשם אומרו

רבנו הרב צבי יהודה זצ"ל היה אומר שהמידה האחרונה, **האומר דבר בשם אומרו**, מהווה את השיא והפסגה של מ"ח דברים שהתורה נקנית בהם.

מוסר בסיסי - באופן פשוט תכונה זו היא תכונת הענווה הבסיסית ביותר, שמשמעותה היא שאדם לא מייחס לעצמו הישגים השייכים לזולתו. אם שמע אדם דברים מאדם אחר, אף שהוא חושב כמותו יש לומר אותם בשמו.

שייכות לרצף הדורות - עלינו לדעת שאנחנו לא מתחילים משהו חדש. עם ישראל הוא שלשלת רצופה, המתחילה במעמד הר סיני, ומשתלשלת דרך כל המקורות המבורכים של רבנן ותלמידיהן.

בעל השמועה עומד לנגד עינינו - כשאנחנו לומדים שמועה של רבי עקיבא, אנו לומדים את רבי עקיבא, כשאנו לומדים שמועה של רבי מאיר, אנו נפגשים עם רבי מאיר: התורה אינה ידיעה בלבד, היא זרם של חיים המופיעה באנשים חיים, ספרי תורה חיים המנביעים את החכמה הזו בעולם.

כל האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם - הנאמנות המוחלטת למקור היא סגולה פנימית להבאת הגאולה לעולם. דברי חז"ל אלו מלמדים אותנו, שהקב"ה אינו חפץ ב'גואלים' שיבנו במה לעצמם 'וייחסו לעצמם את הגדולה, שהרי הגאולה היא הופעת דבר ה'.

אסתר המלכה -היתה נאמנת למקור, ונשארה תלמידה של מרדכי בכל אישיותה ובכל פעולותיה, כשמה כן היא "בת אביחיל" היודעת מי "הנותן לה כח לעשות חיל". ומוכנה למסור את נפשה למען עם ישראל ותשועתו, **"וְכִאֲשֶׁר אָבִדְתִּי אָבִדְתִּי" (אסתר ד טז).**

אמת בלבנו

והאומר דבר בשם אומרו - מה החשיבות הגדולה של מידה זו, שלפי הרב צבי יהודה זצ"ל, היא מהווה את השיא של מ"ח הדברים שהתורה נקנית בהם? והרי זהו מוסר פשוט שאדם לא ייחס לעצמו הישגים השייכים לזולתו, מה יש במידה זו, שמביאה גאולה לעולם? סירקו את הברקוד וענו על השאלה או כנסו לקישור המצורף:

<https://did.li/hineni>

אבות, פרק ו

משנה א

שְׁנוּ חֲכָמִים בְּלִשׁוֹן הַמִּשְׁנָה.

בְּרוּךְ שֶׁבָּחַר בָּהֶם וּבְמִשְׁנָתָם.

רַבִּי מֵאִיר אָמַר:

כָּל הָעוֹסֵק בַּתּוֹרָה לְשִׁמָּה

זוֹכָה לְדַבָּרִים הַרְבֵּה;

וְלֹא עוֹד,

אֲלֹא שֶׁכָּל הָעוֹלָם כָּלוּ כְּדֵי הוּא לוֹ.

נִקְרָא רַע, אָהוּב,

אוֹהֵב אֶת הַמָּקוֹם, אוֹהֵב אֶת הַבְּרִיּוֹת,

מְשַׁמֵּחַ אֶת הַמָּקוֹם, מְשַׁמֵּחַ אֶת הַבְּרִיּוֹת;

וּמַלְבִּישׁתוֹ עֲנוּה וִירְאָה,

וּמַכְשִׁירתוֹ לְהִיּוֹת צַדִּיק וְחָסִיד וְיֹשֵׁר וְנֶאֱמָן,

וּמַרְחֲקתוֹ מִן הַחֲטָא, וּמַקְרִיבֵתוֹ לִידֵי זְכוּת;

וְנִהְיִין מִמֶּנּוּ עֶצֶה וְתוֹשִׁיָּה, בֵּינָה וּגְבוּרָה,

שֶׁנֶּאֱמַר (משלי ח, יד) "לִי-עֶצֶה וְתוֹשִׁיָּה, אֲנִי בֵּינָה לִי גְבוּרָה";

וְנוֹתַנָּת לוֹ מַלְכוּת וּמִמְשָׁלָה וְחֻקּוֹר דִּין;

וּמַגְלִין לוֹ רָצִי תוֹרָה,

וְנַעֲשֶׂה כְּמַעֲלֵן הַמִּתְגַּבֵּר וּכְנֶהֱרַ שְׁאִינוֹ פּוֹסֵק;

וְהָיָה צָנוּעַ, וְאָרָה רוּחַ, וּמוֹחֵל עַל עֲלּוֹנוֹ;

וּמַגְדִּילתוֹ וּמְרוֹמְמַתוֹ עַל כָּל הַמַּעֲשִׂים.

משנה ב

אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻעַ בֶּן לֵוִי:

בְּכָל יוֹם יוֹם

בֵּת קוֹל יוֹצֵאת מֵהָר חוֹרֵב וּמִכְרָזַת וְאוֹמֶרֶת:

אוֹי לָהֶם לִבְרִיּוֹת מִעֲלֵפוֹנָה שֶׁל תוֹרָה!

שֶׁכָּל מִי שֶׁאִינוֹ עוֹסֵק בַּתּוֹרָה נִקְרָא נְזוּף,

שֶׁנֶּאֱמַר (משלי יא, כב) "נִזְם זָהָב בְּאֵף חֲזִיר, אִשָּׁה יָפָה וְסֹרֶת טָעֵם".

וְאוֹמֵר (שמות לב, טז) "הִלָּחַת מַעֲשֵׂה אֵל הַיָּם הַמָּוֶה, וְהַמִּכְתָּב מִכְתָּב אֵל הַיָּם הוּא,

חֲרוֹת עַל-הִלָּחַת",

אֵל תִּקְרָא "חֲרוֹת" אֶלָּא "חֲרוֹת",

שֶׁאִין לָו בֶּן חֲרִין אֶלָּא מִי שֶׁעוֹסֵק בְּתִלְמוּד תּוֹרָה.

וְכָל מִי שֶׁעוֹסֵק בַּתּוֹרָה תָּדִיר,

הָרִי זֶה מִתְעַלֶּה, שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר כא, יט) "וּמִפִּתְנָה נִחְלִיאֵל, וּמִנְחִיאֵל בָּמוֹת".

משנה ג

הַלּוֹמֵד מִחֵבְרוֹ פָּרַק אֶחָד, אוֹ הִלָּכָה אַחַת,

אוֹ פָּסוּק אֶחָד, אוֹ דְּבוּר אֶחָד, אֶפְלוֹ אוֹת אַחַת

צָרִיךְ לִנְהוֹג בּוֹ כְּבוֹד;

שֶׁכֵּן מְצִינוֹ בְּדוֹד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל,

שֶׁלֹּא לְמַד מֵאֲחִיתָפֵל אֶלָּא שֶׁנִּי דְּבָרִים בְּלִבָּד,

וּקְרָאוּ רַבּוֹ, אֶלּוּפּוֹ וּמִידְעוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים נה, יד)

"וְאַתָּה אֲנוֹשׁ כְּעֶרְכִּי, אֶלּוּפִי וּמִידְעִי".

והלא דְּבָרִים קל וְחֹמֶר:
 וימה דָּוִד מָלָךְ יִשְׂרָאֵל,
 שֶׁלֹּא לָמַד מֵאַחֲתִיפֹל אֶלָּא שְׁנֵי דְּבָרִים בְּלִבֵּד,
 קָרְאוּ רַבּוֹ אֶלּוּפּוֹ וּמִידְעוֹ
 הַלּוּמִד מִחֲבָרוֹ פֶּרֶק אֶחָד, אוֹ הִלְכָּה אַחַת,
 אוֹ פִּסּוּק אֶחָד, אוֹ דְּבוּר אֶחָד, אֶפְלוֹ אוֹת אַחַת;
 עַל אַחַת כְּמָה וְכְמָה שְׁצָרִיו לְנִהוּג בּוֹ כְּבוֹד!
 וְאִין כְּבוֹד אֶלָּא תוֹרָה, שְׁנַאָמֶר (מִשְׁלִי ג, לַה)
 "כְּבוֹד חֲכָמִים יִנְחִלוּ" ;
 "וְנִתְמַיְמִים יִנְחִלוּ-טוֹב" (מִשְׁלִי כח, י);
 וְאִין טוֹב אֶלָּא תוֹרָה, שְׁנַאָמֶר (שִׁם ד, ב)
 "כִּי לִקְחָ טוֹב נִתַּתִּי לָכֶם, תּוֹרָתִי אֶל-תַּעֲזֹבוּ".

משנה ד

כָּךְ הִיא דְּרִכָּה שֶׁל תּוֹרָה:
 פֶּת בְּמַלְחָ תֹּאכֹל, וּמִיּוֹם בְּמִשְׁוֹרָה תִּשְׁתַּה, וְעַל הָאָרֶץ תִּישָׁן,
 וְחַיִּי צֶעַר תַּחֲוִיָּה וּבִתּוֹרָה אֶתָּה עֹמֵל;
 וְאַם אֶתָּה עוֹשֶׂה כּוֹ, "אֲשִׁרְיָהּ וְטוֹב לָךְ" (תְּהִלִּים קכח, ב)
 אֲשִׁרְיָהּ בְּעוֹלָם הָיָה, וְטוֹב לָךְ לְעוֹלָם הִבָּא.
 אֶל תִּבְקֹשׁ גְּדִלָּה לְעֶצְמְךָ וְאַל תַּחְמִד כְּבוֹד.
 יוֹתֵר מִלְּמוּדָךְ עֲשֵׂה;
 וְאַל תִּתְאַוֶּה לְשִׁלְחָנָם שֶׁל מְלָכִים,
 שֶׁשִּׁלְחָנָךְ גָּדוֹל מִשִּׁלְחָנָם, וְכִתְרָךְ גָּדוֹל מִכִּתְרָם;
 וְנֶאֱמָן הוּא בַּעַל מְלֹאכְתּוֹ, שִׁישְׁלָם לָךְ שִׁכְרָ פְּעֻלָּתוֹ.

משנה ה

גְּדוּלָּה תוֹרָה יוֹתֵר מִן הַפְּהֶנֶה וּמִן הַמַּלְכוּת,
שֶׁהַמַּלְכוּת נִקְנִית בְּשָׁלָשִׁים מַעֲלֹת,
וְהַפְּהֶנֶה בְּעֶשְׂרִים וְאַרְבַּע,
וְהַתוֹרָה נִקְנִית בְּאַרְבָּעִים וּשְׁמוֹנֶה דְּבָרִים:
בְּתִלְמוּד, בְּשִׁמְיעַת הָאָז, בְּעִרְכַּת שְׁפָתַיִם,
בְּבִינַת הַלֵּב, בְּשִׁכְלוֹת הַלֵּב,
בְּאִמָּה, בְּיִרְאָה, בְּעֲנוּה, בְּשִׁמְחָה,
בְּשִׁמוּשׁ חֻכָּמִים, בְּדִקְדּוּק חֲבָרִים, וּבְפִלְפּוּל הַתְּלָמִידִים,
בְּיִשׁוּב, בְּמִקְרָא, בְּמִשְׁנָה,
בְּמַעוֹט שְׁנָה, בְּמַעוֹט שִׁיחָה,
בְּמַעוֹט תַּעֲנוּג, בְּמַעוֹט שְׁחוּק, בְּמַעוֹט דֶּרֶךְ אֶרֶץ,
בְּאֶרֶץ אֲפִים, בְּלֵב טוֹב,
בְּאַמּוּנַת חֻכָּמִים, וּבִקְבָּלַת הַיִּסּוּרִין.

משנה ו

הַמְּכִיר אֶת מְקוֹמוֹ, וְהַשְׁיִיחַ בְּחֻלְקוֹ,
וְהַעוֹשֶׂה סִיג לְדַבְּרָיו, וְאֵינוֹ מַחְזִיק טוֹבָה לְעַצְמוֹ,
אָהוּב, אוֹהֵב אֶת הַמָּקוֹם, אוֹהֵב אֶת הַבְּרִיּוֹת,
אוֹהֵב אֶת הַצְּדָקוֹת, אוֹהֵב אֶת הַתּוֹכָחוֹת,
אוֹהֵב אֶת הַמַּיִשְׁרִים,
מִתְרַחֵק מִן הַכְּבוֹד,
וְלֹא מִגִּיס לְבוֹ בְּתִלְמוּדוֹ, וְאֵינוֹ שׁוֹמֵחַ בַּהוֹרָאָה,
נוֹשֵׂא בְּעַל עִם חֲבֵרוֹ, מְכַרְעוֹ לְכַף זְכוּת,

מעמידו על האמת, מעמידו על השלום,
 מתישב לבו בתלמודו,
 שואל ומשיב, שומע ומוסיף,
 הלומד על מנת ללמד, והלומד על מנת לעשות,
 המחכים את רבו, והמכונן את שמועתו,
 והאומר דבר בשם אומרו.
 הא למדת,
 שכל האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם,
 שנאמר (אסתר ב, כב) "ותאמר אסתר למלך בשם מרדכי".

משנה ז

גדולה תורה,
 שהיא נותנת חיים לעושיה בעולם הזה ובעולם הבא,
 שנאמר (משלי ד, כב) "כי-חיים הם למצאיהם, ולכל-בשרו מרפא";
 ואומר (שם ג, ח) "רפאות תהי לשלך, ושקוי לעצמותיך";
 ואומר (שם, ג יח) "עץ-חיים היא למחזיקים בה, ותמכיה מאשר";
 ואומר (שם א, ט) "כי לזית חן הם לראשה, וענקים לגררתיה";
 ואומר (שם ד, ט) "תתן לראשה לזית-חן, עטרת תפארת תמגנה";
 ואומר (שם ג, טז) "אלך ימים בימינה, בשמאלה עשר וכבוד";
 ואומר (שם ג, ב) "כי ארך ימים ושנות חיים ושלום, יוסיפו לך".

משנה ח

רבי שמעון בן מנסיא אומר משום רבי שמעון בן יוחאי:
 הנזיר, והכחש, והעשר, והכבוד,

וְהַחֲכָמָה, וְהַזְקֵנָה, וְהַשִּׁיבָה, וְהַבָּנִים
 נָאָה לַצְּדִיקִים וְנָאָה לְעוֹלָם,
 שְׁנֵאמַר (משלי טז, לא) "עֲטֹרַת תְּפָאֶרֶת שִׁיבָה, בְּדֶרֶךְ צְדָקָה תִּמָּצֵא";
 וְאֹמַר (שם יד, כד) "עֲטֹרַת חֲכָמִים עֲשֹׂרָם";
 וְאֹמַר (שם יז, ו) "עֲטֹרַת זְקֵנִים בְּנֵי בָנִים, וְתִפְאֶרֶת בָּנִים אֲבוֹתָם";
 וְאֹמַר (שם כ, כט) "תְּפָאֶרֶת בַּחוּרִים כָּחֵם, וְהִדָּר זְקֵנִים שִׁיבָה";
 וְאֹמַר (ישעיה כד, כג) "וְחִפְּרָה הִלְבֵּנָה וּבֹשֶׁה הַחֲמָה,
 כִּי-מָלַךְ ה' צְבָאוֹת בְּהָר צִיּוֹן וּבִירוּשָׁלַם,
 וְנִגְדַּד זְקֵנָיו כְּבוֹד".

רבי שמעון בן מנסיא אומר:
 אֵלֹו שְׁבַע מִדּוֹת, שְׁמֵנִי חֲכָמִים לַצְּדִיקִים,
 כֻּלָּם נִתְקַיְּמוּ בְּרַבִּי וּבְבָנָיו.

משנה ט

אמר רבי יוסי בן קסמא:
 פַּעַם אַחַת הָיִיתִי מְהֵלֶךְ בְּדֶרֶךְ, וּפָגַע בִּי אָדָם אֶחָד,
 וְנָתַן לִי שָׁלוֹם וְהַחֲזִירָתִי לוֹ שָׁלוֹם.
 אָמַר לִי: רַבִּי, מֵאִיזָה מְקוֹם אַתָּה?
 אָמַרְתִּי לוֹ:
 מֵעִיר גְּדוּלָה שֶׁל חֲכָמִים וְשֶׁל סוֹפְרִים אֲנִי.
 אָמַר לִי: רַבִּי,
 רְצוֹנָךְ שֶׁתִּדּוֹר עִמָּנוּ בְּמִקְוֵמָנוּ?
 וְאֲנִי אֶתֶּן לָךְ אֶלֶף אֶלְפִים דִּינָרֵי זָהָב,

וְאַבְנִים טוֹבוֹת וּמִרְגָּלִיּוֹת.
 אָמַרְתִּי לוֹ: בְּנִי,
 אִם אַתָּה נוֹתֵן לִי כָּל כֶּסֶף וְזָהָב,
 וְאַבְנִים טוֹבוֹת וּמִרְגָּלִיּוֹת שֶׁבְּעוֹלָם,
 אֵינִי דֹר אֶלָּא בְּמָקוֹם תּוֹרָה,
 לְפִי שֶׁבִשְׁעַת פְּטִירְתּוֹ שֶׁל אָדָם אֵין מְלוֹיִן לוֹ לְאָדָם,
 לֹא כֶסֶף וְלֹא זָהָב וְלֹא אַבְנִים טוֹבוֹת וּמִרְגָּלִיּוֹת,
 אֶלָּא תּוֹרָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים בְּלִבְדּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (מִשְׁלֵי ו, כב)
 "בְּהִתְהַלֵּכָה תִּנְחָה אֹתָהּ, בְּשִׁכְבָּהּ תִּשְׁמֹר עָלֶיהָ,
 וְהִקִּיצוּתָּהּ הִיא תְּשִׁיחָה".
 "בְּהִתְהַלֵּכָה תִּנְחָה אֹתָהּ" בְּעוֹלָם הַזֶּה;
 "בְּשִׁכְבָּהּ תִּשְׁמֹר עָלֶיהָ" בַּקֹּבֶר;
 "וְהִקִּיצוּתָּהּ הִיא תְּשִׁיחָה" לְעוֹלָם הַבָּא.
 וְכֵן כְּתוּב בְּסֵפֶר תְּלִים עַל יְדֵי דָּוִד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל:
 "טוֹב-לִי תוֹרַת-פִּיָּהּ, מֵאֲלֹפֵי זָהָב וְכֶסֶף" (תְּהִלִּים קיט, עב);
 וְאוֹמֵר (חגי ב, ח) "לִי הַכֶּסֶף וְלִי הַזָּהָב, נָאִם ה' צְבָאוֹת".

משנה י

חֲמִשָּׁה קִנְיָנִים קָנָה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעוֹלָמוֹ, וְאֵלוּ הֵן:
 תּוֹרָה קִנְיֹן אֶחָד,
 שְׁמִים וְאַרְצַי קִנְיֹן אֶחָד,
 אֲבֵרָהֶם קִנְיֹן אֶחָד,
 יִשְׂרָאֵל קִנְיֹן אֶחָד,
 בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קִנְיֹן אֶחָד.

תורה קנין אחד מנין?

דְּכָתִיב (משלי ח, כב) "ה' קָנָנִי רִאשִׁית דְּרִכּוֹ, קָדָם מִפְּעֻלָּיו יֵמָאז".

שמים וארץ קנין אחד מנין?

שְׁנַאָמַר (ישעיה טו, א) "כֹּה אָמַר ה' הַשָּׁמַיִם כִּסְאִי וְהָאָרֶץ רִגְלִי, אִי-זֶה בֵּית אֲשֶׁר תִּבְנֶנּוּ-לִי וְאִי-זֶה מְקוֹם מְנוּחָתִי";
וְאוֹמַר (תהלים קד, כד) "מֶה-רַבּוּ מַעֲשֵׂיהָ ה',
כָּלֶם בְּחֻכְמָה עֲשִׂיתָ, מְלָאָה הָאָרֶץ קִנְיָנָה".

אברהם קנין אחד מנין?

דְּכָתִיב (בראשית יד, יט)

"וַיִּבְרָכֵהוּ וַיֹּאמֶר,

בָּרוּךְ אַבְרָם לְאֵל עֲלִיוֹן קֹנֵה שָׁמַיִם וָאָרֶץ".

ישראל קנין אחד מנין?

דְּכָתִיב (שמות טו, טז)

"עַד-יַעֲבֹר עִמָּךְ ה', עַד-יַעֲבֹר עִם-זוֹ קִנִּיתָ";

וְאוֹמַר (תהלים טז, ג)

"לְקַדּוֹשִׁים אֲשֶׁר-בָּאָרֶץ הַמָּה, וְאֲדִירִי כָל-חִפְצֵי-בָם".

בית המקדש קנין אחד מנין?

שְׁנַאָמַר (שמות טו, יז)

"מִמֶּנֶּךָ אֲדָנִי כֹנֵנִי יִדְּיָה";

וְאוֹמַר (תהלים עח, נד)

"וַיָּבִיֵאם אֶל-גִּבּוֹל קִדְשׁוֹ, הִר-זֶה קִנְתָּה יְמִינוֹ".

משנה יא

כָּל מֵה שֶׁבָּרָא הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעוֹלָמוֹ,
לֹא בָרָא אֶלָּא לְכָבוֹדוֹ,
שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה מג, ז) "כָּל הַנִּקְרָא בְּשֵׁמִי וְלִכְבוֹדִי בִּרְאֵיתִי,
יֵצְרֵתִיו אֶף-עֲשִׂיתִיו";
וְאוֹמֵר (שמות טו, יח) "ה' יִמְלֹךְ לְעֹלָם וָעֶד".

רבי חנניא בן עקשיא אומר:

רָצָה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְזַכּוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל,
לְפִיכָךְ הִרְבָּה לָהֶם תּוֹרָה וּמִצְוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה מב, כא)
"ה' חָפֵץ לְמַעַן צִדְקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר".